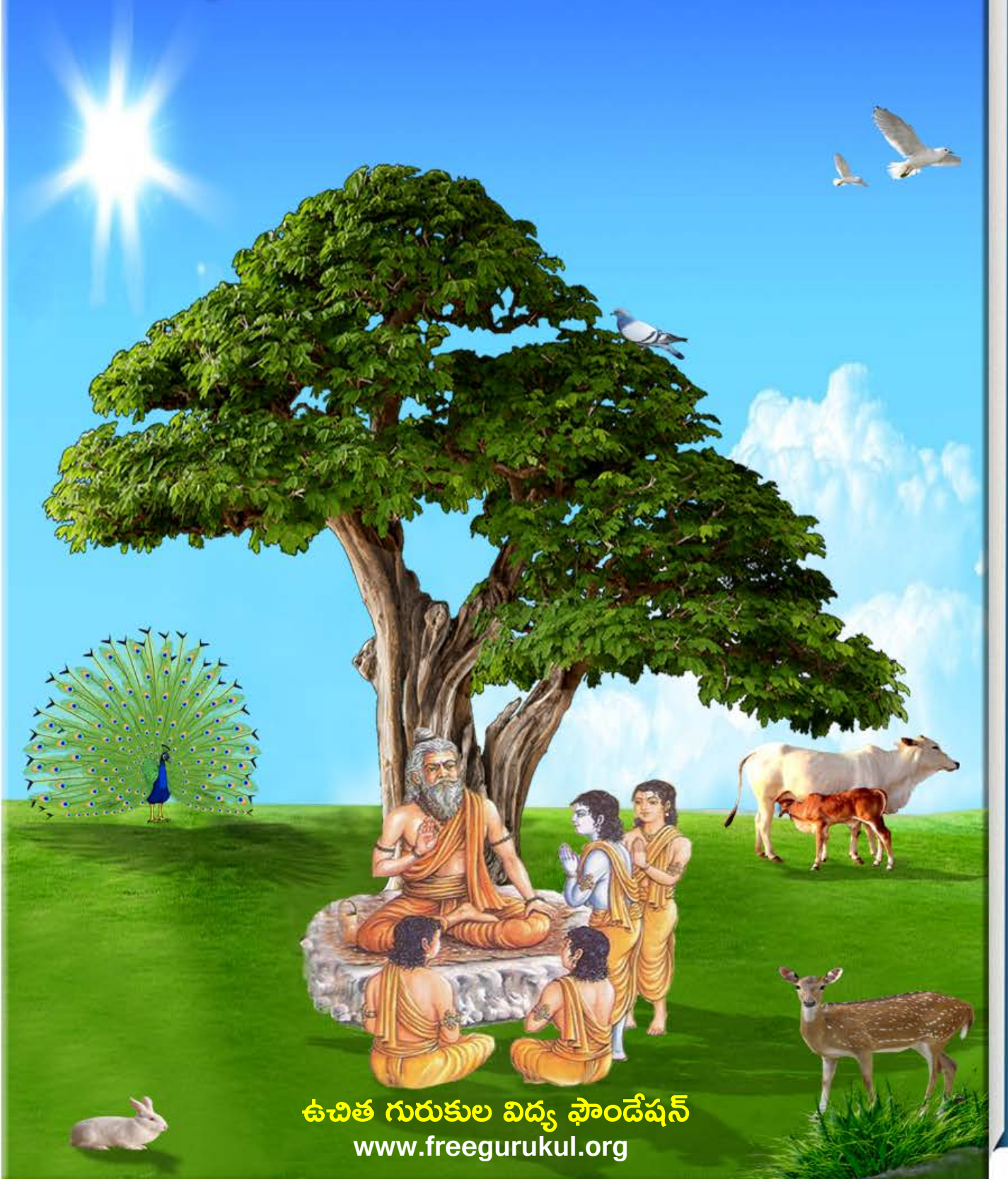

వేదాంగాలు

ఆంధ్ర శబ్ద తత్వము - క్రియా ప్రకరణము

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు కృష్ణుడు

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాభాజ

గురు గోతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు విరభ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి బేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు చైతన్య స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమ్మ శారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయీబాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul

Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. x

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Manuscripts
Hindu/Leaves (Manuscripts)

Title

Author

Year to

Subject Any Subject

Language

Scanning Centre Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at ICAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవనంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్ఛ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. ఆనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల పల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ
అంధ శబ్ద తత్వము

శ్రీ యా ప్ర క రణ ము.

నైసిడెస్పీకాలేజిలో శంకృతమునకు ప్రొఫెసరుగా నుండిన

తాత వెల్లిమి తాడూర్

శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రి, ఎమ్. ఏ. గారిచే

రచి యింపఁబడినది.

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్స్,

4. మల్లికేశ్వరస్వామి గుడిసందు,

లింగిపెట్టివీధి, జి. టి. మదరాసు.

1948

All Rights Reserved.

వ 1—8—0.

PROF. T. M. SESHAGIRI SASTRY. M.A.

తానెవ్వరి మితాదార్

శ్రీయుత శేషగిరికాస్తులవారి

జీవితచరిత్రము.

దక్షిణ హిందూజాతమున పండితులలో నగ్రగణ్యులై పదునెనిమిదిభాషలు నేర్చి, 'వినాగాన కళానాగము' అని ప్రసిద్ధిగాంచి, విద్యార్థికామధేనువుగా భాసిల్లి, వైలాలజీ, ప్రళయప్రవర్తకులై, ఆర్యద్రవిడ-వైలాలజీ-గ్రంథ ఆంధ్రశబ్దతత్త్వ తమిళశబ్దతత్త్వ ఆర్థానుస్వారకత్వాది వ్యాకర్తయు, అధిష్ఠిత - మదరాసు ప్రెసిడెన్సీకాలేజీ - సంస్కృతమహాపాఠ్యాయత్వ ప్రాచ్యభాషావ్రతచనాధ్యక్షత్వపదులును అస్తస్మాతామహులును నగు శ్రీయుత శేషగిరికాస్తులవారి జీవితచరిత్రమును వ్రాయుచున్నాఁడ.

ఉత్తర ఆగ్నేయాదుజిల్లా (పూర్వము నేలముజిల్లా)లో చేరిన లిరుపత్తూరు తాలూకాలో పేంకటరమణకాస్తులవారని భూస్వాములు (మితాదారులు) పుదురు ద్రావిడకాళియు అండిరి. వారిపుత్రులైన శ్రీ శేషగిరికాస్తులవారు ౧౮౪౭ సం॥ మార్చి ౨౦ రోదిన జన్మించిరి. తండ్రిగారు పండితులు, కుమారులను విద్యాధితులంజేయ నకలవిధముల పాటుపడుచుండిరి. చిలు ప్రాయమండే శ్రీకాస్తులవారు సంస్కృతమహారాష్ట్రాంధ్రద్రావిడ కర్ణాటభాషలలో అద్భుతముగ జ్ఞానము సంపాదించుకొనిరి. వీరు ప్రథమ ౪ న ఆంగ్లము నభ్యసించి సులభముగా నియ్యకొనిరైరి. నిర్బంధముగా వీరిచే నాంగ్లము చదివింపవలయునని వీరితండ్రిగారు చాలప్రయత్నించిరి, కాని అది ఆసాధ్యముగా నుండినందున నాప్రయత్నమును మానుకొనిరి. కాస్తులవారికి బాల్యమానుండియు బలీయమగు స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ మదిని నెక్కునియుండినందున తండ్రిగారికడనుండిన ఆంగ్లము చదివించురని తలచి, ఎవరికింజెప్పుకయే తమ

గ్రంథములపై సదుపయోగముగా నొక లేఖను గవర్నమెంటువారికి వ్రాసిరి. దానిం గని వారు శాస్త్రాలవారిని క్లాఫీయి తగ్గిస్తోన్నామ మొసంగ మొదలిడిరి. శాస్త్రాలవారు గ్రంథముపార్జనముచేయ దీక్షవహించిరి.

శాస్త్రాలవారు వైలాంజీవిషయమై ఎప్పుడు పరిశ్రమ మొదలిడినది యు జెప్పనశక్యము. వారు వ్రాసిన అర్థద్రవిడ-వైలాంజీ గ్రంథమునందు వ్రాసిన యుపోద్ఘాతముం* బట్టి చూడగా విద్యార్థిదశయూ దుండునపుడే వారికి వైలాంజీయం దభిరుచి కలిగినదని తలంపవలె యున్నది.

౧౮౭౫ నా ఫిబ్రవరినెలలో యుమ్. వి. పరిశ్ర సామ్యకమందులు, అంగమునందును చేరిరి. శ్రీ శాస్త్రాలవారే ఈ రాజధానిలో మొదటిసంస్కృత యుమ్. వి. అకర్మాత శాస్త్రాలవారు మళయాళము, హిందీ, పాండి, బంగాళీ, కొండు, లాటిను, గ్రీకుభాషలను చదువ మొదలిడిరి. థాంసన్ దొరవారు కడపటి రెండుభాషలను చదువ శాస్త్రాలవారికి విలయు సదుపాయముల నెల్ల గావించిరి.

౧౮౭౭ నా. ఫిబ్రవరిలో పాఠశాలలపై ఇన్ స్పెక్టరుగా నియమించు బడిరి. ౧౮౭౯ నా. ౧౧-౧౨ ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీగా ప్రాచ్యభాషాప్రచారనా ధ్యక్షత్వపదము వొందిరి. ఈ యుర్యోగముండు శాస్త్రాలవారు పలుభాషల పైన వానివాక్యములను సుతీచియు, వారివైలాంజీయం సుతీచియు నుపయోగముల నిచ్చుచుండిరి. ఈవిధముగా నిరంతరపరిశ్రమచే శాస్త్రాల వారు అత్యల్ప కాలముననే 'వైలాంజీ-ప్రథమ ప్రవర్తన' లని ప్రసిద్ధి గాంచిరి.

*Having seen my taste for linguistic studies, my teacher Mr. Thompson, the late Principal of the Presidency College, recommended to me a comparative study of the languages and I carried out the advice. This Comparative method gave a fresh impetus to my study of languages and made the otherwise uninteresting and barren investigations of words and grammatical forms and phrases very pleasant and fruitful.

గరరా ౨ సం॥ము అపర్ణదొరనాగి కొద్దికాలము సెలవుమీద స్వదేశమున కరుగగా వాసిస్థానమున శాస్త్రులవారు ప్రెసిడెన్సీకా లేజీగీర్వాణభాషామహోపాధ్యాయులుగాను, ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున సూరేటరుగాను సంవత్సరకాలము వార్యుఁడు నిర్వహించిరి. ఈ అల్పకాలమున శాస్త్రులవారు సర్వజనాదరణీయులై పెద్దల యభినందనములకు పాత్రులైరి. కళాశాలాభ్యుత్థులైన డాక్టరు దంకనుగారు శాస్త్రులవారింకూర్చి ప్రశంసించుచు గవర్నమెంటువారికి వ్రాసిరి. గవర్నమెంటువారును కరము ప్రశంసించిరి. అప్పటి గవర్నరుగారికి శాస్త్రులవారింకూర్చి గొప్పయాభిప్రాయముండినది.

గరరాగి సం॥ము శాస్త్రులవారు రెండవ సహాయోపాధ్యాయులుగా సంస్కృతమునకు నియమింపఁబడిరి. ఆ మఱుసంవత్సరము ప్రధానసహాయోపాధ్యాయులైరి. డాక్టరు అపర్ణదొరవారు ౧౮౯౩ సం. ఉద్యోగమునుండి విరామముఁ జొందఁగానే ఆ స్థానమునకు శాస్త్రులవారిని నియమించిరి. ఈ యుద్యోగమునందే శాస్త్రులవారు ఆమరణము (౧౯౦౧ వత్స) నుండిరి.

శ్రీశాస్త్రులవారియందు విశ్వవిద్యాలయమువారికి ఆత్మంతగౌరవముండినది. ౧౮౭౬ సం. సంస్కృతమునకు పరీక్షకులుగా నియమింపఁబడిరి, మరల ౧౮౭౯సం. మొదలు ౧౮౮౩ వత్సము ఆ పదవియందే యుండిరి. ౧౮౮౧ మొదలు ౧౮౮౯ వరకు సమీక్షమునకు పరీక్షకులైరి. ౧౮౯౦ మొదలు తుది వరకు సంస్కృతమునందే యుండిరి. ౧౮౯౦ సం. సంస్కృతపరీక్షకరణకర్తయైరి. అట్లే పదియో డ్లుండిరి. ౧౮౮౮ మొదలు ౧౮౯౩ వరకు బి. ఏ. విద్యార్థులకు వైలాలదీకి పరీక్షకులుగా నుండిరి. దివాన్ జహదూర్ అర్. గఘు నాథరావు గారు సహాయులుగా మహారాష్ట్రమునకు బహుకాలము పరీక్షకులుగా నుండిరి. ౧౮౮౨ సం. విశ్వవిద్యాలయమున ఫెలోగా నెన్నుకొనిపడిరి. ప్రాచ్యభాషాప్రవచనాభ్యుత్పదమందు శాస్త్రులవారుండు కాలముననే వారి ప్రోత్సాహమువలన బి. ఏ; యమ్. ఏ. తరగతులకు వేద తర్క వ్యాకరణాలంకారశాస్త్రముల ప్రవచనము ప్రధానత్వముఁబడసెను. విద్యాశాఖ

యందును గర్భ మెంటువారికి శాస్త్రులవారు జన్మతెలుగులతోద్వడియున్నారు. సంస్కృతభాషాపరిశ్రమసభాద్యక్షులుగా నుండియే. తమిళము, ఆంధ్రము, కన్నడము, మళయాళము, మొదలగువాని ద్రవ్యసభల * సభ్యులుగా నుండిరి. గవర్న మెంటువారి పరిశీలన పెక్కింటిని స్వయముగా విచారించి జరుపుచుండువారు.

శ్రీశాస్త్రులవారి గ్రంథములగుఱించియు, వారు కావించు సతకార్యముల గుఱించియు, మానియర్ విండుమ్మ, పారిస్ వారైన ఫోకాన్, డా. హోరన్, గ్రూర్నన్, డా బర్నల్, కొలంబియవారైన బ్యాక్ మన్నగు దొరలు, ప్రాచ్యభాషాపండితులు మిక్కిలి ప్రశంసించియున్నారు.

శాస్త్రులవారు ౧౮౮౪ సం. 'Notes on Aryan and Dravidian philology' అను గ్రంథముయొక్క మొదటిభాగమును ప్రకటించిరి. ఈ గ్రంథమునందు వీరు తమ చిరపరిశీలనోపాల్భములైన విషయములను వ్రాసియున్నారు. అట్టిపరిశ్రమను అంతతీవ్రముగ సాగించి దానిని స్వరూపమునకుం దెచ్చినవారిలో శ్రీశాస్త్రులవారే ప్రథములు. శాస్త్రులవారు తమ పరిశ్రమయొక్క ఫలితములను ఇంకను పెక్కుగ్రంథములరూపమున ప్రకటింపఁదలంచిరి. వైగ్రంథమునుగూడ సమగ్రముగా ప్రకటించుటకునున్నే ౧౯౦౧ మార్చి ౪ లేదీన మరణించిరి. లాకుటకు మొదటిభాగముమాత్రమే దక్కినది.

అప్పడప్పడు శాస్త్రులవారు తాము సంగ్రహించిన విషయములను చేర్చి 'తమిళశబ్దతత్త్వము' (Tamil philology) అనుగ్రంథమును ప్రకటించిరి. తర్వాత నాంధ్రశబ్దతత్త్వము (రెండుభాగములు), ఆర్ధానుస్వారతత్త్వము అనువ్యాకరణగ్రంథములను ప్రకటించిరి. ఈ గ్రంథములు పండితుల యాదరమునకు పాత్రములై యున్నవి.

అరసమునకు వాఙ్మయచరిత్రము ముఖ్యమున కలఁచి తాము అప్పడప్పడు పత్రికలలో ప్రకటించిన విషయములనున్నీటిని చేర్చి 'Essay on Tamil Literature' అనుపేరున ప్రకటించిరి.

శ్రీకృష్ణలవారు ఆఱుభింతువులను ఆఱుభావలను చెందినవానిని సిద్ధము చేయుచుండిరి ; అవి మగింపునకు రాసుంధంగా గతించిరి. వీరు ౧౮౮౭ సం విక్రేత్ సెలలో ౧౭ లేదా జరిగిన ఆంధ్రకవిపండితసంఘము నకు తాము రాలేమికై చింతించుచు శ్రీనిర్వరము రామకృష్ణమాచార్యుల వారికి వ్రాసిన లేఖ^న యందు తమపరిశ్రమలనుజేతించి వామను పంతులు వ్రాసి యున్నారు. వైగ్రంథములుగాక శాస్త్రిలవారువ్రాసిన గ్రంథము లెన్నియో గవర్న మెంటువారు కోరగా పాతకాలలకై వెక్కుగ్రంథముల ననుసరించిరి. వారు నిరంతరము పంపుచుండు గ్రంథములపై నభిప్రాయములు వ్రాయు చుండిరి. ప్రాచ్యనిఖతగ్రంథములను కోధించుచు విమర్శలుప్రాయుచుండిరి. మిక్కిలి ముఖ్యమైన పౌరాణిక నామములనుజేతించి కొన్నివ్యాసములను వ్రాసిరి. డాక్టరు బిల్లులదొరవారి నిఘంటువునకు వ్యాస మొకదానిని వ్రాసిరి.

శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రిలవారు సంగీతముందు అపార హండిత్యముగలవారు, వారికి కన్యాకుమారి స్త్రాసి విరోపియసంగీతములందు మూలబియందును సమాస

* Owing to the pressure of official business and other causes, I have not been able to make up my mind to attend: The objects of the conference have my full sympathy and I shall do what I can for it. I have been engaged in a critical and comparative study of Tamil, Telugu, Kana rese, and Malayalam languages for more than twenty years. I wish to publish a philological dictionary for each of these languages and also for Sanskrit. I have published a grammar for Telugu under the designation of ఆంధ్రశబ్దతత్వము and a short treatise on the ఆంధ్రశాస్త్రము: The Tamil grammar is in the press. By to-day's post I forward to the conference copies of the above books, which I hope the conference will be good enough to accept as my humble quota to the literature and language of the Telugu countries. Any corrections and suggestions from the conference will be most thankfully received.

ప్రజలను. ఆకాలమున (నేటికి విడిచిపెట్టిన సువత్సరములపూర్వము) సంగీతసమాజ మొకటి ప్రత్యేకము విరోధియనుచునుచు బరుపఁబడుచుండినది. అందు శాస్త్రులవారు లొకరే హెండవవర్షములుగా నుండిరి. వీరు పై మూడు పద్ధతుల తాగతమ్యముల వెలింగినవారు గావునను, అందు పరిశ్రమ సర్వినవారుగావునను, ఆకాలమునందు విశ్వవిద్యాలయమున సంగీతము లే నందునను గవర్నమెంటువారికలభున డైరెక్టరుగారు శాస్త్రులవారిని కొరగా శాస్త్రులవారు సంగీత ప్రవచనము విశ్వవిద్యాలయమున ప్రారంభించుటకై విషయసంగ్రహములను వ్రాసి గవర్నమెంటువారికి పంపిరి ఇంతలో శాస్త్రులవారికి తామరణము ఆయద్యము నూచివైచును. వీరి తర్వాతవచ్చిన డాక్టర్ బోరన్ గారికి ఇందు శ్రద్ధలేమిచే నయద్యమము అడుగంటి నేటికాలము నకు మరల పైకివచ్చినది. శ్రీ శాస్త్రులవారే ఇంతను కొన్నిసంవత్సరము లుండిలేని నేడు ప్రారంభింపఁబడిన సంగీత ప్రవచనము విశ్వవిద్యాలయమున నాడే ప్రారంభింపఁబడియుండును.

శ్రీ శాస్త్రులవారియింట నిరంతరము విద్యానోదములు జరుగుచుండెడివి. వీరి కుటుంబములో శాస్త్రులవారి అన్నగారు శ్రీ కృష్ణయ్యగారును, వారితమ్ములగు శ్రీ రామచంద్రయ్యగారును, వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారును సంగీత విద్వాంసులు. అందు వేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారు శేషగిరిశాస్త్రులవారిలో అన్ని విధముల సమానులు; సంగీతమునందు గ్రంథములువ్రాసి ప్రకటించియున్నారు. వానిలో ప్రస్తుతించఁదగినది సంగీతస్వయంబోధిని. శేషగిరిశాస్త్రులవారిచే సంగీతవిద్వాంసులేమి, తదితరులేమి, నిరంతరము బహుశక్తు లగుచుండిరి. నాట్యాదీకములలో ఒజ్జలు శాస్త్రులవారిని మొదట మెప్పించినవేగాని సభలలో తమవిద్య చూపువాగుకారు. ఇట్టివారిని పరీక్షించుటయందు శాస్త్రులవారి బుద్ధి కుకాగ్రసదృశము. భరతశాస్త్రము వారికి కరతలామలకము. శాస్త్రులవారి యింట లక్ష్మీసరస్వతులు కలిసిమెలిసి వాసము చేయుచుండిరి. ఆగంటుకులు వారియింట నిరంతరము బహుశక్తు లగుచుండిరి. లేనివారిని

మా సమలవరక్షను తమ యంటవేయుంచుకొని పోషించిన దయార్ద్రహృదయులు శాస్త్రిలవారు పెక్కుపండితులకు మార్గదర్శకులై హితోపదేశములు గావించి నారు. అంధకవిమోచిత సముదాయ నోకబని కథ్యులై, అచ్చటి పండితుల మాతస్వర్ణము గని, పండితులు బిజ్జునువులై మెలంగవలయునని నెలవచ్చిరి.

శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రిలవారింగూర్చి వారికి ఆర్తమిత్రులను, నిరంతరము వారిగోష్ఠిలో మెలగినవారను, ఆస్పత్తితామహులును అగు శ్రీహృత్తి, కళాప్రభుర్జు, మహామహోపాధ్యాయ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిలవారు తమ యహనాటకమును వారికి అంకితము గావించుచేడ ముద్రించిన ప్రశంసావాక్యములు—“ ఈ వాటకమును వీణాగానకళానారదులును, సంగ వేదములం దధీపులును, పర్వదర్శనములందు నదీప్లులును, సంస్కృతప్రాకృతాంధ్రద్రావిడ కర్ణాట మహారాష్ట్రాంధ్రయ గ్రీకలాటి నాద్యష్టైదశ భాషలక్ష్యలక్షణాభిజ్ఞసార్వభౌమమును, ద్రావిడభాషా మైలాబటి దర్శన ప్రశమప్రసర్తకులును, మదరాస్ ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీ మైలాబటి ప్రాక్తనభాషామహోపాధ్యాయులును, బోధనక్షైకల్యులును అగు నస్తన్నిత్రరత్నంబు తాతవెల్లిమితాదార్ శ్రీ యత శేషగిరిశాస్త్రిలు ఎమ్. ఏ. గారి కీర్తిమూర్తికి సమర్పించినాడను.” అని.

ఈవిధముగా నిరంతరము కారదాదేవత సారాధించిన ఈమహనీయుని, ఆస్పత్తితామహుని నామధేయను నిరంకిరము స్మరణీయము. వీరి గూంధ్ర శబ్దతత్వము ఇంకకాలమునకు నాచే పునర్ముద్రిత మగుట మద్భాగ్యము. ఈ తాతగారింగూర్చినవృత్తాంతమంతయు నాకుందెలిపిన మన్నాతులమహాశయులూ కీ. శే. శ్రీ టి. ఎం. నుందరయ్యగారిని ఈసందర్భమున స్మరించెద.

మదరాసు
25 ఏప్రిల్ 1948 }

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి. M. A.

శ్రీ వీ ర క

తెనుఁగు ద్రావిడభాషలలో మిక్కిలి సుందరమయినది. కావ్యాలంకారపురాణాద్యభేదవిషయములలోను జ్ఞానప్రదములయిన బహుగ్రంథములఁగలిగి విద్యాభ్యాసవ్యవహారములకు మిగుల సుపయోగమయినది యని యందఱికిని జక్కఁగా చెలిసియున్నది. ఇతర ద్రావిడభాషలకంటె నధికవ్యాప్తి కలిగి అనేకదేశములలో వాడఁబడుచున్నది. చేరచోళపాండ్యదేశముల రాజులు బలహీనులయి యుండునపుడు విజయనగరమందు ఏలుచుండిన రాజులు దక్షిణమునందు సకలదేశములను దమ వశము చేసికొని ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యముఁ జేయునపుడు ఆంధ్రదేశమునందలి ప్రజలు గుంపుగుంపులుగా దక్షిణ దేశమునకు వచ్చి అక్కడనే స్థిరముగా వసించినారు. ఇట్టి యనేక కారణములచే నాంధ్రభాష బహుదేశములందు వ్యాపించెను. ఈగొప్పభాషను వ్యవహరించువారలలో ననేక కవులును పండితులును శాస్త్రజ్ఞులునుండిరిగాని, ఎవ్వరును భాషకుఁదగిన శుద్ధమయిన వ్యాకరణమును రచింపరయిరి. దీనికి కారణము ఆకవులును పండితులును శాస్త్రజ్ఞులును సంస్కృతభాషయందు పరిశ్రమముచేసి యాభాషయందు వ్రాయఁబడిన గ్రంథములనే పాఠప్రవచనముల మూలముగా నుపయోగించుచువచ్చిరి. ఆంధ్రభాషకు ప్రాచీనము

లయిన వ్యాకరణములు రెండుగలవు; వానిలో నొకటి ఆంధ్ర భాషకు ప్రథమకనియైన నన్నయభట్టారకులచేతను మఱియొకటి ఆధర్వణాచార్యులచేతను రచియింపబడినది. వెనుకటికాలము నందు అనేకపండితులు వ్యాకరణములు రచించినారు. వానిలో ననేకములు ముద్రింపబడి యున్నవి, కొన్ని గ్రంథములు ముద్రింపబడక వ్రాత పుస్తకములలో నగపడుచున్నవి వీనిలో ముఖ్యమయినది ఓట్టుకాలీజ పండితులయిన కట్టాభిరామశాస్త్రి లచే రచియింపబడినది. ఇది రాజశీమపూర్వదేశీయలిఖితపుస్తక కాలలో (Govt. Oriental MS. Library) కాకితపు బుస్తకములో వ్రాయబడియున్నది. ముద్రింపబడి నుండు వాడుకలో నుండునవి, పరవస్తు చిన్నయ్య సూరిగారిచే రచియింపబడిన బాలవ్యాకరణము, వెంకయ్యగారి వ్యాకరణము. పైజెప్పిన అన్ని వ్యాకరణములును ఒకదానినే యవలంబించినవి; అది వైయాకరణులయిన నన్నయభట్టారకుల వ్యాకరణమును ఆధారముగాఁగొని రచియింపబడినందున మూలగ్రంథమునందుండు శ్రంశములన్నియు వానియందు నున్నవి. నన్నయభట్టారకులే శబ్దస్వరూపములను జక్కగఁ దెలిసికొనిక బుద్ధికిఁదోచినట్లు లక్షణములను జెప్పినారు. వారుభ్రమించి చెప్పిన విషయములను ఇతర వైయాకరణులును ఒప్పులుగానే గ్రహించి సమతమ గ్రంథముల నొనరించినారు.

అక్షరమునందును కన్నడమునందును శబ్దలక్షణములను జెప్పినవారలు తఱచుచుగా శబ్దస్వరూపములను విమర్శించి లక్షణ

ములు చెప్పియున్నారు. కావున వారి గ్రంథములలో భ్రంశములు మెండుగాఁ గానఁబడవు.

ఈ ప్రసక్తియందు లక్షణశబ్దముయొక్క అర్థమును కొంత విచారింపవలయును. లక్షణమనఁగా ఓక వస్తువుయొక్క సత్యమయిన స్వరూపమును దెలుపునట్టి వాక్యము; ఇది రెండు విధములు, కాల्పనికము, వాస్తవము. ఉదాహరణము: 'పోవు తెంచు' అను సమస్తధాతువు 'పోవు' 'తెంచు' అను పదముల వలన వచ్చెను. పోవు - 'పోవుట', తెంచు - స్వార్థమునందు వచ్చినది, అనఁగా 'పోవుట' అని యర్థము; ఈలక్షణము కాల्పనికము, వాస్తవము కాదు. 'పోవు తెంచు' అనుపదములోనుండెడి 'తెంచు' అను ఉత్తరపదము ఖండనార్థకమయిన తెంచుధాతు వయినయెడల దానికి తుమున్నంతరూపము 'తెంపక' అని కావలయును; అట్లు కాదు, 'తేరక' అని అగును; కాబట్టి 'పోవు తెంచు' అను సమస్తధాతువు 'పోవు తెచ్చు' అనుదాని వికారము కావలయును. ఈకారణమువలన ఖండనార్థకమయిన 'తెంచు' ధాతువు పోవు ధాతువుతోఁ జేరుట చేత 'పోవు తెంచు' పదము పుట్టుననుట కాల्పనిక లక్షణము. పోవు, తెచ్చు అను ధాతువులు చేరి పోవు తెంచు అయినవి యని చెప్పుట వాస్తవ లక్షణము. ఇట్లే 'చేరితిని' అను క్రియూపదమును చేయు+ఇ+తి+ని అని విభజించి, ఇ భూతార్థక ప్రత్యయమనియు, ని ఉత్తమ పురుషైకవచన ప్రత్యయమనియు తి వర్ణకంబనియు చెప్పుట కాల्పనికలక్షణము, అవాస్తవము. చేసితిని=చేయు+ఇత్+ఇన్+

ఇ అనుట వాస్తవలక్షణము; ఏలయనిన, దానికి సరియైన ద్రవిడ కన్నడ పదములు క్రమముగా శెయ్దేన్, గెయ్దేన్ అనునవి. శెయ్దేన్=శెయ్+ద్+ఎన్, గెయ్దేన్=గెయ్+ద్+ఎన్. వీనిలో శెయ్, గెయ్ భాతువులు; ద్ భూతార్థక ప్రత్యయము; ఎన్, ఎన్ ఉత్తమపురుషైకవచనప్రత్యయములు. అఱవపదమగు 'శెయ్దేన్' అనునది తెనుఁగునందు 'చేసితిని' అనియయి నకారమునకు సత్వమురాఁగా 'చేసితిని' అని అయినది. అఱవమునందు హలంతమయిన పదము తెనుఁగునరాఁగా దాని కడపట అ, ఇ, ఉ, అను అచ్చులలో నొకటి చేర్పబడును. ఈవిధిచేతను ఇకారము చేర్పఁగా శెయ్దేన్+ఇ=చేయిదిని=చేసితిని అని రూప భేదమువచ్చెను. పై జెప్పిన వ్యుత్పత్తులను క్రిందవ్రాసి పోల్చి చూడవలయును.

తె.	చేయ	+	ఇ+తి	+	ని	=	చేసితిని
అ.	శెయ్	+	ద్	+	ఎన్	=	శెయ్దేన్
క.	గెయ్	+	ద్	+	ఎన్	=	గెయ్దేన్

తెనుఁగుపదమందున్న ని అనునక్షరములోని ఇకారము ఉచ్చారణార్థము చేర్పబడినది. అదిపోఁగా నకారము మిగిలి యున్నది. ఈ నకారము ఎన్ అను ఉత్తమపురుషైకవచనప్రత్యయముయొక్క భాగము. ఈ ఎన్ ప్రత్యయమే తెనుఁగునందు ఇన్ అయినది; కావున భూతార్థక ప్రత్యయము ఇత్ అను దానిని వేటుచేసి ఇన్ అనుదానిని ఉత్తమపురుషైకవచన ప్రత్యయమని చెప్పవలయును. అఱవపదముయొక్క ద్ అనుభూతా

ర్థక ప్రత్యయమునకు సమమయిన ఇత అనుదానిని భూతార్థక ప్రత్యయముగా గ్రహింపవలయును. ఇట్లే సంస్కృతమునందు పతిత, కృత, వ్లున అనువానియందు తప్రత్యయము కేవలము గాను, ఇకారాగమముతోఁజేరి ఇత అనియు, తకారమునకు నకారాదేశమురాఁగా, న అనియు వచ్చును.

ఇదిగాక,

మ్రాఁకులు ... (అ. మరజ్జో, క. మరంగజో)
 కొలంకులు } ... (అ. కుశజ్జో
 కొలఁకులు } ... క. కుశంగజో).

అను నీ పదములలో బహువచన ప్రత్యయము కులు అనునదియేగాని ఉలు అనునది కాదు. ఉలు అనుదానిని తప్పు గాఁ బ్రత్యయమని గ్రహించుటచేత మ్రాఁకు, కొలంకు, కొలఁకు అని భాషలోలేని అపశబ్దములు వైయాకరణుల యజ్ఞానముచేత నేర్పడినవి.

ఈలాగుననే ఆంధ్రపండితులు అర్థానుస్వార శకటరేఫ ములయొక్క కారణములను తెలిసికొనక అవియుండవలసిన పద ములలో వానిని విడిచిపెట్టియు అవి లేనిపదములలో* వాని నుపయోగించియు భాషలోలేని తాటుమాటులను తెచ్చికొ న్నారు. ఇట్లుండుటవలన నర్థానుస్వార శకటరేఫములు అనా వశ్యకమని వానిని విడిచి పెట్టెడి యాధునిక పండితులపై దోష ము చెప్పుటకు అవకాశములేకయున్నది.

* అర్థానుస్వారతత్త్వమునుజూడుము.

ఆంధ్రభాషా వైయాకరణులు ఇట్లు వ్యాకరణములో ప్రక్రియలందు మాత్రమే తప్పినవారుకాదు. వ్యుత్పన్న శబ్దము యొక్క స్వరూపములను సయితము తెలిసికొనక వానిని యథేచ్ఛముగా మార్చి విరూపముచేసి ఉపయోగించినారు.

ఇట్లు అనేక విషయములలో తెనుఁగు వ్యాకరణము లందు శబ్దస్వరూపములకు విరుద్ధమయి కేవల కాల्పనికలక్షణము లను చెప్పియుండుటచే నవి బాబురకు జ్ఞానప్రదములును ఉపయుక్తములును గావు. అదియునుంగాక నన్నయభట్టారకుల యాంధ్రశబ్దచింతామణి, చిన్నయ్యసూరిగారి బాలవ్యాకరణము మొదలయిన గ్రంథములందు పాణినీయవ్యాకరణపరిభాషల ననుసరించి శబ్దలక్షణములను సూత్ర రూపములయిన అతి లఘు వాక్యములచే చెప్పియుండుటచే నవి బాబురకు మాత్రము గాదు ఉపాధ్యాయులకును దురవగాహమనుటకు సందియము లేదు ప్రాచీనకాలము. ఇో నొక్కొక విషయమును దెలిసికొని ఆ విషయమునందు వ్రాయబడియుండు గ్రంథములను మాత్రము చదువుచుండిన పండితులకు తమకాలమంతయు గడపుటకు అట్టి గ్రంథములు ఉపయుక్తములే. ఈకాలమునందు ఉపయుక్తము లయిన అనేక నిషయములను దెలిసికొనుట జనుల జీవయాత్రకు ఆవశ్యకముగా నుండఁగా వ్యాకరణమును మాత్రము చదువుచు అధికకాలము గడుపుట ఎట్లు ?

నన్నయభట్టారకుల వ్యాకరణమును అధర్వణాచార్యుల వ్యాకరణమును సంస్కృతమునందు వ్రాయబడియున్నవి.

చిన్నయ్యసూరి బౌలవ్యాకరణము తెలుగున ప్రాచీనబడియుండినను వైఁజేప్పిన వ్యాకరణములవలె పాణినీయవ్యాకరణపరిభాషలను అవలంబించి లక్షణములను జెప్పుటచే దానిని జదువుటయు బోధించుటయు మిక్కిలి కష్టముగావున్నది. ఈ వ్యాకరణముల రీతిని జూపగా నవి సంస్కృత భాషయును వ్యుత్పత్తిగలిగి పాణినీయ వ్యాకరణముఁ జదివిన పండితులకుమాత్రము ఆంధ్రభాషా స్వరూపమును దెలుపుటకు వ్రాసినట్లు ఎల్లరకుఁ దెలియనచ్చును. ఈ విషయమునకు ఒక యుదాహరణము నిత్తును.

(౧) కీర్తు అనగా జీకారము ఇత్తుగాఁగలిగినది.

(౨) ఇత్తు అనగా నొకకార్యమును దెలుపుటకు ప్రత్యయముతో జేర్చఁబడు అక్షరము. ఈ సంగతిని పాణినీయవ్యాకరణమువలనఁ దెలిసికొనవలయును. ఇత్తుల కార్యమును దెలిసికొని వానిని ప్రత్యయములనుండి ఎత్తివేయవలెను.

కీర్తులయిన ప్రత్యయములు ఎనియనఁగా,—

అజి (చిన్నయ్యసూరి వ్యాకరణమునఁ గ్రియా ప్రకరణములో ౭-వ సూ. చూడుము)

కలజి (౧౮-వ సూ. చూ.)—చేయఁగల.

కుజి (౩౨-వ సూ. చూ.)—చేయకును.

పుజి } (౩౪-వ సూ. చూ.) { —చేయవె, చేయరే, చేయకువె,
రుజి } —చేయకురె.

మిజి (౩౭-వ సూ. చూ.)—చేయమి.

కజి (౩౯-వ సూ. చూ.)—చేయక.

సుజీ (౪౦-వ సూ. చూ.)—చేయను, చేయక.

కలజీ (౪౧-వ సూ. చూ.)—చేయఁగల.

నిజీ (౪౨-వ సూ. చూ.)—చేయని.

వడుజీ (౪౩-వ సూ. చూ.)—చేయఁబడు.

౨౦-వ సూత్రముచే జీకారము ఇత్తుగాఁగల ప్రత్యయము రాఁగా ధాతు వుయొక్క తుది యకారమునకు అకారాదేశము వచ్చును.

౨-వ సూత్రముచే చేయఁధాతువునకు లజిప్రత్యయమురాఁగా

౧ చేయు + లజి అని నిలుచును.

పైఁజెప్పిన (౧) విధిచే జీకారమును ఎత్తివేసి అకారమును మాత్రము ప్రత్యయముగా గ్రహింపవలయు.

జేయు+లజి అనుదానియందు జి అను ఇత్తుఁజేఁ బెలుపఁబడు కార్యమయిన ధాతువుయొక్క తుది యకారమునకు అకారాదేశమును చేయఁగా,

౨ చేయ+ల అని నిలుచును.

౩ ౮-వ సూత్రముచే

పైఁజెప్పిన లప్రత్యయమునకు

ఏకవచనమున—దుజ్, వు, ను

బహువచనమున—రు, రు, ము

అను నీప్రత్యయములు ఆదేశముకొఁగా

౪ చేయ + దుజ్ ... చేయ + రు

చేయ + వు ... చేయ + రు

చేయ + ను ... చేయ + ము అని నిలుచును.

ఇత్తు విందుపూర్వకంబగు. (౧౯-వ సూ. తత్సమపరిచ్ఛేదము)

ఈసూత్రముచే,

౫. చేయ + దుడ్ చేయ + ండు అగును.

ప్రకృతిప్రత్యయములను జేర్చినాయగా

చేయండు ... చేయరు

చేయవు ... చేయరు

చేయను ... చేయము అనివచ్చును.

ఈ పైఁజెప్పిన వ్యతిరేకక్రియలకు క్రిందువచ్చువిధం
బున వ్యాకరణలక్షణములను జెప్పిన నతి సులభముగానుండును.

విధి ౧. వ్యతిరేకపూర్ణక్రియలకు, అండు—అరు, అవు—
ఆరు, అను—అము, ప్రత్యయములు.

విధి ౨. వ్యతిరేకక్రియలకు సామాన్యసూత్రము

వ్యతిరేక క్రియలలో భావక్రియలోని ప్రత్యయము
యొక్క అదిహల్లునకు పూర్వము అకారముఁ జేర్చి
వలయు. ఈ అకారము వ్యతిరేకద్యోతకము.

చేయు + అ + వ + వాడు = చేయండు. ఇట్లు చేయరు
మొదలయినవి వచ్చును.

చేయు + అ + క = చేయక; వ్యతిరేకక్తార్థకము. చేసి,
చేయుచు అనువానికి వ్యతిరేకరూపము.

చేయు + అ + ని = చేయని; వ్యతిరేకనామ విశేషణము.
చేసిన, చేయుచున్న, చేయున్ అను వానికి వ్యతిరేకరూపము.

చేయు + అ + మి = చేయమి. వ్యతిరేకభావనామములగు
చేసినమి (అ. శ్లోమమై), చేయుచున్నమి (అ. శ్లోమమై) అనువాని వ్యతి
రేకరూపము.

చేయున అనునది భవిష్యదర్థకవిశేషము, కన్నడము నందు గెయున అనునదికి సమము, వాడు సర్వసామము. అందు అని యగును, చేయునవాడు చేయునందు అని వికారమును జెందును. వ్యతిరేకార్థక ప్రత్యయముయిన అకారము భవిష్యదర్థక వకారమునకు మునుపు చేర్పబడెను. వాడు అను సర్వసామము అందు అయి సర్వసామార్థమును విడిచి కేవలపుం లింగైకవచన ద్యోతకముయిన ప్రత్యయమగును. ఈవివరమును వ్యతిరేక క్రియాప్రకరణమునందు చూడుము.

ఇట్లు శబ్దస్వరూపములను అనుసరించి యుండెడు వాస్తవ లక్షణములచే శబ్దములను విశదముగాఁ దెలిసికొనుట ఎంత సులభము ! ఎంత లాభకరము !

పైఁజెప్పిన క్రియలలో ప్రకృతి ప్రత్యయములకు నడుమ వచ్చెడు అకారము వ్యతిరేకద్యోతకము.

౩౨, ౩౪, ౩౬, ౩౭, ౩౮, ౪౦, ౪౬, ౪౭, ౪౯-వ సూత్రములకు లక్ష్యమయిన చేయకుము, చేయవె, చేయరె, చేయకువె, చేయకురె, చేయమి, చేయక, చేయకొ-చేయకు, చేయగల, చేయరి, చేయఁబడు ఈ క్రియల స్వరూపము వానితోఁబోల్పఁబడిన ద్రవిడకన్నడపదములచే విశదమగును.

చేయకుమా	(అ. శెయ్యఱ్ఱు)
చేయవె	(అ. శెయ్యాయ్, క. గెయ్యాయ్)
చేయరె	(అ. శెయ్యార్, క. గెయ్యార్)
	(అ. శెయ్యార్, క. గెయ్యార్)
చేయకు చేయకురె	(అ. శెయ్యఱ్ఱు)

- * చేయక - చేయను (అ. శైయత్, క. శైయత్)
 చేయని (అ. శైయద, క. శైయద)
- * చేయఁబడు } { అ. శైయ్యప్పడు } క. శైయ్యప్పడు
 చేయఁబడు } { అ. శైయ్యల్పడు } క. శైయ్యల్పడు
- * చేయఁగల } (అ. శైయ్యుల్ల, క. శైయ్యుల్ల)
 చేయఁగల }
- చేయమి (అ. శైయ్యమై.)
- చేయక (అ. శైయ్యద, శైయ్యదు.)
 (క. శైయ్యద, శైయ్యదె.)

ఇచ్చట నక్షత్రపుగుఱుతు లేని క్రియాపదములలోని థాతువు తుదియకారము వ్యతిరేకద్యోతకమనియు మిగిలిన క్రియాపదములలోని అకారము అట్టిదిగాదనియు వాని ప్రక్కలో నియ్యఁబడిన ద్రావిడ కన్నడపదములవలనఁ దెలిసికొనవచ్చును. అట్లుండఁగా థాత్వంతోకారమునకు అకారము ఆదేశమగునని వ్యతిరేకద్యోతకాకారమునకును వేఱు అకారమునకును భేదము లేక విధించుటచేత సంశయమును భ్రాంతియుఁ గలుగునుగాని వివేకము కలుగదు.

ఇట్లే “ముజ్జీజీత్తులు ముత్తుఁబాడు” అనునది మొదలయిన సూత్రములచే జీత్తులకుఁ జెప్పఁబడిన విధులను ఈ వ్యాకరణమునందుఁ జెప్పఁబడిన విధులతోఁబోల్చి చూచినయెడలఁ బ్రాచీన వ్యాకరణము లెంత దురవగాహములనియు,

ఈ గ్రంథము ఎంత సులభమనియు, పండితులకుఁ దెలియ
వచ్చును.

పైఁజెప్పినవానిలో సారాంశ మేమనిన శాస్త్రముయొక్క
ముఖ్యోద్దేశము చెప్పవలసిన విషయములను సులభముగాఁ
జెప్పుట. అట్లు చెప్పక మిక్కిలి దురవగాహమయిన పదముల
తోను వాక్యములతోను పారిభాషికనిబంధనలతోను చెప్పఁ
బూని, సులభముగాఁ దెలియఁదగిన విషయమును మఱుఁగు
పెట్టినయెడల శాస్త్రోద్దేశము నెఱవేఱునా? రెండవది, చెప్పవల
సిన శబ్దలక్షణములను శబ్దస్వరూపముల ననుసరించి చెప్పక
స్వరూపములకు విరుద్ధములును భ్రాంతికరములును అయిన
అపలక్షణములను చెప్పెడు విధి విధియగునా? అట్టివిధులు
మొందుగాఁ గలిగిన శాస్త్రము శాస్త్రమగునా?

ఓక్కొకపదముయొక్క స్వరూపమును దెలిసికొనుట
ఎట్లు ఆవశ్యకమో అట్లే వ్యుత్పన్నపదములయొక్కయు విభక్తి
రూపములయొక్కయు అవయవాంశములను దెలిసికొనుట
యీవశ్యకము. పోవుచున్నాను, వచ్చుచున్నాను అనునవి
స్వరూపములు; పోసాను, వచ్చాను అనునవి అపశబ్దములని
తెలిసికొనవలయు. పోవుచున్నాను=పోవు+చున్న+ను; వచ్చు
చున్నాను=వచ్చు+చున్న+ను అని విభజింపవలయు. పోవు
చున్నాను=పోవు+చు+ఉన్న+ను; వచ్చుచున్నాను=వచ్చు+చు
+ ఉన్న+ను అని వ్యాకరించుట స్వరూపవిరుద్ధలక్షణము.

చేయక (అ. శైయ్యద, క. గైయ్యద) = చేయు + అ + క; అకారము వ్యతిరేకద్యోతకము, కకారము నామవిశేషణ ప్రత్యయము. ఇట్లుచెప్పక కకారము భావార్థకము, అకారము దానికి మునుపు నిరర్థకముగా వచ్చినదని చెప్పుట స్వరూఢ విరుద్ధలక్షణము. రాక, పోక అను భావనామములందు క ప్రత్యయముగలదు పూనిక, తేలిక అనుభావనామములందు క ప్రత్యయమును కకారమునకు పూర్వము ఇకారాదేశమును గలవు. భావార్థక క ప్రత్యయమునకు పూర్వము అకారాగమము తెనుఁగుభాషలోఁగాని ఇతర ద్రవిడ భాషలలోఁగాని రాదు. కాబట్టి చేయక ఆనుపదములో కకారము భావార్థక ప్రత్యయ మనియు అకారము దానికి మునుపు ఆగమముగా వచ్చినది యనియు చెప్పుట అశాస్త్రీయము.

ఇదియునుం గాక; కలజీ, పడుజీ ప్రత్యయములు పర మగునపుడు నుగాగమంబగు. ౨౦-వ సూత్రముచేతను జీత్తు పరంబగునపుడు ఖాతువుయొక్క ఉకారమునకు అత్వము వచ్చును.

చేయు + కలజీ = చేయు + అ + న్ + కల =

చేయన్ + కల = చేయంగల, అభవా చేయగల.

కల అనునది అనుబంధమగుటచే

చేయగలయనిగాని
చేయన్గలయనిగాని } రాదు.

అట్లే, చేయ + పడుజి = చేయ + అ + న్ + పడు

చేయంబడు, చేయంబడు.

ఈ వివరముచేత చేయంబడు అను పదంబునకు నాల్గు అవయవములు వర్పడుచున్నవి. అది స్వరూపవిరుద్ధము.

చేయంబడు అను పదమునకు సమానముల అరవమున శైయ్యల్పడు, శైయ్యప్పుడు, కన్నడమున గెయ్యల్పడు, గెయ్య పడు అనునవి. వీనిలో శైయ్యల్పడు, గెయ్యల్పడు ప్రాచీన రూపములు. వానిని జూడఁగా నని సమస్త థాతువులని మనము చెలినీగొనవచ్చును. చక్కఁగాఁ బరీక్షించి చూడఁగా, శైయ్యల్, గెయ్యల్ నామములనియు, పడు థాతువనియు శైయ్యల్, గెయ్యల్, 'చేయుట' పడు 'ఉత్పత్తియగుట' ఇతరులు చేయు పనిని దనయందుఁ గలిగియుండుట అనగా నితరుల వ్యాపారములకుఁ గర్తముగా నుండుటయని యర్థము. ఇట్లే తెనుఁగునందును చేయంబడు అనుపదమునకు చేయన్ 'ఇతరులు చేయుట', పడు, 'తనయందుఁ గలిగియుండుట' అనగా నితరుల వ్యాపారమునకుఁ గర్తముగా నుండుటయని యర్థము. 'కుమ్మరవానిచేతఁ గడవ చేయంబడుచున్నది' అనఁగాఁ కుమ్మరవాఁడు చేయుపనికి గడవ కర్తముగా నున్నది యని యర్థము. ఇట్లు సులభమయిన అర్థము ననుసరించి చేయంబడు అను పదమును చేయపడు అను రెండవయవములుగా విభజించి, చేయ అనుదానిని భావనామముగాను పడు అనుదానిని దాని

తో సమస్తమయిన థాతువుగాను గ్రహించునది ఎంత సుకరము! ఇదియే వాస్తవ లక్షణము. దానిని నాల్గవయవములు గలిగినదిగా గ్రహించుట అశాస్త్రీయము; స్వరూపవిరుద్ధము. ఇట్టి శాస్త్రములను ఎంత చదివినను మనుష్యునికి జ్ఞానము పుట్టదు. చక్కెరను భుజించునపుడు వేపాకుముద్దయందు దానిని పెట్టి ఆవేపాకు ముద్దను తినువారు లోకములో నెవరుగలరు? ఋజువుగా నుండు సహిషణ్యమయిన దానిని విడిచి నాలుగామడ దూరముచుట్టి కాలునొప్పి తలనొప్పలతోఁ జోవుటకు ఎవరు ఇచ్చింతురు? ఆంధ్రభాషావ్యాకరణములు ఇట్లుండుటఁబట్టి పాఠశాలలలోఁ జదువు బాలురకు ఎంత ప్రయాసము? ఉపాధ్యాయులకు ఎంత ప్రయాసము? ఇంత ప్రయాస సాధ్యములయిన వ్యాకరణములను కష్టపడి చదివినను, చదివినదానిని జ్ఞప్తియందు ఉంచుకొనుట దానికంటేఁ గష్టతరమగుటచేఁ జదివినదంతయు నుపాధ్యాయులకే సమర్పితమగును.

ఈ కారణములచేఁ దెనుఁగుభాషకు మంచి వ్యాకరణము లేకయున్నది. తెనుఁగు, అరవము, కన్నడము, మళయాళము ఈ నాలుగుభాషలనుఁ జక్కఁగాఁజదివి ఒక్కొక్కభాషయందుండెడు పదములను వ్యాకరణప్రక్రియలను ఇతరభాషలలో నుండు వానితోఁబోల్చి ప్రకృతిప్రత్యయోద్యవయవములను వానిమార్పులనుఁ బరిశీలించి ఈవ్యాకరణమును అనేక సంవత్సరములకుముందు రచియించితిని; దానిని పండితులతోఁ జర్చించుచును, ఎఫ్. ఎ., బి. ఎ. తరగతులయందు బాలురకు బోధించి

వారి యాక్షేపములకు సమాధానముఁ జెప్పుచును, కాల
 క్రమమున తెలియవచ్చిన దోషములను దిద్దుచును, గ్రంథ
 మును పలుమాటలు శోధించియుండుటఁబట్టి అది యందఱకును
 ఉపయుక్తమగునని నాకుఁ దోచినదానిచే దానిని ముద్రించి
 విద్యాంసులకు సమర్పించియున్నాను. ప్రాచీన వ్యాకరణము
 లందు దోషములు నాకుఁ దోచినట్లు ఈవ్యాకరణములోని
 దోషములు పండితులకుఁ దోచినయెడల వారు నాకుఁ దెలియఁ
 బఱతురని ప్రార్థించెదను. అట్లు తెలుపు వారలకు మిగులఁ
 గృతజ్ఞుఁడని చెలిపి ఫలితములను దిద్ది ఈగ్రంథమును జక్కఁ
 జేసికొనుదును.

1876-70||
 ఏప్రిల్ 28-వ తేది. }

శేష గిరి శాస్త్రి.

శ్రీ ఆంధ్ర శబ్ద తత్వము

సంజ్ఞా ప్రకరణము.

1. ఆంధ్ర భాషలోని పదములు తత్వము, తద్భవము, దేశ్యము అని మూడు విధములు కలిగినవి.

2 తత్వము సంస్కృత ప్రాకృతములనుండివచ్చి అక్షర భేదములేక ఉపయోగింపబడునది. పదాంతమునందు ప్రత్యయములు చేరునపుడు సంధిచేత వచ్చు వికారములును, ప్రత్యయములులేకయే వచ్చు వికారములును ఉండవచ్చును.

ఉ. దూత, హరి, శ్రీ, రమ, లత, రాముడు, కృష్ణుడు, విష్ణువు, శంభుడు, గురువు, తరువు, నిధాత్ముడు, హనుమంతుడు, అంగిరుడు, అంగిరసుడు, మొదలయినవి.

లెనునవి.				సంస్కృతము.
దూత	...	...	...	దూతః
హరి	...	...	...	హరిః
శ్రీ	...	...	...	శ్రీః
రమ	...	...	...	రమా
లత	...	...	...	లతా

ఈ పదములయందు సంస్కృత పదములయొక్క అంతమందుండు విసర్గములు లోపించినవి. దీర్ఘములు హ్రస్వములు అయినవి.

రాముడు	...	...	రాము
కృష్ణుడు	...	...	కృష్ణ
బిష్ణుడు	...	...	బిష్ణు
శంభుడు	...	...	శంభు
గురువు	...	...	గురు
తరువు	...	...	తరు
విభాత్యుడు	...	...	విభాత్య
హనుమంతుడు	...	...	హనుమాన్
అంగిరసుడు	}	...	అంగిరస్
అంగిరసుడు			

రాముడు, కృష్ణుడు:—ఈ పదములయందు సుస్కృత పదాంతమునందుండు విసర్గమునకు లోపమును, బ్రులింగ ప్రత్యయైకవచన ప్రత్యయమైన ఉండు ప్రత్యయమును, పూర్వమునందు ఉకారమునకు లోపమును వచ్చియున్నది.

బిష్ణుడు, శంభుడు:—ఈ పదములయందు సుస్కృత పదములయొక్క అంతమునందుండు విసర్గమునకును తత్సూర్యమయిన ఉకారమునకును లోపమురాగా ఉండు ప్రత్యయము చేరియున్నది.

గురువు, తరువు:—ఈ పదములయందు విసర్గలోపమును, ఉప్రత్యయమును, పదాంతమునందుండు ఉకారమునకును ప్రత్యయోకారమునకును మధ్యమున పకారాగమమును * వచ్చియున్నది.

విభాత్యుడు:—ఈ పదము విభాతా అను పదమయొక్క ప్రాతిపదికమైన విభాత్య అనుదానికి 'జు' ప్రత్యయముచేర్చి ప్రత్యయోకారమునకు లోపముచేయుటచే న్నిచ్చించునది.

* సంధి ప్రకరణము చూడుడు.

హనుమంతుడు, అంగిరసుడు:—ఈపదములను ప్రాజెప్తినవని పలెనే సిద్ధించునది. హనుమంత్, అంగిరస్ అనునవి తేనుఁజునను ప్రాతిపదికము. 'అంగిరుడు' అను కదంబునందు ఉండు ప్రశ్యయముచేరగా అంగిరస్ శబ్దముయొక్క తుదియందుండు ఆన్ అనుదానికి లోబడు.

ఇవి సంస్కృతపదములు.

'ప్రాకృతమనగా' ప్రకృతివలనఁ బుట్టినది. ప్రకృతి సంస్కృతము. ఈ భాష సంస్కృత నాటకమునఁ దుపయోగింపఁబడునది.

తేనుఁజు.	ప్రాకృతము.	సంస్కృతము.
అగ్ని ...	అగ్నే ...	అగ్నిః
రాణి ...	రాణీ ...	రాణ్యే
తంతి ...	తన్తి ...	తన్త్రి
సిరి ...	సిరీ ...	శ్రీ
విన్నాణము...	విణ్ణాణమ్ ...	విజ్ఞానమ్

విన్నాణము:—ఇది ప్రాకృత పదమునకు ఉ ప్రశ్యయము చేర్చుటచే వచ్చినది విన్నాణమ్+ఉ=విన్నాణము.

ఇవి ప్రాకృతపదములు.

3. తద్భవము సంస్కృత ప్రాకృతమువలనఁ బుట్టినది.

తె.	సం.
సాయము ...	ఉ. సహాయః
సామి ...	సామి
సాదనము ...	సాధనమ్
గారాణము ...	గౌరవమ్
జన ...	జానః
జనవండు ...	జన్మవధః

కందుడు స్వప్నః
 పీలి-పరుస. అవశిః

4. చేత్యము ఆంధ్ర చేతవ్యవహారసిద్ధమైనది. ఇది ద్రావిడ కణ్ణాటకభాషలనుండి వికృతమయ్యి నవికృతమయ్యి వచ్చి నదియు, ఆంధ్ర చేతముననే కలిగినదియు అని రెండు విధములు గలది అగును

తె.

అ.

పదమర:—పడువానమ్ = పడు - 'అస్తమించునట్టి,' వానమ్ - 'అకాశము,' 'సూర్యుడు అస్తమించునట్టి యాకాశము:' అనగా 'పశ్చిమదిక్కు.' మలయాళములో పడిళ్ళాటు = పడు ఖాయిటు, పడు - 'అస్తమించునట్టి,' ఖాయిటు - 'సూర్యుడు,' 'అస్తమించేడు సూర్యుడు,' అనగా 'పశ్చిమము.'

నలువ:—నాల్ వాయ్ = 'నాలుగు నోట్లగలవాడు,' 'బ్రహ్మ'.

కాలువ:—కాల్ వాయ్=కాలు 'ప్రవహించు,' వాయ్ - 'మార్గము.'

కైదువు:—కైతుప్పు=కై - 'చేయి,' తుప్పు - 'అయధము,' 'చేరి యాయధము.'

కొడవలి:—కొయ్ వాళ్=కొయ్ - 'కొయనట్టి,' వాళ్ - 'కత్తి'.

కోవెల, } కోయిల్ = కో - 'రాజుయొక్క,' ఇల్ - ఇల్లు, 'రాజు
 కోయిల, } నగరు,' 'దేవాలయము'

కాణాచి:—కాణియాట్టి=కాణి - 'నేల,' అట్టి - 'స్వామ్యము.'

నూయి. } -నుత్తై* - 'ద్వారము'.
 నయ్యి. }

గొయ్యి:—కుటి - 'పల్లము,' 'గంట'.

* అరవమునందలి మును ఇరులు 'జ' ఇందుపయోక్తము.

బుగ్గ: — బాయ్ గై - 'సరస్సు'.

గ్రొయ్య: — దులె - 'పల్లమగు.'

వయ్య: — విరి - 'పగులు'.

గాలి: — కాల్; ప్రాచీనమయిన యాయుజుపదము సాధారణభాషలో
కొట్టు * అని మాటి వచ్చును.

చీలు: — కీల్.

చినుగు: — కిటి.

గిలుబు: — కళవు 'దొంగరసము.'

గెలివి: — కళిప్ప 'ఉల్లాసము.'

గుడును: — కుటి 'వర్తులము.'

తె.

క.

కెలనము: — కెలనవు, అ. కిరికై, సం. క్రియా, యాకు నత్వము.

మాట: — మాతు.

గండడు: — గండను, అ. కణపన్ - 'పలి.'

మిండడు: — మిండను.

ఎచ్చరిక: — ఎచ్చరికె, ప్రా. క. ఎఱుకరువికె. ఎఱుకరు - 'లేయు', ఇకె-
భావనానుప్రత్యయము; ఎచ్చరికె - 'లేచుట.'

ఎంగిలి: — ఎంజిలి, అ. ఎంజల్, ఎచ్చిల్ - 'ఉచ్చిష్టము.'

తండ్రి: — తండయరు, అ. తండైయర్.

క్రొత్తి: — కోడగిలి - 'అడుగొలి.' ఓకారము డకారమునకు ముందు
వచ్చి అకారమునకు ఆదేశమాయెను. గికారలోపము, డకార
మునకు రత్వము.

* అరవపదములందు వచ్చెడు అన్వయము కొంచెము ఎచ్చుతక్కువగా
తద్వయమువలె వర్తించునది. శుద్ధోచ్చారణమును అరవము దెలిసినవారు
ఉచ్చరింపఁగా విని తెలిసికొనవలయును.

5. లక్షణ విరుద్ధములగు పదములు గ్రామ్యములు.

ఉ. వస్తాయి, పోతాయి, ఉండాాయి, లింటాయి,
 వస్తాది, పోతాది, ఉండాది, లింటాది,
 చేశాడు, వేశాడు, తీశాడు.

గ్రామ్యము.		సలక్షణము.
వస్తాయి } వస్తాది }	...	వచ్చుచున్నది
పోతాయి } పోతాది }	...	పోవుచున్నది
ఉండాాయి } ఉండాది }	...	ఉంటున్నది
లింటాయి } లింటాది }	...	లినుచున్నది
చేశాడు	...	చేసినాడు
వేశాడు	...	వేసినాడు
తీశాడు	...	తీసినాడు

6. అచ్చులు తమంతటనే యుచ్చరింపబడునవి. (అ, ఆ మొదలయినవి) వీనికి స్వరములనియు పేరు.

7. హల్లులు అచ్చయొక్క సాహాయ్యముచేత నుచ్చరింపబడునవి. (క, చ, ట, త, ప, మొదలయినవి.) వీనికి వ్యంజనములనియు పేరు.

8. మాత్ర ఒక తెచ్చుపాటుకాలమున నుచ్చరింపబడునట్టి యక్షరముయొక్క కాలప్రమాణము.

9. హ్రస్వము ఒకమాత్ర కలిగిది.

10. దీర్ఘము రెండువర్షాత్రయం కలిగినది.

11. పులహం మహాదేవ మూత్రాలు కలిగినది.

12. వర్ణము అశ్వులకును బొల్లులకును సామాన్య నామము.

13. కారము బిల్వోద్భవవర్ణమునకు స్వార్థమునందు వచ్చు ప్రత్యయము. (కే. అక్షరము, క కారము, కృత్యాదులు.)

14. అక్షరము అశ్వులకును అశ్వులతోఁగూడిన మాల్లున కును పేరు.

15. అత్తు, ఇత్తు, ఉత్తు, క్రమముగా అకారమునకును, ఇకారమునకును, ఉకారమునకును నిజ్జ.

16. కంఠ్యము కంఠమునలన నుచ్చరింపబడునది.

17. తాలవ్యము దవడవలన నుచ్చరింపబడునది. (తాలువు-దవడ)

18. మూర్ధస్థ్యము నోటిలోని వైభాగమువలన నుచ్చరింపబడునది. (మూర్ధన్ - నోటిలోని వైభాగము)

19. దంత్యము దంతములవలన నుచ్చరింపబడునది.

20. ఓష్ఠ్యము ఓష్ఠములవలన నుచ్చరింపబడునది. (ఓష్ఠము - పెదవి.)

21. స్పర్శము దృఢమయిన స్పర్శము కలది.

22. అంతస్థము మధ్యముగా నుండునది.

23. ఊష్మము శ్వాసముతో నుచ్చరింపబడునది.

24. అనుస్వారము ఒక వర్ణముతోఁజేర్చి యుచ్చరింపఁబడినది. ఉ. ం ఁ.

25. విసర్గము విడువబడునది. ఉః.

26. లోపము ఉండినది లేకపోవుట.

27. ఆదేశము ఉన్నవాని స్థానమున వేటొకటివచ్చుట.

28. ఆగమము లేనిది వచ్చుట.

29. ప్రత్యయము పదాంతావయవములయిన అండు, ఉండు మొదలయినవి.

30. బహుళము తలుచు.

31. విభాష, వికల్పము విధి ప్రవృత్తి కలిగియు లేకయు ఉండుట.

32. ఉపధ అంత్యవర్ణమునకు పూర్వమయినవర్ణము.

33. ప్రాతిపదికము ప్రథమాప్రత్యయములు చేరుటకు మునుపు ఉండు సామరూపము.

34. విభక్తి ప్రాతిపదికము ద్వితీయాదివిభక్తులు చేరుటకు మునుపు ఉండు సామరూపము.

35. అంతప్రత్యయము ద్రవిడపదములు తెనుంగునకు వచ్చునపుడు అంతమునందు అర్థవిశేషము లేక, చేర్పబడెడు, అ-ఇ-ఉ మొదలయిన ప్రత్యయములు. ఉ.

త.			ఆ.
నార	...	...	నార్
కాయ	...	...	కాయ్
బాయి	...	...	బాయ్
చేయి	...	...	చై
సేయి	...	...	సేయ్
కాలు	...	...	కాల్
తోలు	...	...	తోల్
పిలు	...	...	పిల్
మిన్న	...	...	మిన్
మన్న	...	...	మన్
మను	...	...	మాన్

క్రియా ప్రకరణము.

33. క్రియలకు పురుష లింగ వచనములు గలవు.

37 పురుషులు మూడు, ఉత్తమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ప్రథమపురుషము అని.

38. నేను, మేము, ఏను, నేయు, యనము, ఇవి కర్తగా గలిగిన క్రియ ఉత్తమపురుషము. నీవు, ఈవు, మీవు, మీరలు, ఇవి కర్తగా గలిగిన క్రియ మధ్యమపురుషము. అన్ని నామములును, ఏదెడు మొదలయిన సర్వనామములును కర్తగా గలిగిన క్రియ ప్రథమపురుషము.

ఈ పురుషములను ప్రత్యయములచేతను, అర్థములచేతను తెలిసికొనవలయు. ఉ. నేను చేయుదును. ఈ క్రియలో 'ఉను' ప్రత్యయము ఉత్తమ పురుషమును చూపును. నీకు శుభంబు అగును. 'అగును' అను క్రియలో ప్రథమపురుషవాచకమయిన ప్రత్యయంబు లేదు. దానికి గర్తయైన 'శుభంబు' అను పదమువలన నది ప్రథమపురుషంబని తెలిసికొనవలయు.

లింగవచనములను గుఱించి చెప్పబడిన నూత్రంబులను 'నానుప్రకరణము' జూడఁడు.

39 పురుష ప్రత్యయములు

(౧) పులింగ ప్రత్యయములు.

వికవచనము.

* అందు, అందు, ఉందు, ఉందు.

ద్రవిడ ప్రత్యయము 'అన్' పులింగైకవచనము. దానికి 'ఉ' అను అంత ప్రత్యయమును చేర్చుగా, 'అన్ + ఉ' అని నడుచును. ఈరెంటికిని నడుచు 'డ'కారమును 'న'కారమునకు మిదవాడేమును, అంతోకారమున వట్టి అన్ ప్రత్యయముయొక్క 'అ'కారమునకు పాక్షకముగా 'ఉ'కారాదేశమును రాగా, 'అందు ఉందు' అగును. పూర్వమిరువులు అర్థానుసారము వైకల్పికముగ రాగా 'అందు ఉందు' అను ప్రత్యయములును సిద్ధించును.

* ఆ, అన్. ఈ ప్రత్యయము అందు మునిలయిన నాలుగు ప్రత్యయములకు మూలము. ఇది ఆరవమునందుండు తెనుగునకు వచ్చిన కొన్ని నామాలు బులాదుకునచ్చును. బీయంగారు = బీయక + గారు. గారు పులింగభవను విచనప్రత్యయము. నాయనిగారు = నాయక + గారు (ఆ. నాయన్ + గల్). నాయన్ శబ్దమునకు వెనుక ఇకారాగమము రాగా, నాయనిగారు అని నిలిచినది. గారు ప్రత్యయముయొక్క గకారమునకు పూర్వముగ అను స్వారామము రాగా, నాయనిగారు అని సిద్ధించెను. ఇట్లే అయ్యంగారు అను శబ్దమునందును అన్ ప్రత్యయము గలను అయ్యంగారు = అయ్యన్ + గారు. ఈ తెనుగు పదము అరవమునందు లాకక ప్రవృత్తి గలిగిన వైష్ణవులకు మీరుదయ్యె. ఈ శబ్దమునలె అయ్యంగార్, అప్పంగార్, అత్తంగార్, అణ్ణంగార్, అనుపదంబులు ఆరవమునందు కల్పింపఁబడినవి.

దాసర్ అను పదము దాసరి అని వికృతమయినట్లు, దాసన్ అను పదము దాసని అని వికృతమయ్యె. దాసనినాడు అనగా దాసుడయిన వాడు అనియర్థము. దాసనిపువ్వు అనగా దాసుడు దేవాలయమునకుఁ జేరిన తోటలో భగవత్పూజకుఁగాను పైరు చేసిన పువ్వు. దాసనివాడు

ఉ.	గండండు	...	గండఁడు
	మిండండు	...	మిండఁడు
	రాముండు	...	రాముఁడు
	కృష్ణండు	...	కృష్ణఁడు.

వాడు:—అను సర్వనామము ప్రత్యయముగా వచ్చును.

ఉ. చేసినవాడు ... వచ్చినవాడు.

ఆడు:—వకారమునకు లోపము రాఁగా, 'వాడు ఆడు' అగును.

ఉ. చేసినాడు ... వచ్చినాడు.

తనజీవమునకై కుంకుము, గంధపుబొడి, పల్లుబొడి, మొదలయినవానిని జేసి అంగడియందమ్మును. అట్లు చేయఁబడిన పల్లు బొడికి దాసనిబొడి దాసరాబొడి యని పేరువచ్చెను. ఈ దాసని అను పదమే సాతని అని వికృతమయి భగవద్భక్తులయి భగవత్కైకర్యమును జేసెడు బ్రాహ్మణే తరులకుఁ జేరయ్యె. పురాణములందు బ్రాహ్మణేతరులయిన భగవద్భక్తులకు తఱచుగా దాసశబ్ద ముపయోగింపఁబడును. పూర్వము తొండమాన్ చక్రవర్తికిఁ బుట్టలో నావిష్కరించుకొనినదినుండిన తిరుపతి వేంకటరమణస్వామి పూజఁ గావించుటకు రంగవాసుఁడు అనే శూద్రుఁడు తోదాయెను.

“దాసనామ్నా చ శూద్రేణ సహ తం పూజయ ప్రభుం।

త్వదాగమనకాలే తు పాంశ్యజేకాత్సుధీశ్శుభః ॥

రంగదాస ఇతి ఖ్యాత శ్శూద్రస్తాన్వం సంగమియతి॥”

“పుష్పద్వాన కరశ్శూద్రః ॥”

బ్రహ్మాండపురాణము, వేంకటాచలమహాత్మ్యము.

వాస్తవ వ్యుత్పత్తి యిట్లుండఁగా సాతని అను పదంబును సాత్తు అను ద్రవిడభాతుయొక్క వ్యుత్పత్తి నామ విశేషణరూపముగాఁ దలఁచి, సాతని వాడు అను పదమునకు యజ్ఞోపవీతము మొదలయిన కర్తవ్యముల ధరిం

కాదు:—‘వాడు’ ప్రత్యయము ‘వ’కారమునకు ‘క’కారాదేశమువచ్చుట చేత ‘కాదు’ అగును.

గాదు:—‘వ’కారము ‘గ’కారమగుటచే ‘వాడు, గాదు’ అగును.

ఈదు:—‘ఇ’ ప్రత్యయము ‘అడు’ ప్రత్యయముతో చేరి ‘ఇయందు’ అగును. ‘ఇయందు’వలన ‘ఈదు’ వచ్చినది.

కల్పరి+అడు = కల్పరియందు = కల్పరీడు

మొక్కలి+అడు = మొక్కలియందు = మొక్కలీడు

అటమటి+అడు = అటమటియందు = అటమడీడు.

దు: —తేడు, అ. ఇతైయకా.

ఇట్టి+అడు = ఇట్టియందు = ఇట్టిడు.

ఎకిమీడు—‘యజమానుడు.’

రాదు, అ. వారాన్, తె. వ్రాడు=రాదు, వకారలోభము.

లేదు, అ. ఇలకా = తె. ఇలందు=లేదు.

కాదు, అ. అగాకా = తె. అగ్గడు=కాదు.

పోడు=పోవడు.

కదు: —ఒక్కడు, అ. ఒరువకా + ఉ = ఒర్వుడు = ఒర్వుడు = ఒక్కడు.

‘ఉ’కారలోభము, రేఫవకారములకు వకారద్వయాదేశము, వకార ద్వయమునకు కకారద్వయాదేశము.

పనివాడు అని అర్థమును ఈకౌలములోఁ జేయుదురు. దానికిఁ బ్రమాణముగా విష్ణుచిత్రియమునందును

“పెరుగు పడియంబులును విచ్చివరుగులొలుపుఁ

బప్పుయధుసూదనారోప కరణపేటి

కలును బాస చాతని కుటకుబలసి” అని చెప్పబడియున్నది.

ఈవ్యుత్పత్తి కల్పితము. ఈవిషయమును సువిస్తరముగా వేయచోటఁ జెప్పెదను.

(౨) స్త్రీలింగ ప్రత్యయములు.

వికవచనము.

అది: — 'ఇ' ప్రత్యయము జేరగా 'అవన్' అను సర్వనామ ప్రత్యయము 'అది' అగును. దీనికి దృష్టాంతము.

అ. కుశపక - కుశలి.

ముడపక - ముదలి.

కుశపక + ఇ; అన్ లోపము,

కుశప + ఇ = కుశవి - కుశలి, వకారమునకు తకారాదేశము.

అట్లే అపక + ఇ = అవి = అది, వకారమునకు దకారా

దేశము. అది అను సర్వనామము ప్రత్యయమయినది

ది: — 'అది' యొక్క అకారమునకు లోపము. చిన్నది, పెద్దది.

దు: — ఇది సపుంసక ప్రత్యయము, ప్రయోగముచే స్త్రీలింగమునకు సిద్ధించినది.

'అను' అను సపుంసకైకవచన ప్రత్యయము 'ఉ' కారమునకు 'ఇ' కారాదేశంబగుటచే 'అది' యయినది. ఈ 'అది' ప్రత్యయమును వైద్యజ్ఞాన 'అది' ప్రత్యయమును వికస్వరూపములయినప్పటికిని భిన్న ప్రత్యయములని తలచవలయును.

టి: — పూవులు పోలినది = పూ.బోలది = పూ.బోడి, 'లి' లోపము, సకారముతో జేరిన ఇత్తునకు లోపము, 'వ' కారమునకు 'ద' తత్వము; బోడి, 'ద' కారమునకు 'ట' తత్వము.

లి: — అ. ఒరుత్తి = ఒరున్ + ఇ = ఒరువి = ఒరుత్తి, 'వ' కారమునకు 'త' కారాదేశము, ఈ దిము తెలుగునందు 'పీర్తి' అని అయినది.

తె: — 'త' ప్రత్యయముయొక్క ఇకారము ఎత్తమును బొందగా 'తె' ప్రత్యయము సిద్ధించినది. ఉ. ఎవతె.

కటి: — ఒరువది = ఒవ్విది = ఒక్కటి, రేఫవకారములకు 'వ'కారద్వయమును 'వ'కారద్వయమునకు 'క'కారద్వయమును అదేకముగా వచ్చినవి. దకారములకు ఓత్వము.

కలి: — ఒరువది = ఒక్కటి, ఒక్కటి.

కతె: — ఒకతె, 'కలి' ప్రత్యయముయొక్క 'లి'కారమునకు 'తె' అదేశమయివచ్చెను.

ఆ: — ఆకారాంత స్త్రీలింగపదములు సంస్కృతమునండి తెలుగునకు రాగా అంతమునందుండు ఆకారమునకు ప్రాప్తమగును. రమ, లత, వనిత.

(3) పుస్త్రీలింగ ప్రత్యయములు

అ పు వ చ న ము.

అరు: — వారు = అపరు = అ + అరు, ఆకారము పరామర్శార్థక విశేషణము, దీనిని ఆరు ప్రత్యయమునకును నడుమ వకారము * వర్ణప్రతిచేత 'అవరు వారు' అయెను.

రు: — తారు = తరు; లేరు, అ ఇలర్ = ఇరు = లేరు; కారు, అ. ఆగార్ = అగురు = కారు; మారు, ఇమ + అరు = ఇమరు = మారు.

వరు: — అ. ఇవరు = ఇ + వరు = వీరు, ఎవరు = అ. ఎనర్ = ఎ + వర్.

కరు: — అ. ఒరువర్ = ఒర్వరు = ఒక్కరు, ఒకగు.

మరు: — అ. పలవర్ = పలుగురు, పెల్లరు, పెట్లరు. ఆకారమునకు ఎత్వము, అకార గకారములకు కర్తవ్యాదేశము.

* వర్ణప్రతి అవగా ఒక అక్షరము లోనుండుచోటనుండి రెండో చోట దుమికి అచ్చటనుండు వర్ణమునకు అదేశముగా వచ్చుట. దీనిని 'అక్షరప్రకరణమునందుఁ జూడుము.

అంత ప్రత్యయోకారమును బట్టి ప్రత్యయాదియయిన అక్షున తత్వము.

గురు: — పలుగురు = అ. పలవర్, పలువురు. నకారమునకు గత్వము, ఇరుగురు, మూగురు, నలుగురు

దబ్బు: — అ. అనైవర్ = అనైవరు = అన్వరు = అందరు; ఏకార లోపము, ఏకారమునకు దత్వము, నకారమున కనుస్వారము. అందరు శబ్దమునకు లు ప్రత్యయముచేరగా, అందరు+లు = అందలు, లేఫ లకారమునకు అత్వము, అందలు, అ. అనైవర్, క. అనిబరు. ఇందలు, అ. ఇనైవర్, క. ఇనిబరు. ఎందలు, అ. ఎనైవర్, క. ఎనిబరు. అ. ఇరువర్ = ఇర్వరు = ఇర్దరు = ఇద్దరు. అందలువలె, ఇద్దలు.

అలు: — పనితలు, అన్నలు, పెద్దలు, వారలు.

ఉలు: — రాములు, జనులు, మహాత్ములు, మునులు, ఋషులు. అలుప్రత్యయోకారమునుబట్టి ప్రత్యయాదియయిన అక్షునకు ఉత్వము. ఈ 'అలు, ఉలు' ప్రత్యయములయొక్కత్విని 'విభక్తిప్రకరణము' నఁజూడుము.

లు: — క్రిలు, స్త్రీలు.

పైఁజెప్పిన రు లు ప్రత్యయములు సంధిచేత 'దు, ర్లు, ణు' అనియు ఇంక పలువిధములుగాను వికృతినిజెందును. 'నామప్రకరణము' నఁజూడుము.

వారు: — సర్వనామము ప్రత్యయమాయెను. ఉ. చేసినవారు, చేయవారు.

గారు: — వారు ప్రత్యయముయొక్క ఏకారమునకు గాదేశము. ఉ. అయ్యంగారు, రాజుగారు, అ. గల్ ప్రత్యయము దీనికి సంబంధించినది.

(౪) నఖంసకలింగ ప్రత్యయములు.

వి క వ చ న ము.

అము: —అ. అమ్, సం. అమ్. అమ్+ఉ=అము.

ఉ. భృలము, వనము, దేశము.

అంబు: —అ. అమ్+ఉ = అమ్+బో+ఉ, బకౌరాగమము, మకారమునకు అనుస్వారాదేశము; ఉ. కులంబు, వనంబు, దేశంబు.

అమ్మ: —అంబు ప్రత్యయముయొక్క ముదిలకు మన్నిత్వంబు.

ఉ. కులమ్మ, వనమ్మ, దేశమ్మ.

అదు: —కనదు, అ. తనదు. చేయదు.

అది: —అ. అదు=అది, ఉత్తునకిత్వము.

ఈ ప్రత్యయము స్త్రీలింగమునందు వచ్చు 'అది' అను ప్రత్యయముతోను ఏకరూప మయినప్పటికిని, ఆరెండు ప్రత్యయములును వేరువేరు అని గ్రహింప వలయును.

ది: —చిన్నది, పెద్దది, రాసిది, పోసిది.

దు: —రాదు, అ. వారాదు, లే. వ్రాదు=రాదు, వకారలోపము.

పోదు = పోవదు.

లేదు, అ. ఇలదు = లేదు.

కాదు, అ. ఆగాదు = లే. ఆగదు = కాదు.

నాదు, అ. ఎవదు.

నీదు, అ. ఉనదు.

కద్దు = కలదు.

వద్దు = వలదు.

దు: — ఒండు, అ. ఒండు, క. ఒండు, ఒండుయొక్క వకొరమునకు
దత్తము.

కటి: — ఒరువది=ఒర్వది, ఒక్కటి. స్త్రీలింగైక వచనమునందు 'కటి'
ప్రత్యయమును జూడుము.

టు: — అటు, ఇటు, ఎటు; ఆ. అటు, ఇటు, ఎటు.

అను: — అ. అన్+అ=అను: అరవయ్య నందుండు, 'అమ్' ప్రత్యయము
యొక్క 'మ్' కారమునకు 'న' త్వము. కలను, అ. కలన్.

కొలను ,, కలన్.

నెలను ,, నెలన్.

ను: — అ. మరన్=తె. మరను=మాను.

అరవయ్యనందు 'మరము' శబ్దముయొక్క తుది 'మ్' కారమునకు వకొరా
దేశము రాగా 'మరన్' అను రూపము వచ్చెను. 'మరన్' శబ్దము అంత
ప్రత్యయమును 'ఉ' కారముతో జేరి 'మాను' అని సూక్ష్మప్రయోగము.

అంకు } అన్+కు=అంకు
అఁకు } అఁకు

కుళం: కొ అను అరవశబ్దము 'ఉ' ప్రత్యయముచేరగా, కుళం
గకు, కొలంకులు అని మారినది. ఇట్టి పదములందుండు 'కులు'
ప్రత్యయమును తెనుగువారలు 'కు+కులు' అని విభజించి,
'కులు'వును మాత్రము బహువచన ప్రత్యయముగా గ్రహించిరి.
అట్లు చేయుటచేత ప్రత్యయ్యాదిభాగముయిన 'కు' కారము పూర్వ
ముయిన ఏకవచన ప్రత్యయమగు 'అన్' అనుదానితో జేర్పఁబడియె.

కలంకు, కలఁకు = కలన్+కు.

కెలంకు, కెలఁకు = కెలన్+కు.

కొలంకు, కొలఁకు = కొలన్+కు.

గవంకు, గవఁకు = గవన్+కు.

గు: — రేఱ + గు = రేఱగు = రేఱగు.

గోఱ + గు = గోఱగు = గోఱగు.

మడి + గు = * మడుగు.

అడి + గు = అడుగు

పిడి + గు = పిడుగు

విన + గు = * వినుగు

పులు + గు = * పులుగు

కలంతు యెదలయిన శబ్దములలో గువర్ణకము వికవచనమునకు
పాక్షికముగాఁ జేర్చఁబడినట్లు వడి యెదలయిన శబ్దములలో
గువర్ణకము నిత్యముగాఁ జేర్చఁబడియే.

తు: — మ్రాకు. మరను+తు = మ్రాకు+తు = మ్రాకు.

క: — చిలి+క = చిలుక

ఎలి+క = ఎలుక

మి: — అ. ఎవన్ = ఏన్ = ఏని=ఏమి. 'ఏన్' అను ఆరవపదమునకు
ఇత్తు అంతప్రత్యయము. సకారమునకు మత్వము.

సు: — 'దు'ప్రత్యయముయొక్క 'ద'కారమునకు 'క'త్వమురాలాగా 'శు'
అయ్యె; 'శు' తెనుగునందు 'సు' అగును.

గడుసు, అ. కడిదు.

పులుసు, ,, పులిదు.

బిరుసు,

లేసు, ,, ఎళిదు, లేశు.

* మడుగు, వినుగు, పులుగు, అనునీ పదములందు 'గు'కారమునకు
పూర్వము అర్ధానుస్వారము అనావశ్యముగా వచ్చియున్నది.

* ౧౮ వ ప్రకరణాని వ్యాఖ్యానము జూడుము.

అరవములో 'ళిటికు, పెరికు, పుదికు, లేకు' మొదలయినవి 'ళిటిదు, పెరిదు, పుదిదు, ఎళిదు' మొదలయినవానికి బదులుగా గ్రామ్యము నందు వచ్చును.

బహువచనము.

అలు: —లళలు, గోడలు.

ఉలు: —తరువులు,

ధేనువులు. స్త్రీ పులింగ బహువచన ప్రత్యయమును జూడుము.

కలు: —చిలుకలు, చిలి (అ. కిలి) + కలు (అ. గళి)
ఎలుకలు, ఎలి (అ. ఎలి) + కలు (అ. గళి)
ఎమ్మకలు, ఎమ్మ (అ. ఎమ్మ) + కలు (అ. గళి)
అరవములో ఎలుంబు అనుపదము ఎమ్మ అని సంక్షిప్తమయ్యె;
ఎమ్మ తెనుగునందు ఎమ్మ అయ్యె.

కులు: —కొలంకులు, కొలను (అ. కుళన్) + కులు (అ. గళి)
కలంకులు, కలను (అ. కలిన్) + కులు (అ. గళి)

గులు: —విరుగులు, ఏర (అ. ఆనై) + గులు (అ. గళి)
రేగులు, రేను, + గులు (అ. గళి)
గొడుగులు, గొడ (అ. మడై) + గులు (అ. గళి)

గలు: —గానుగలు, గానము (అ. కాణమ్) + గలు (అ. గళి)
వెలగలు, వెలి (అ. విళి) + గలు (అ. గళి)

అవి: —చేసినవి, చేయుచున్నవి.
వచ్చినవి, వచ్చుచున్నవి.

అవు: —చేయవు, కొట్టవు, తిట్టవు.

వు: —రావు, లేవు, లేరవు. కావు=అగవు=అగు+అవు. పోవు.

వి: —జేయనివి, కానివి, రానివి.

(౫) ఉత్తమపురుష ప్రత్యయములు.

ఉత్తమ మధ్యమ పురుషంబులందు పచ్చెడు ప్రత్యయములన్నియు సర్వనామములయొక్క వికృతములు.

వి క వ చ న ము.

ఆను: — చేసినాను = చేసిన+విను.

అను: — చేసెదను = చేయువ+విను.

పకారము భవిష్యత్కాలవాచకమయిన అగమము; వకారమునకు దకారాదేశము.

ఉను: — చేయుదును = చేయువ+విను.

ఇని: — చేసితిని = చేసిన+విను.

ను: — లేను, ఇలను (అ. ఇల్లెక్క.)

వి హు వ చ న ము.

ఆము: — చేసినాము = చేసిన+విము.

అము: — చేసెదము
ఉము: — చేయుదము } చేయువ+విము.

చేయుదును, చేసెదను అనుపదములవలె వచ్చినవి.

ఇమి: — చేసితిమి = చేసిన+విము.

ము: — లేము = ఇలము (అ. ఇల్లెమ్.)

(౬) మధ్యమపురుష ప్రత్యయములు.

వి క వ చ న ము.

ఆవు: — చేసినావు = చేసిన+ఈవు.

అవు: — చేసెదవు
ఉవు: — చేయుదువు } = చేయువ+ఈవు.

చేసెదను, చేయుదును అనుక్రియలను జూడుము.

ఉ: — చేసెను = చేయుదువు. ఉవుయొక్క వువర్ణమునకులోపము.

చేయుదు = చేయుదువు.

ఇవి: — చేసితివి = చేసిన+ఈవు

ఇ: — చేసితి = చేసిన+ఈవు.

వు: — శేవు=ఇలవు (ఆ. ఇయ్యి.)

శావు=అగవు (ఆ. అగాయ్.)

వి హు వ చ న ము.

ఆరు: — చేసివారు = చేసిన+ఈరు.

అరు: — చేసెదరు = చేయువ+ఈరు.

ఉరు: — చేయుదురు = చేయు+ఈరు.

ఇరి: — చేసితిరి = చేసిన+ఈరు.

రు: — రేరు = ఇలరు (ఆ. ఇలర్.)

ఈ ప్రత్యయములలో కొన్ని క్రియలకును సామములకును సామాన్య మాగానుండును. కొన్ని క్రియలకుమాత్రము కొన్ని సామములకుమాత్రము వచ్చును.

40. ఆఖ్యాతము, క్రియ - ఈరెండును ధాతువలనఁ బుట్టి వ్యాపారమును తెలుపునట్టి వచ్చుచున్నాఁడు, వచ్చి మొదలయిన పదములను దెలుపును.

ధాతువు ఏకవ్యాపారమును బోధించి ప్రత్యయము మొదలయినవానిచే విభిన్నములయిన ఆఖ్యాతరూపముల కన్నిటికిని సామాన్యమయిన అవయవము. దానివలనఁ గ్రియాపదములు ప్రత్యయోదాలచేరికచే సాధించఁబడును.

చేసెను, చేసిరి, చేయుచున్నాడు, చేసిడిని, చేసెదరు, చేయుదురు, చేత మొదలయిన క్రియలయందు చేయుసామాన్యభాగము అగుటచేత దానికి ధాతువు అనిపేరు.

41 ధాతువు సామాన్యముగ ఉకారముతోఁ జేరియే వచ్చుటఁబట్టి దానిని ఉకారాంతముగానే కోశములందు వ్రాయించివారు.

42 అజంత హలంత ధాతువులకు ఈ ఉకారమును చేర్చగా అది యకార వకారాగముములఁ జొంది అనేక విధములయిన సంధివికారములతో మాటియుండును. ఆమార్పులచేత ననేక ధాతువుల నిజస్వరూపము మఱిగియుండును.

ఉదాహరణములు.

తె.	అ.	తె.	అ.
కట్టు ...	కట్టు.	అడు ...	అడు.
పడు ...	పడు.	పాడు ...	పాడు.
ఇడు ...	ఇడు.	జేడు ...	జేడ్డు.

ఈ ధాతువులు అరవమందును తెనుగునందును ఏకరూపములయినవి.

అ. శబ్దయొక్క ఉకారము తెనుగునందు అర్ధాపస్వారమయి యున్నది.

తె.	అ.	తె.	అ.
కను ...	కాన్.	మూయు ...	మూయ్.
లిను ...	లిన్.	పూయు ...	పూయ్.
మాను ...	మాన్.	జూయు ...	జూయ్.
కోయు ...	కొయ్.	మేయు ...	మేయ్.
చేయు ...	చేయ్ *	జరు ...	జర్.

* అరవదముయొక్క అద్య శబ్దమునకు తెనుగున చత్వము.

ఈ ధాతువులయందూ హలంతములయిన అరవధాతువులు తుదియందు ఉప్రత్యయమునుబొంది తెనుగునకు వచ్చియున్నవి. ఆ, కాణ్ యొక్క ఇకారమునకు తెనుగున సత్వమును ఆకారమునకు ప్రాస్వాదేశమును వచ్చి నవి. కొయ్, శెయ్ ధాతువులయొక్క స్వరమునకు దీర్ఘము.

తె.	ఆ.
వ్రాయు ...	వరి
గ్రాయు ...	కుటి
క్రాయు-‘శబ్దించు’	కరై ‘రోదనముచేయు’ ‘పిలు’
ప్రాయు ...	విరి ‘బ్రద్దలగు’.

ఈ ధాతువులలోను అరవధాతువుల తుదియందు ఉప్రత్యయమును చేర్చుటచేత తెనుగుధాతువులు వుట్టినవి. అరవధాతువుల మొదటి అచ్చులు వర్ణపులి విధిచేత పరమయిన హల్లులకువెనుక దుమికి అచ్చటనుండు అచ్చులకు ఆదేశములయినవి అట్లయింకినకు విరిధాతువులయొక్క ఆకారము ఆకారముగను, కుటిధాతువులయొక్క ఉకారముగను, విరిధాతువులయొక్క ఇకారము ఆకారముగను మారినవి.

తె.	ఆ.	తె.	ఆ.
రవియు ...	రడి	కలయు ...	కల
తెలియు ...	తెరి	నలియు ...	నలి
మడియు ...	మడి	మలియు-‘వ్యా... మలి - ‘అధిక’ ‘మొనయు ... మునై పించు’.	మగు’
కుడియు-‘తగ్గు’.	కుట-‘పల్లమగు’.	పడయు	పడ్డ
కదియు-‘సమా. కది	‘శ్రేష్ఠుడగు’.	వడియు	వడి

నమగు’

పీనిలో అరవధాతువులకు లెనుఁగిన ఉ ప్రత్యయముచేరఁగా ఆ ప్రత్యయమునకును ధాత్వంతమునందుండు అచ్చులకును నడుమ యకారము అగమముగ వచ్చియున్నది. తఱియొక్క ణకారము నకారమయ్యె, తెరి యొక్క రేఫము లకారమయ్యె.

తె.	అ	తె.	అ.
అఱచు ...	అఱై	ముడుచు ...	ముడి
తెఱచు ...	రిఱ	కుడుచు ...	కుడి
వెఱచు ...	విఱ	విడుచు ...	విడు
మొలచు ...	ముఱై	కడచు ...	కడ
కఱచు ...	కడి	నడచు ...	నడ
తుడుచు ...	తుడై	ఉఱచు ...	ఉరి
మడుచు ...	మడి	ఈడుచు ...	ఇటు

పీనిలో అరవధాతువుయొక్క తుదియందు చు ప్రత్యయముచేర్పఁబడియె. చు ప్రత్యయోకారమునుబట్టి తుడుచు మొదలయిన అయిన ధాతువులలో అరవ ధాత్వంతమునందు ఇకారైకారములకు వర్తనమొకరణవిధిచే నుత్పన్నము. అఱైయొక్క వికారమునకు ఆత్పన్నము. ముఱైయొక్క ఉకారమునకొత్పన్నము, కకారమునకు లత్పన్నము. ఉరియొక్క రేఫమునకు లత్పన్నము. ఇటు వికృతిచేత ఈడు అయి చు ప్రత్యయమును బొందెను.

తె.	అ.	తె.	అ.
ఇచ్చు ...	ఈ	తెచ్చు ...	తా
నొచ్చు ...	నో	పుచ్చు ...	పెఱు
వచ్చు ...	వా	భుచ్చు ...	భుటు
గుచ్చు ...	గో	విచ్చు ...	విరి

అరవధాతువులకు చు ప్రత్యయము చేర్పఁబడినది. చు ప్రత్యయమునకు పూర్వముగ ఈ, నో, వా, తా ధాతువుల అచ్చునకు ప్రాప్తత్వము. నో

యొక్క తుదియందు శేఫాగమమువచ్చి కోర్ అని నిలువఁగా వర్ణపులిచేత కోర్ అనునది శ్రో అయ్యె. చు ప్రత్యయముచేరఁగా, శ్రో + చు అనిలిచి గుచ్చు అని పరిణమించె. విరి, పెలు ధాతువుల రేఫ అకార ములకు వానిచోఁజేరిన అచ్చులకును లోపము, చుప్రత్యయ చకారమునకు ద్విత్వము. పులుయొక్క ఒకారమునకు రేఫము అదేశముగా వచ్చి చుప్రత్యయముచేరఁగా, లోపించినది, చుప్రత్యయ చకారమునకుద్విత్వము.

తె.

అ.

మ్రొగు

...

విఱుగు

బ్రుగు

...

ముఱుగు

వంగు

...

వణంగు, వత్తె.

పీనిలో, విఱుగు ముఱుగులయొక్క ఒకారమునకు రేఫత్వము. విఱుగుయొక్క చకారమునకు బత్వము, ఇకారమునకులోపము. బ్రుగు ధాతువునందు ముఱుంగు చకారమునకు బత్వము; ఉలోపము. వణంగు యొక్క అకారమునకు లోపము.

తె.

అ.

తె.

అ.

మాగు ...

కాయ్

మాగు ...

మాయ్

చాగు

సాగు

} ...

కాయ్

తోగు ...

తోయ్

ముంగు ...

నునాయ్.

పీనిలో అరవధాతువుల తుదియందు గుప్రత్యయము చేర్చబడియె. ధాత్వంత యకారమునకు లోపమును దాని స్థానమున ఆర్ధానుచ్ఛారమును వచ్చినవి.

తె.

అ.

తె.

అ.

ఎఱుగు

...

అటి నలుగు

...

నలి

ఉడుగు

...

ఒటి నుడుగు

...

నుడి

విరుగు

...

విరి మఱుగు

...

మత్తె

కలుగు ... కిడై మలఁగు ... చుటై
 చినుగు ... కిటి విడుగు. 'వికసించు' ... విడి - 'సూర్యుఁడు
 తిరుగు ... తిరి ప్రకాశించుట.'
 తొలఁగు ... తుఱ పొడుగు. 'మూయు'... పునై (పూడు
 దిగు, డిగు ... ఇట చు).

ధాతువుల తుదిని 'గు' ప్రత్యయము చేర్చబడియె. తుఱ, ఇటితప్ప మిగి
 లిన ధాతువులయంతయు నందుండు అచ్చులకు అకారమును ఉకారమును ఆదే
 శబ్దములయినవి. 'ఇటి'యొక్క 'అ'కారమునకు 'ఎ'త్వము; 'ఁటి' ధాతు అకార
 మునకు 'డ'త్వము. 'కిటి'యొక్క 'క'కారమునకు 'చ'త్వము, 'అ'కారమునకు
 'స'త్వము. 'ఇటి'యొక్క 'అ'కారమునకు 'ద'త్వ 'డ'త్వములురాగా, 'ఇటి,
 ఇది-ఇడి' అయినది. 'ఇది - ఇడి' ఈ శెంటికిని 'గు' ప్రత్యయమును, 'ఇ'కార
 మునకు అ'వమునురాగా, 'దిగు, డిగు' అనుధాతువులు వచ్చినవి. 'ఇది'
 కి 'గు' ప్రత్యయమువచ్చి, ధాత్వంలేకారమునకు అకారమును గకారమునకు
 పూర్వమున అనుస్వారాగమమునురాగా 'ఇదంగు' అనురూపము వచ్చును,
 'ద'కారమునకు రేఫ అకారాదేశమును ఇత్తున కెకారాదేశమును రాగా,
 'ఎరంగు, ఎఱంగు' అను ధాతువులు తెనుఁగునందువచ్చినవి.

ఉండు ... ఇరు. వండు ... పటు.

నిండు ... నిరవు. పిండు ... పిటి.

'ఇరు'ధాతువుయొక్క 'ఇ'కారమునకు 'ఉ'త్వమును, రేఫమునకు 'స'త్వ
 మును, దానికిపరంబుగ 'డ'కారాగమమును వచ్చినది 'నిరవు'ధాతువు 'నిరు'
 అనురూపమునుబొంది, రేఫమునకు 'స'త్వమును 'న'కారమునకు పరంబుగ
 'డ'కారాగమమునురాగా 'నిండు' అయినది. 'పటు, పిటి' ధాతువుల
 'అ'కారమునకు 'ఇ'త్వమును 'డ'కారాగమమును, 'పిటి'యొక్క తుది 'ఇ'కార
 మునకు 'ఉ'త్వమునువచ్చినది.

కె.	ఆ.
కచ్చు ... కరచ్చు భా. నా. మూయంట.	
గిచ్చు ... కళవు భా. నా. దొంగలిచుట.	
ప్రచ్చు ... పరవు	
ఓచ్చు ... ఓచ్చు	
నోచ్చు ... నోచ్చు భా. నా. నోచ్చుచేయుట.	
వెచ్చు ... వెచ్చు	

‘కరచ్చు’ శబ్దముయొక్క రేఫమునకును దానితోఁజేరిన ‘అ’కారమునకును లోపము. ‘కళవు’యొక్క ‘ళ’కారమునకు లోపమును ‘ఎ’కారమునకు ‘ఐ’త్వమును ద్విత్వమునువచ్చినవి. ‘పరవు’ యొక్క వెదటి ‘అ’కారమునకు లోపము. ‘ఎ’కారమునకు ‘ఐ’త్వమును ద్విత్వమునువచ్చినవి. ‘ఓచ్చు’యొక్క ‘ఐ’కారమునకు లోపము. ‘నోచ్చు’యొక్క ‘న’ఐ’లకు ‘ను’కారాదేశము. ‘వెచ్చు’యొక్క ‘ఎ’కారమునకు ‘మ’త్వము.

48. సంస్కృతముననుండి తెనుఁగునకు వచ్చుధాతువులును, ధాతుశిన్నమై ధాతువుగా నుపయోగింపఁబడు శబ్దములును అంతమునందు ఇంచు అను అగమమునఁ బొందును.

లఘువయిన ‘ఇ, ఉ, ఋ, ౠ, ఊ, ఋ, ఌ, య, యి, యీ, యౌ’ ఊపధగాఁ గలిగిన హలంతధాతువులకు ‘ఇంచు’ పరంబగునపుడు గుణము వచ్చును. ఇకారమునకు ‘ఏ,’ ఉకారమునకు ‘ఓ’ ఋకారమునకు ‘అర్’ గుణములు అనఁబడు.

ఉ.	భిద్ ... భేదించు	బుద్ధ్ ... బోధించు
ఛిద్ ... ఛేదించు	ఘ్నీ ... ఘోషించు	
వృత్ ... వర్తించు	నృత్ ... నర్తించు	

49. అజంతములును ఏకాక్షరములు నయిన ధాతువులకు ఇంచు పరంబగునపుడు ఇ కారమునకు అయ్, ఉ కార

మునకు ఆ వొ; ఋ కారమునకు ఆ ర్, అనునవి యాదేశంబు లగును.

ఉ.	షీ	...	తుయించు	వృ	...	వరించు
	జీ	...	జయించు	హృ	...	హరించు
	దు	...	ద్రవించు	భృ	...	భరించు
	సు	...	స్రవించు	భృ	...	భరించు
	భూ	...	భిమించు	స్తృ	...	స్తరించు

50 క్రియలయొక్క అవయవములు మూడు. ధాతువు, కాలవాచకాగదుము, ప్రత్యయము. వ్యతిరేక క్రియయందు ఆభావ వాచకాగదుమును గలదు.

51 కొన్ని క్రియలయందు ధాతువుమాత్రముండును.

ఉ. కొట్టు - తిట్టు - ఎత్తు - తిను - విను - అను - రా, పో, లే, ఈ. తెనుగు ధాతువులన్నియు ఉకారాంతములే. అంతమునందుండు అయ్యుకారము ప్రత్యయమని వ్యవహరింపబడినను అది యుచ్చారణార్థమే చేర్పబడియుండుటచే దానికి అవయవత్వము లేదు.

52 కొన్ని క్రియలయందు ధాతువు, ప్రత్యయము అను నీరెండు అవయవములే యుండును.

ఉ. తెచ్చు=తేచు+ఉము. ఉము మధ్యమపురుషైకవచనము.

కలను=కల+అను. అను ఉత్తమపురుషైకవచన ప్రత్యయము.

కలడు=కల+అడు అడు ప్రథమపురుషైకవచన ప్రత్యయము.

53. కొన్ని క్రియలయందు ధాతువు కాలవాచకాగదుము ప్రత్యయము ఈమూడు అవయవములును గలవు.

ఉ. చేయుదును = చేయు + ఉడు + ఉను.

చేసితిని = చేయు + ఇత + ఇని.

54. వ్యతిరేక క్రియలయందు కాలవాచకాగమము, ప్రత్యయము, ధాతువునకును ఆగమమునకును మధ్యమున అభివార్ధకమయిన అనితాగమము గలవు.

ఉ. చేయనివాడు = చేయు + అ + ని + వాడు.

55. క్రియలు పూర్ణక్రియలనియు అపూర్ణక్రియలనియు ద్వివిధములు. వీనికి క్రమముగా సమాపకక్రియ అనియు, అసమాపకక్రియ అనియు, వేర్లుగలవు వాక్యమును పూర్తిచేయునది పూర్ణక్రియ; పూర్తిచేయనిది అపూర్ణక్రియ.

ఉ. రాజావచ్చెకా. ఇక్కడవచ్చెకా అనుదాసితో వాక్యము పూర్ణము అగుచున్నది.

రాజావచ్చి నగరమునకుఁ జోయెను. ఇక్కడ వచ్చి అను పదముతో వాక్యము ముగియదు. పోయెను అను పదముతో ముగియుచున్నది.

56. పూర్ణక్రియలు నాలుగువిధములు.

(1) సత్తమాసార్థకము.

(2) భూతార్థకము.

(3) భవిష్యదర్థకము.

(4) ప్రార్థనాద్యర్థకము.

57. ఆరంభించబడి ముగియని కార్యమును తెలుపునది సత్తమాసార్థకము.

58 సమాప్తమయిన కార్యమును తెలుపునది భూతార్థకము.

59. రాగల కార్యమును దెలుపునది భవిష్యదర్థకము.

60. ప్రాప్తన, ఆజ్ఞ, విధి, ఆకీర్షు (శుభేచ్ఛ) ఈ ఆర్థములు గలిగినది ప్రార్థనాద్యర్థకము.

రా. రము. బోవుము, వచ్చునది, బోవుతన. కాతన.

ఈరూపములలో నొక్కొక్కటికిని వ్రేతెప్పిన ఆర్థములు ప్రయోగానుసారముగ సంభవించుటచేత ఆయర్థముల నన్నిటింజేర్చి ఆశ్రయలభ ప్రార్థనాద్యర్థకమని సుజ్ఞ చెప్పబడెను.

భూతార్థకము రెండువిధములు ;

ఉ. (1) వచ్చినాడు, వచ్చినది, వచ్చినారు, మొదలయినవి.

(2) వచ్చెన్, వచ్చిరి, వచ్చిలివి, మొదలయినవి.

61 భవిష్యదర్థక పూర్ణ శ్రీయలలో రెండువిధములు గలవు.

(౧) శుద్ధము—ఉ. చేసెదము, చేయుదుము, వచ్చెదము, వత్తుము.

(౨) సమస్తము—రెండు పదములుచేరి భవిష్యదర్థమును ఇచ్చునట్టి రూపము.

ఉ. చేయఁగలను, రాఁగలను, పోఁగలను. ఇచ్చుటచేయన్, రాన్, పోన్, అనుపదంబులు భావనామంబులు. అని కలను అనుక్రియయొక్క ధాత్వర్థమయిన కలిగియుండుట అను కార్యమునకు కర్తృవదంబులు. కలను 'కలిగినవాఁడను' చేయన్ 'చేయుట'; 'చేయుట యను క్రియ నాయందు గలిగి

యన్నది' అనియర్థము. ఆచుర్దమచేత నేను ఇతః జేయబోవుచున్నాను అనెడి తాత్పర్యము సిద్ధించు సున్నది. ఈతాత్పర్యమే చేయఁగలను అనెడు సమస్తక్రియకు ఆర్థము.

ఇట్లేరాఁగలను, పోఁగలను, అను సమస్త క్రియలకు వత్తును, పోదును అని ఆర్థము సిద్ధించుచున్నది

ఈక్రియల స్వరూపమిట్లుండఁగా చేయఁగలను అను దానిని ముఖ్య భవిష్యదర్థకమయిన క్రియగా గ్రహించి శుద్ధ భవిష్యద్రూపమయిన చేయుదును, చేసెదను, అను క్రియారూపమలకు తద్ధర్మార్థకమని పేరు పెట్టుట యుక్తముకాదు. దానిచేత క్రియా స్వరూపము తెలియక మఱిగి యుండును.

తెలి. వర్తమానార్థకము మొదలయిన మూడురూపములకు పదవ్యుత్పత్తినిబట్టి సమస్తపదములుగా గ్రహింపవలయువానిలో పూర్వపదములు ధాతుజన్యనామ విశేషణములు. ఉత్తరపదములు సర్వనామములు.

వర్తమానార్థకము.

ఉ. ప్ర వచ్చుచున్నాఁడు = వచ్చుచున్న + వాఁడు` పు. ఏ.

వచ్చుచున్నది = వచ్చుచున్న + అది. స్త్రీ. ఏ.

వచ్చుచున్నారు = వచ్చుచున్న + వారు. స్త్రీ. పు. బి

వచ్చుచున్నది = వచ్చుచున్న + అది. న. ఏ.

వచ్చుచున్నది = వచ్చుచున్న + అది. న. బి.

మ. వచ్చుచున్నావు = వచ్చుచున్న + ఈవు.

,, వచ్చుచున్నారు = వచ్చుచున్న + ఈరు.

ఉ. వచ్చుచున్నాను = వచ్చుచున్న + ఏను.

,, వచ్చుచున్నాము = వచ్చుచున్న + ఏము.

63. భూత. (1) వచ్చివాడు } వచ్చినవాడు.
వచ్చినవాడు }

తక్కినవి మైజెప్పినట్లు దోహిత్యములను.

(2) వచ్చెకొ అనునది సంక్షిప్తరూపము. వచ్చినది, వచ్చినవి, వచ్చి
వాడు, ఈమూఁటికిని సామాన్యరూపము.

వచ్చితివి=వచ్చిన+తూవు.

వచ్చితిని=వచ్చిన+నిను.

వచ్చితిరి=వచ్చిన+తూరు.

వచ్చితిమి=వచ్చిన+మము.

తకారము భవిష్యత్కాలవాచకము; అది నత్వమునుబోంది కొన్ని రూపం
బులందు వచ్చును. తకార నకారములకు పూర్వమున ఇకారము అగమము.

64. భవిష్య. (1) వచ్చును.

వచ్చెడిది.

వచ్చెడును.

భూతమునందు వచ్చివాడు,
వచ్చినది, వచ్చినవి అనునవి

వచ్చెకొ అనిసంక్షిప్తమయినట్లు భవిష్యత్తునందు వచ్చువాడు, వచ్చునది,
వచ్చునవి అను మూఁడురూపములును సంక్షిప్తమగుటచే వచ్చుకొ అనునది
సీద్ధించునది. వచ్చును అనునది వచ్చెడిని వచ్చెడును అని అగుటను భవిష్య
త్ప్రకరణమునఁ జూడుము.

వచ్చెదరు, వచ్చుదురు=వచ్చువ*+వారు.

వచ్చుదువు

వచ్చెదవు

} వచ్చువ+తూవు.

వచ్చుదురు

వచ్చెదరు

} వచ్చువ+తూరు.

వచ్చుదును

వచ్చెదను

} వచ్చువ+నిను.

*వచ్చువ భవిష్యద్గర్గక భాతు జన్యనామ వికేషణము ఇది వచ్చుకొ,
వచ్చెడు, వచ్చెడి అనువానికి ప్రాచీనరూపము.

వచ్చుదుము } వచ్చుక+ఏము
వచ్చెదము }

65 సమస్త భస్మద్రూపములలో ఆఖ్యాత భాగము కలడు మొదలయినవి. పూర్వబదము క్రియానామము. కాబట్టి ఆ యాఖ్యాతభాగమునకే నిగ్రహము పెట్టవలయును.

కలడు = కల + వాడు. ప్ర.పు.

కలది = కల + అది. ,,

కలరు = కల + వారు. ,,

కలవి = కల + అవి. ,,

కలవు = కల + ఈవు. మ.పు.

కలరు = కల + ఈరు. ,,

కలను = కల + ఏను. ఉ.పు.

కలము = కల + ఏము. ,,

66 ఇట్లు క్రియారూపములు పూర్వము కర్త ధారయ సమాసముగానుండి వెనుక ఆక్షర లోపములతో సంక్షిప్త మగుటచేత వానికి వ్యవధత్వ వ్యాపహారము సంభవించెను. పూర్వరూపములయందు సర్వనామములును నుండిన ఉత్తరపదములు సంక్షిప్త రూపమునందు ప్రత్యయములుగా గ్రహింపబడినవి. సర్వనామమునకు ప్రాధాన్యము నిచ్చినయెడ వాక్యమందు పునరుక్తి దోషము గలదు. అది యెట్లనిన:

ఏనువచ్చిరిని=ఏను వచ్చిన ఏను. ఇచ్చట ఏను అను సర్వనామము వాక్యమునందు ద్విరుక్తమయ్యె. వచ్చిన+ఏను అను పద ద్వయమును వచ్చిరిని అని సంక్షేపింపగా, కడపటనుండు ఇని అనుదానిని ప్రత్యయ ముగా గ్రహించుటచే నాదోషము మరిహృతంబగును.

వైశిష్ట్యమును సంతోషమున కాలపాతక క్రియారూపములందు పూర్వపదములయిన భాతుజన్యము విశేషణములు గుర్తించుటను కాల వాచకములైన అగమముగా గ్రహించవలయు.

శ్రీ కాలరూపము.

67 వర్తమానమునందు భావన ప్రశ్నయందులకును ధ్యమున చుగ్గాన మునునడును.

ఉ. వచ్చుచున్నవాడు } = వచ్చు + చున్న + వాడు.
వచ్చుచున్నాడు }

వాడు ప్రత్యయముయొక్క ఏకాంతము పాక్షికముగా లోపింప వచ్చిన వాడు వచ్చివాడను రెండురూపములువచ్చినవి. అట్లే ఉపసంహరణములో వచ్చినవారు వచ్చినారు అని రెండురూపములు గలవు.

ప్రాచీన వర్తమాన రూపములయిన 'చేస్తాడు, వస్తాడు, లేస్తాడు, పోతాడు' అనునవి వస్తుభట్టారకులు మొదలయినవారి కాలముననే గ్రామ్యములని ఎన్నఁబడి సమ్మతులచే గ్రహింపబడినవియ్యి. అయినను అవియే శుద్ధములైన వర్తమానరూపములని వానికి సమానములయిన కర్ణాటక ద్రవిడ మలయాళ క్రియాపదములతోఁ జోట్టినఁ జెలియవచ్చును.

ఉ.	తెనుగు.	కన్నడము.	ప్రా. ద్రవిడము.
	చేస్తాడు		
	చేయుతాడు	} గెయ్యుతానె.	శెయ్యునకొ:
	వచ్చుతాడు		
	వస్తాడు	} తరుతానె.	వరునన్.
	లేస్తాడు		
	తెచ్చుతాడు	} తరుతానె.	తరునన్.

పోవులాడు } హానుత్తాజ, సాగుసన్.
పోతాడు }

ప్రా. మలయాళము.

చేయున్నాన్.

తడున్నాన్.

వరున్నాన్.

పోగున్నాన్.

అరవమునందు శేయునకా అనురూపము తొల్లాప్యమును స్రావీన వ్యాకరణమందును స్రావీన కావ్యములందును వచ్చును. వెనుకటి భాషలో శేయిగిన్నాన్ శేయ్నాక అని వికృతముగా విశేషముగాఁ బ్రయోగింపఁబడును. ఈరూపమునుబట్టి తెలుఁగునందు చేయుచున్నాడు అనురూపము సిద్ధించి వర్తమానకాలమున గ్రంథములందును సామాన్య వ్యవహారమునందును ఉపయోగింపఁబడుచున్నది.

తె. చేయుచున్నాడు = చేయు + చున్న + వాడు.

అ. శేయ్గిన్నాన్ = శేయ్ + గిన్న + అవన్.

68. చేస్తాడు మొదలయినవి కవిప్రయోగమునందు లేకపోయినను సాధారణచ్యవహారములో తలుచుగా ఉపయోగింపఁబడుటచే వానికి లక్షణము చెప్పట యావశ్యకము.

గ్రామ్యుని సత్కవులచేవిడువఁబడిన ఈప్రాచీన క్రియలయందు, ఉత, త అనునవి వర్తమానకాలవాచకాగమములు.

ఉ. చేస్తాడు, నేస్తాడు.

కొట్టుతాడు, లెట్టుతాడు.

శ్లో, వరుది, తరుది, పోది అను వర్తమానార్థకరూపములు మధ్యమ పురుషైకవచనమందు అగవకావ్యములోఁ బ్రయోక్తములయియున్నవి. కాని

యందువచ్చు దేశకారము పైజెప్పిన వర్తమానకాలవాచకాగమముయొక్క తకారముతో సంబంధించియున్నది.

ఈరూపములును చున్నానుబంధములయిన రూపములవలె సమస్త పదములు.

69. ధాత్వంతో కారమునకు అజూది ప్రత్యయము పరమగునపుడు లోపము.

జేయు + కత = జేయుత.

జేయు + ఇ = జేసి.

జేయు + అక = జేయక. [నకు సత్వము.

ఉ. జేస్తాడు = జేయుత + వాడు. రాంగల సూత్రముచే యకారము

జేస్తాది = జేయుత + అది.

జేస్తారు = జేయుత + వారు.

జేస్తాది = జేయుత + అది.

జేస్తావి = జేయుత + ఆవి.

జేస్తావు = జేయుత + ఈవు.

జేస్తారు = జేయుత + ఈరు.

జేస్తాను = జేయుత + నీను.

జేస్తాము = జేయుత + నీము.

కొట్టుతాడు = కొట్టుత + వాడు.

కొట్టుతాడు = తిట్టుత + వాడు.

ఇట్లే కొట్టుతాది తిట్టుతాది మొదలయినవి యూహ్యంబులు.

70. యకారంతో చకారంతో ధాతువులకు పరంబుగ ఉతాగమముయొక్క ఉకారమునకు లోపము కాగా ధాత్వంత చయలకు సత్వము.

ఉ. వ విధిచేత దాష్టంతమునందుండు తకారమునకు లోపము.

ఉ. చేయుత = చేయ్ + త = చేస్త; చేస్తాడు,
 సేయుత = సేయ్ + త = సేస్త; సేస్తాడు.
 వలచుత = వలచ్ + త = వలస్త; వలస్తాడు.
 వచ్చుత = వచ్చ్ + త = వస్త; వస్తాడు.
 తెచ్చుత = తెచ్చ్ + త = తెస్త; తెస్తాడు.
 ఈడుచుత = ఈడుచ్ + త = ఈడుస్త; ఈడుస్తాడు.

71 ఉండుతావును తకారమునకు లోపము

ఉ. ఉండుత = ఉండ్ + త = ఉస్త = ఉంట. తకారమునకు టత్వము.
 ఉంటాడు ఉంటారు ఉంటాది మొదలయిన గ్రామ్యరూపక్రియలు ఇట్లు
 వచ్చును. తకారమునకు టత్వము వచ్చినయెడల ఉన్నాడు, ఉన్నారు,
 ఉన్నది మొదలయిన రూపములు వచ్చును.

72. నకారంత ధాతువులకు పరిమితిగ తకారమునకు
 టత్వము.

ఉ. అనుత = అన్ + త = అంట; అంటారు.
 లినుత = లిన్ + త = లింట; లింటారు.

ఇట్లు కొంటారు మింటారు మొదలయినవి ఊహ్యములు.

73. అంటారు అనుక్రియ అంట అంటాయని రూప భేద
 మును బొంది “ఇట్లు జనులు చెప్పుచున్నార” అను సర్థమునందు
 బ్రయోగింపబడుచున్నది.

“తామంటలకడగడలంట యేమంటపాడుకత్తుంట” భాగ. ౧౦.

ఇది గ్రామ్యభాషలో అవయవి మాటును.

74. ఈ గ్రామ్యరూపంబునందు అదిప్రత్యయము అయి
అగును.

ఉ. వస్తాది = వస్తాయి = వస్తయి.

పోతాది = పోతాయి = పోతయి.

తిట్టుతాది = తిట్టుతాయి = తిట్టుతయి.

కొట్టుతాది = కొట్టుతాయి = కొట్టుతయి.

ఇట్లే ఇరువది, ఇరువయి, ఇరువై, పుప్పది, ముప్పయి ముప్పై, అని
గ్రామ్యమునందు వచ్చును. ఇట్లే ప్రాకృతమునందును హరితి, హరది, హరతి,
రుంభధి రుంభతి అనివచ్చును.

75 భూత కాలము — భూతార్థకము లయిన క్రియల
యందు ఇత, ఇన అగమములు అగును. ఈ అగమంబులు సం
స్కృతంబునను కలవు.

ఉ. పతిత = పత్ + ఇత ; చదువఁబడిన.

గదిత = గద్ + ఇత ; చెప్పఁబడిన.

జనిత = జన్ + ఇత : జరియించిన.

స్ఫుటిత = స్ఫుట్ + ఇత ; పిలిచిన.

ఇచ్చట తకారము భూతార్థకమయినది, దానికి ఇతారము అగమము.
ఈతకారమునకు నికారము అదేకమగును.

ఉ. త్రాణ = త్రాత = త్రా + త ; రక్షింపఁబడినది.

భగ్న = భక్త = భక్ + త ; వియవఁబడినది.

రుగ్ణ = రుక్త = రుక్ + త ; రోగముగలిగినది.

ఇట్లే తెనుఁగునందును తకార నకారములు భూతార్థకములు. తకార
మానకు నకారాదేకము.

76. ఉత్తమ మధ్యమ పురుషంబులందు ద్వితీయ భూతంబునకు ఇతాగమమును, ప్రథమ భూతంబునకు అన్ని పురుషంబులందును ఇనాగమము నగు.

ఉ. చేసినాడు = చేసినారు మొదలయినవి ప్ర. భూ.

చేసితివి = చేసితి

చేసితిని = చేసితిమి. } ఓ. భూ.

77. ప్రత్యయాగమాదియయిన తాలవ్యాచ్చు పరం బగునపుడు ధాత్వంత యకారమునకు సత్వము.

ఉ.న విధిచేత ధాత్వంతో శారమునకు లోపము.

ఉ. చేసెన్, వెలసెన్, మెరసెన్, కూసెన్, త్రొసెన్, వేసెన్.
చేసినాడు, చేసినది, చేసినది, ఈ క్రియలయొక్క సంజ్ఞేవరూప మయిన చేసెన్ అనునది స్త్రీపులింగంబులందు ఏకవచనమునకును నపుంసకమునందు రెండు వచనములకును వచ్చును.

ఉ. పక్షి చేసెన్. రాముడు చేసెన్.

పక్షులు చేసెన్. సీత చేసెన్.

వి.

వి.

పు. చేసినాడు

స్త్రీ. చేసినది,

స. చేసినది

చేసినవి.

ఈ నాల్గు రూపములలోను ప్రత్యయభాగమయిన 'అడు, అది, అవి, అది' అనునవిలోపంగా, చేసెన్ అనినవిలుదును. ఇక శారమునకు ఎత్వము రాగా, చేసెన్ అని వచ్చినది.

78. పద్మాదులకు పరమైన ఇతాగమముయొక్క ఇకారమునకు లోపమును తకారమునకు పూర్వవర్ణాదేశమును సాక్షికముగ వచ్చును.

ఉ. పడినాడు = పడ్ + నాడు = పడ్డాడు.

పడు, ఇడు, చెడు, అను, కను, కొను, లిను, మను, విను, చను, ఇవి పద్మాదులు.

ఇడ్డాడు	కన్నాడు	మన్నాడు
చెడ్డాడు	కొన్నాడు	విన్నాడు
అన్నాడు	తిన్నాడు	చన్నాడు మొదలయినవి.

ఈరూపములకు కావ్యములందు విశేష ప్రయోగములు లేవు.

79. ఇనాగమముయొక్క నకారమునకు యకారము ఆదేశమగును. యకారమునకు పూర్వమయిన ఇకారమునకు లోపము.

ఉ. చేసినాడు	= చేసియాడు	= చేశాడు
వేసినాడు	= వేసియాడు	= వేశాడు
కోసినాడు	= కోసియాడు	= కోశాడు
వచ్చినాడు	= వచ్చియాడు	= వచ్చాడు
తెచ్చినాడు	= తెచ్చియాడు	= తెచ్చాడు
తిట్టినాడు	= తిట్టియాడు	= తిట్టాడు
అడినాడు	= అడియాడు	= అడ్డాడు

చేసిశాడు మొదలయినవాని గ్రామ్యరూపములయిన చేశినాడు మొదలయినవానికిని వైఠెప్పిన చేశాడు మొదలయిన రూపములు వచ్చును. ఈక్రియలు గ్రామ్యములు.

౩౦. ఆ యకారమునకు తాలవ్యమౌంటితే ధాతువులకు పరంబుగ లోపంబగు ఇతర ధాతువులకు పరంబుగ లోపంబు లేదు. ఇది పైఁ జెప్పిన ఉదాహరణంబులచేత వ్యక్తమగు.

తాలవ్య హలంశ ధాతువులు చేయ, వేయ, కోయ, వచ్చు, తెచ్చు మొదలయినవి.

౩౧ బహువచనమందు యకారమునకు పరమైన ఆకారోకారములకు వర్ణసమీకరణవిధిచేత ఇత్యమును య లోపంబును వచ్చును.

ఉ. చేకారు = చేశ్యారు = చేశ్యరి = చేసిరి.

కొట్టారు = కొట్టిరి = కొట్టిరి.

తిట్టారు = తిట్టిరి = తిట్టిరి.

అడ్యారు = అడ్డిరి = అడిరి.

ప్రాచీన వైయాకరణంబు యథేచ్ఛముగా కొన్ని విభక్తి రూపములను శుద్ధములనిగ్రహించి కొన్నింటిని గ్రామ్యమని విడిచిపెట్టినారు. కొట్టారు వేకారు అనువానిని కొట్టినారు, వేకినారు అనువానియొక్క వికృతములని పరిత్యజించిరి. ఇట్లుండఁగా కొట్టారు, వేకారు అనునవి తిరిగి వికారములనుబొంది కొట్టిరి వేసిరి అని కాఁగా వికృతములయొక్క వికృతములయిన ఈరూపములను ప్రాచీనపండితు లతిగ్రామ్యమనివిడువక యెట్లు చరిగ్రహించిరో తెలియదు.

౩౨. అయాంతంబును గురువిరహితమును అయిన ఏకస్వర ద్విస్వర ధాతువులకు పరంబుగ ఆగమముయొక్క ఎకారమునకును ఇంచు ప్రత్యయముయొక్క ఇకారమునకును పూర్వమున ఇయాగమము వచ్చును.

అయోంతము యకాంతముకాని ధాతువు. భుజిండు, భుజియించు, జనించు, జనియించు, మొదలయినవి. నయించు; దీనియందు ధాతుభాగ మయిన నయో యాంతము; నయియించు అని రాదు.

ఉ. నగెను = నగియెను. పడెను = పడియెను. కొనెను = కొనియెను.

౩౩ నకారాంత ధాతువులకు పరంబుగ ఇతాగమము యొక్క ఇకారమునకు లోపమును తకారమునకు టత్వమును పాక్షికముగ నగును.

ఉ. అనిలివి = అంటివి అనిలిరి = అంటిరి. అనిలిని = అంటిని. అనిలిమి = అంటిమి.

ఇట్లు లిను, విను, కను, చను, మను, కొను మొదలయినవాని రూపము లాహ్యంబులు. వర్తమానంబునందు అంటారు, వింటారు, తింటారు మొదలయినవానియంతలి తకారమునకు టాదేశమువచ్చుటను చూడుము.

ఈనూత్రంబునందు చెప్పఁబడిన ఇలోపము గ్రామ్యమునందు యాంత చాంత ధాతువులకు పరంబుగ బహుళంబుగ వచ్చును.

ఉ. వేస్తిని, చేస్తిని, మోస్తిని, లేస్తిని, వస్తిని.

౩౪. ఉండు ధాతువుయొక్క డువర్ణమునకు ఇతాగమ తకారము పరమగునపుడు లోపము వైకల్పియము. డువర్ణము లోపించునద తకారమునకు పైనూత్రముచే టత్వము.

ఉ. ఉండిలివి = ఉంటివి. ఉండిలిరి = ఉంటిరి.

ఉండిలిని = ఉంటిని. ఉండిలిమి = ఉంటిమి.

౩౫. ఇవి ఉభయ ప్రత్యయముల తుది యక్షరమునకు లోపము పాక్షికముగ నగు.

ఉ. అనితివి = అనితి. చేసితివి = చేసితి. పోతివి = పోతి.
వండితివి = వండితి.

౩6 భవిష్యత్కాలము. — భూతమునందు చేసినాడు, చేసినది, చేసినవి అను క్రియలు చేసె అని సంక్షిప్తమునట్లు భవిష్యత్తునందు చేయువాడు, చేయునది, చేయునవి అనునవి చేయుకొ అని సంక్షిప్తమయ్యెను.

అరవమును శైయ్యుష్ అనునది శైయ్యాకొ శైయ్యాళ్ళో చెయ్యదు శైయ్యన అను నీనాల్గుక్రియలకు ఇదులుగావచ్చుచున్నది. చేయువాడు అను క్రియలో చేయు అను ధాతువునకు వెనుక నకారము లుప్తమయి యున్నది. ఈ నకారము చేయునది చేయునవి అను క్రియలలో ప్రత్యయములకు పూర్వముననున్నది. ఈనకారము అరవములోనుండు శైయ్యుష్ అను క్రియయొక్క తుదలోనుండు మకారమునకు అదేకముగా వచ్చినది. అరవములో శైయ్యుష్ అనుక్రియ శైయ్యుందు అని వికృతమయివచ్చును. ఇదియే తెనుంగున చేసిడు అయినది. దీనికి ఉను అను అంత ప్రత్యయమును చేర్చి వర్ణసూత్రానిధిచే ఎకారమునుపట్టి ఉనుప్రత్యయముయొక్క ఉకారములను సాక్షికముగా ఇకారములుగా మార్చిన

చేసెడును

చేసెడిని

అని రెండు రూపములు సిద్ధించుచున్నవి.

ఇట్లు స్త్రీలింగ పులింగములందు ఏకవచనమునందును నపునకలింగమునందు రెండు వచనములందును మూడు రూపములు వచ్చుచున్నవి.

ఉ. పక్షి } కూయును.
పక్షులు } కూసెడిని.
 } కూసెడును.

బాలుడు } చదువును, చదివెడిని, చదివెడును.
బాలిక }

87. భూతభిః పృథ్విత్తులందు తొలవ్యాచ్చులంబట్టి యకారంబునకువచ్చు సకారము ఈ సంక్షిప్తరూపంబులందు ఉకారమునకు మునుపుగూడ గ్రామ్యంబునందు వచ్చును.

ఉ. తెలుసును, జేసును, వ్రాసును, పోసును, పేసును.

88. వైశిష్ట్య సంతీప్త క్రియలయొక్క తుది నకారమునకు వాక్యంతమునందు లోపము విభాషనగును.

ఉ. అగును - అగు, చేయును - చేయు, వచ్చెను - వచ్చె.

ఈక్రియ ధాతుజన్య భవిష్యదర్థక నామవిశేషణములతో నేకరూపము అయినప్పటికిని, అరెండుక్రియలును భిన్నమాలని తెలిసికొనవలయు. నామవిశేషణములు పూర్వము ఆకారాంతముగానుండి వెనుకనాయంతాకారము లొపించి దానికి పూర్వమునందుండు నకారము అరవమునందు మకారమును తెనుగున నకారమును అయ్యె. కన్నడనుందు చుఱకయుండును.

ఉ. క. పాడువ. అ. పాడుమ్. తె. పాడుక్. 'పాడగతి'

89 మధ్యమోత్తమపురుషములయందు ఉదాగమము భవిష్యత్కాల వాచకమయినది. ఈ ఉదాగమముయొక్క దకారము కన్నడ ద్రవిడ భాషలలోని ఉదాగమముయొక్క వకారస్థానమందు ఆదేశమయినది.

తె. కన్న.

ఉ. చేయుదు	=	గెయ్యది.
చేయుదురు	=	గెయ్యదిరి.
చేయుదును	=	గెయ్యెను.
చేయుదును	=	గెయ్యెవు.

అర. శ్యైవ్య	=	శ్యైవ్య.
శ్యైవర్	=	శ్యైవర్.
శ్యైవ్య	=	శ్యైవ్య.
శ్యైవ్యం	=	శ్యైవ్యమ్.

నాల్గవ పదములో ఆజువరూపములందు దశాక్షరమునకు దశాక్షరము పాక్షికముగా వచ్చినట్లు తెలుగునందు దశాక్షరము నిత్యము.

90 భవిష్యత్కాలాగమ మయిన ఉద్ అనుదాని యొక్క ఉకారమునకు ఎకారము వైశిష్టికముగా నాదేశవగు అదేశపూర్వమయిన యాకు పత్యము. (75 నూ.)

ఉ. చేసెదవు - చేసెదరు - చేసెదను - చేసెదము.

91. భాష్యంతమునగుండు అక ప్సార్వ పూర్వకమయిన చకారమునకు ఉపాగమము పరంబునపుడు వైశిష్టికముగా పత్యము అగును.

ఉ. ఆకర్ణింపుదురు	=	ఆకర్ణించు + ఉద్ + ఉరు.
దంపుదురు	=	దంచు + ఉద్ + ఉరు.
చింపుదురు	=	చించు + ఉద్ + ఉరు.

దత్వము లేనిపక్షమున ఉపాగమమునకు పూర్వమయిన చకారము నకు లోపమును దశాక్షరమునకు తత్వమును అగును.

ఉ. ఆకర్ణింపుదురు	=	ఆకర్ణింతురు.
దంచుదుగు	=	దంతురు.
చింపుదురు	=	చింతురు

ఈ కార్యము ఉపాగమముయొక్క ఉకారమునకు పత్యము వచ్చిన పక్షమున లేదు; ఆకర్ణించెదరు-దంచెదరు-చించెదరు.

92. థాత్వంతమునందు చకార ద్విత్వమునకు ఉదాగమము పరంబగునపుడు ఆయాగమముయొక్క ఉత్తునకు లోపమును చకార దకారములకు తద్వయాదేశమును అగును. దీర్ఘపూర్వమయిన చకారమునకు లోపము; దకారమునకు తత్వము

- ఉ. వచ్చుదువు = వచ్ఛ్ + దువు = వత్తువు.
 తెచ్చుదువు = తెచ్ఛ్ + దువు = తెత్తువు.
 నొచ్చుదువు = నొచ్ఛ్ + దువు = నొత్తువు.
 ఇచ్చుదువు = ఇచ్ఛ్ + దువు = ఇత్తువు.
 చూచుదువు = చూచ్ఛ్ + దువు = చూతువు.

ఈ కార్యము ఉదాగమముయొక్క ఉకారమునకు ఎత్వము వచ్చిన పక్షమునలేదు. వచ్చెదవు, తెచ్చెదవు, నొచ్చెదవు, ఇచ్చెదవు, చూచెదవు.

93. థాత్వంత యకారమునకు ఉదాగమము పరంబగునపుడు ఉకారలోపము పాక్షికము ఉకారలోపము వచ్చుచో యకారలోపమును దకారమునకు తకారమును అగును.

- ఉ. వేయుదురు = వేతురు
 వ్రాయుదురు = వ్రాతురు
 మోయుదురు = మోతురు } ఇవి గ్రామ్యరూపములు.

94. ఈ భవిష్యద్రూపమునందు ఉత్తమపురుష బహువచనముయొక్క ఉదాగమమునకు ఎకారాదేశములేక అముప్రత్యయమును చేర్చుచు ఉభయస్థానార్థక క్రియవచ్చును.

- ఉ. ఉండుదము, ఉందము; ఉండు.
 పోవుదము, పోదము, పోవు.

వత్తము, వచ్చు.
 ఇత్తము, ఇచ్చు.
 చొత్తము, చొచ్చు.
 నొత్తము, నొచ్చు.
 చూతము, చూచు,
 పీఠము } పీఠించు.
 పీఠము }

95. గ్రామ్యుంబునందు భవిష్యదర్థకమునకు వేరు రూపములు గలవు. వానికి సంశయ భవిష్యద్రూపములని వేరు పెట్టవచ్చును. ఇవి కన్నడమునందు విశేషముగాఁ బ్రయోగింపఁబడుచున్నవి. భవిష్యత్కాలాగమమైన ఉద్ అనుదానికి మూల రూపమయిన ఉవాగమముయొక్క వకారమునకు యకారాగమము చేయుటచే నారూపము వచ్చును.

కన్నడము.		తెలుగు.
ఉ.	అడువను ఆడ్యాను	అడేని
	అడువకు ఆడ్యాకు	
	అడువదు ఆడీకు	
	అడువరు ఆడ్యారు	అడేరు
	అడువి ఆడీయె	అడేవు
	అడువిరి ఆడీరి	అడేరు
	అడువెను ఆడేను	అడేను
	అడువెవు ఆడేవు	అడేము

అడువాడు, అడునది, అడునది, అడునది, అను ఈనాణ్యుక్తియలకు మాఱుగా అడును అననదివచ్చునట్లు అడేని అనునది సంకయార్థము

నందు ఆనాటగు క్రియలకు మాటుగా వచ్చును. అది అడును అనుదానికి సమానము. మిగిలిన విదురూపములును కన్నడ క్రియలనుబోలియున్నవి. మధ్యమపురుషమునందు ఈకారమునకు ఏ కారమును, ఆదేవు మొదలయిన రూపములయొక్క చివరయందు కన్నడ ప్రత్యయములకుబదులుగా లెనఁగు ప్రత్యయములును వచ్చియున్నవి.

96. ప్రార్థనాద్యర్థకము.

౧. ప్రార్థనాద్యర్థకములందు కేవల ధాతువులు రూప భేదము లేక వచ్చును.

ఉ.	అడు	తిను	దాటు	మిరు
	పాడు	విను	చేరు	క్రొలు
	వేడు	కొను	లేరు	వ్రాలు
	పడు	కొట్టు	పారు	వ్రేలు
	చెడు	తిట్టు	కోరు	లేలు
	కలుచు	నడచు	కలుచు	చెలుచు

వీనిలో ధాతురూపములకు భేదము కలుగలేదు.

౨ విశేష ధాతువులు రూప భేదముతో వచ్చును.

ఉ.	లే - లేచ్చు	చూడు - చూచు
	రా - వచ్చు	పో - పోవు
	విడు - విడుచు	ఈ - ఇచ్చు

వీనిలో ధాతురూపములు భిన్నమయి యున్నవి.

3. ధాతువులు పురుష ప్రత్యయములతో జేరివచ్చు క్రియలు.

చేయుము = చేయు + ఉపరి.

చేయుండు = చేయు + ఉండు.

౪. ధాతువులు ప్రత్యయములతోను కాలవాచకాగమముతోను వచ్చును; ఈక్రియలు భవిష్యదర్థక క్రియలు. అగును—నీకు శుభంబగును.

చేయుదము = చేయు + ఉద్ + అము.

పక్ష, శ్రోత, ఈ యిరువురయొక్క ప్రార్థన.

అగును చేయుదము ఈరెండును కేవలభవిష్యదర్థకములు. ప్రయోగబలముచేత నది ఆశీరాద్యర్థకములయినవి. ఈ ప్రయోగము ద్రవిడ కర్ణాటక భాషలందును గలదు.

క. ఆం. ఎల్లర్ ఈగల్ ఆశ్వమేధపంమాడుపం.

ఆ. నామ్ ఎల్లార్ ఈజ్ఞు ఆశ్వమేధతైవజ్ఞువాం.

౫. భావనానుములు ఆశీరాద్యర్థమునందుఁ బ్రయోగింపబడును.

నీకు మేలుకలుగుతను. కలుగుతక=కలుగుట; ఆ. కిడైత్తల్.

వాడు రాని. ఆ. అవన్ పరల్. క. అవను తరలి.

97. ధాతువులకు ఏకవచనమున ఉము ప్రత్యయమును బహువచనమున ఉండు, ఉండు ప్రత్యయములను చేర్చుటచే ప్రేరణాద్యర్థరూపములు గలుగును.

ఉ. చేయుము = చేయు + ఉము. ఆ. కెయుమ్.

చేయుండు } చేయు + ఉండు.
చేయుండు }

ఉమ్మనకు ప్రకృతి అణవప్రత్యయము ఉమ్. ఇది బహువచనమందు అణవములో వచ్చినను ఇచ్చట ఏకవచనమందె ప్రయుక్తమగును.

ఉండు, ఉమ్మవలనఋచ్చినది, ఉమ్+ఉ = ఉమ్+ఉ+ఉ. ఉకౌరము అంతమునందువచ్చిన నిరర్థక ప్రత్యయము. ఉకౌరము అగుము.

ఉమ్+డ్+ఉ = ఉన్+డ్+ఉ = ఉండు. పకారమునకు అనుస్వారాదేశము.

98. ధాత్వంబునందుండు ఇంచు చకారమునకు పకారమును ద్విరుక్తముకాని యన్యధాకారమునకు పకారమును ఉము ఉండు ప్రత్యయములకు పూర్వమునందు ఆదేశము లగును. (౮౮)

ఉ.	ఇంచు చకారము.	పచింపుము.
		పచింపుండు.
	అడంచు	అదంపుము.
అన్య	చకారము.	పిలుపుము.
		పిలుపుండు.

ఖండబిందువుమీఁది చకారమునకును పకారమువచ్చును.

ఉ.	తలంచు	తలంపుము.
	త్రేంచు	త్రేంపుము
	తోంచు	తోంపుము.

ఏంచునకు వై భాషికంబు.

ఏంచు	ఏంచుము
	ఏంపుము

నోంచునకు లేదు.

నోంచు	నోంచుము.
-------	----------

బిందుపూర్వమయిన ధాతుజ చకారమునకు పకారము బహుళంబుగ నగు.

తలంచు	తలంపుము.
మించు	మించుము.

కాంచు

కొంచుము.

ఇంచు

ఇంచుము.

99. కొన్ని విశేషరూపములు సూత్రవిరుద్ధములయి యుండును.

ఉ. రమ్మ = అ. వారుమ్ = వ్రామ్ = వ్రమ్మ; ఉకారము అంత ప్రత్యయము ను మద్విత్వమును పకార లోపమును రాఁగా, వారుమ్ రమ్మ అయినది.

రండు = అ. వారున్. తె. వారుండు = వ్రండు.

లెమ్మ } అ. తారుమ్ = లేరుము, తారునకు తెనుగున లేరు అదేశము, లేరుము }
లేరుము } రేఫలోపము, ఏకారమునకు హ్రస్వము, మకారమునకు ద్విత్వము.

లేరుండు }
తెండు } పైఁజెప్పినదానివలె

ఇమ్మ = అ. ఈయుమ్ = ఈయుము, యకారలోపము, ఈకారము నకు హ్రస్వము, మకారద్విత్వము.

ఇండు = అ. ఈయున్. తె. ఈయుండు, యలోపము, ఈకారమునకు హ్రస్వము.

అగుము }
కమ్మ } అవుము, ఔము, అవుండు, ఔండు
అగుండు }
కండు }

అగుము పాక్షిక వర్ణ ప్లుతిచేత కాము అయ్యె, ఆకారమునకు హ్రస్వము, మకారమునకు ద్విత్వము.

అగుండు వర్ణ ప్లుతిచేత కొండు అగును. ఆకారమునకు హ్రస్వము రాఁగా కండు అగును. ఇక్కడ అనుస్వారమునకు ఏకలఘ్వ

క్షరము పూర్వమందు లేక యుండుటచేత అర్థానుస్వారా దేశము లేదు.

పో.	పోవుము	నేరుచు.	నేరువుము	పిలుచు.	పిలువుము
	పోమ్ము		నేరుము		పిలుము
	పోవుండు		నేరువుండు		పిలువుండు
	పోండు		నేరుండు		పిలుండు.
కొను.	కొనుము	చొచ్చు.	చొరుము	చూచు.	చూడుము
	కొమ్ము		చొరుండు		చుమ్ము
	కొనుండు	నొచ్చు.	నోవుము		చుము
	కొండు		నోవుండు		చూడుండు
		లేచు.	లేమ్ము		చుండు
			లేండు		చుడు.

చుండులొనుండు పూర్ణానుస్వారమునకు పాక్షికముగ వర్ణానుస్వారము అగును.

100. అన్ ప్రత్యయాంశ భావనామముప్రేరణాద్యర్థమునందువచ్చును. ఈరూపమునకు కన్నడమునందు ఉండునట్లు ఇకారము అంతమునందుండును.

ఉ. వాడుచేయని - చేయని = చేయన్ + ఇ.

క. అవనుగెయ్యలి - గెయ్యలి = గెయ్యల్ + ఇ.

కాని (అగు)

అనని - నాని (అను)

కనని - కానని (కను)

పోవని - పోని (పో)

నేరువని - నేరని (నేరుచు)

లేరని - లేని (లేచ్చు)

ఈయని	-	ఈని	(ఇచ్చు)
చొరని	-		(చొచ్చు)
నోపని	-	నోలి	(నోచ్చు)

101. కాని యనునది భేదార్థమందు క్రియావిశేషణ మగును.

ఉ. 'సీత సీత్యుండ యజకత్వంబు సేయనోపుంగాని యొరులోపరు'.
అది.

వ్యతిరేక సంభావనార్థంబునందును వచ్చును.

ఉ. 'వానింజూచిశాని తుడువనొల్లను'. అది. 'వానింజూడనియెడల సేను తుడువ నొల్లను' 'నాయుదరంబు భేదిల్లినంగాని యిమ్మునికుమారుండు వెలువడ సేరండు' అది. 'నాయుదరంబు భేదిల్లని యెడల నిమ్ముని తుమారుండు వెలు వడ సేరండు.' వికల్పమందు సేడుకాని, రేపుకాని. వాడుకాని వీడురాని. ఇట్లే కన్నడమందు అవనాగలి ఇవనాగలి బరలి.

102. తన్ (అటవమునందు తల్) అంతమందుఁగలిగిన భావనామము ఆశీరర్థంబున వచ్చును.

ఉ. అగుతక, కాపుతక, కాతక. పోపుతక, కలుగుతక.

103. ద్రవిడంబునందు కైయను క్రియానామప్రత్య యము తెనుఁగున 'క' అని యగును. ఈ క ప్రత్యయాంతమ యైన పదములు రాక, పోక, అనిక, తూనిక, మొదలయినవి. ఈ క్రియ గ్రామ్యంబునందు వ్యతిరేకంబున వచ్చును. సీత అపనిచేయక; సీతనడవక. ఇట్లు మధ్యమపురుషంబునందు వచ్చును.

104. అగుథాతువునకు కప్రత్యయము వేర్చుటవలనఁ బుట్టినది కాక ; ఇదిమాత్రము ప్రార్థనాద్యర్థమునందు వచ్చును.

ఉ. అట్టులకాక.

ఈ క్రియ అభావసంభావనయందును 'కాని' వలె వచ్చును.

ఉ. "నీవు నలునడుం బేర్చితో దేవివైన గాక

నీ సముజ్జ్వలహాపకాంతివిభవ

విశ్వ సౌభాగ్య భాగ్యా భిక్షాత్మ భద్ర

అక్షణావశులవి సఫలంబులగునె". ఆరణ్య.

105. అది ప్రత్యయమును భవిష్యద్ధృత క్రియాజన్య విశేషణమునకు చేర్చుటచే బుట్టునట్టి భవిష్యద్ధృత భావ నామము. విధర్థమునందు వచ్చును.

ఉ. నీవు ఈకార్యమును చేయునది.

క. నీను ఈకార్యవస్తు గెయ్యవదు.

ఆర. నీ ఇక్కార్యతైచ్చెయ్యదు.

ఉ. "ఇచ్చునది ధనము పాత్రున

కచ్చుగ నొరువేడకుండునది యభిమానులై

వచ్చిన యాకార్యులవృథ

పుచ్చకయుండునదిసర్వభూతస్మిలికా". జక్కన విక్రమార్క.

106. భవిష్యత్కాలమునందు ఉదాగమమును అము ప్రత్యయమును బొందిన ఉత్తమపురుష బహువచనక్రియ ఉభయప్రార్థనార్థమునందు వచ్చును.

ఉ. మనము చేయుదము,

వత్తము=వచ్చుదము.

మనయశోద చిన్న మగవాని గనెనట

చూచిన త్తమమ్మ నుదకులార. భాగవ.

పదము=పోవుదము.

పగమాయైదోటః జరింపకింటికిఁ. మను.

107. భవిష్యత్కాలమునందలి ఏకవచనమునకు వచ్చె
డు ఉన్, ఎకిఁ, ఎడున్, ప్రత్యయసంతములయిన క్రియలు ఆశీ
రర్థమునందుఁ బ్రయోగింపబడును.

ఉ. నీకు కుభంబగును. నీకు మేలుకలిగిడిని. నీకు మేలుకలిగిడును.

“అర్తిహరక్రియాభిరతుఃఽస్థై కృతసన్నిధియై ప్రదక్షిణా
వర్తకిభాగ్రహస్తమల వహ్నిమహాద్విజ దివ్యమంత్ర ని
ర్వర్తిత హవ్యమల్ గొనుచు శారిజకైరి కులేశ నీకు సు
పూర్త మనోరథంబులును బుణ్యఫలంబులునిచ్చుచుండెడుఁ.” భార.

108. అస్పృశ్యములును జేర్చుటచేత భావనామములు
సిద్ధించును.

ఉ. చేయక, రాక, పోక, నడవక, కుడువక
కన్న. గయ్యల్, బరల్, పోగల్, నడయల్, కుడియల్.

అర. కెయ్యల్, వరల్, పోగల్, నడక్కల్, కుడిక్కల్.

109. ఈ అస్పృంతనామములు ప్రథమాచతుర్థి సప్తమీ
విభక్తులందువచ్చును. చతుర్థిసప్తమ్యర్థములందు విభక్తిప్రత్య
యము చేర్చబడదు.

ఉ. చేయక, తగును, అగును, వచ్చును.

క. గయల్, తగును, అక్కుం, బర్కుం.

అ. కెయల్, తగును, అగును, వరును.

తె.

క.

అ.

చేయక వచ్చిపాడు. గయ్యల్ బందను. కెయ్యవందాక.

చేయక ‘చేయుటకు’ అని యర్థము.

నూత్యోడువయింపక నేను లేచితిని.

ఉదయింపక, 'ఉదయించుటయందు' ఉదయించుకాలమునందు అని యర్థము.

ఇట్లు చతుర్థీ సప్తమీ విభక్తిర్ధములతో విభక్తిప్రత్యయములు లేక వచ్చు అన్నంతభావనానుములకు తునున్నంతమని ప్రాచీనులు పేరుంచి యున్నారు.

110. అస్పృత్యయము పరమగునపుడు ధాత్యంతము నందుండు ఓర్పు క్తమును బిందుపూర్వమునుగాని చకారము నకు పత్యము.

ఉ. అఱున్ = అఱుచు + అన్.

కఱున్ = కఱుచు + అన్.

. ఇట్లు,

నిలువన్ నిలుచు

కొవన్ కొచు

నడవన్ నడచు

లేవన్ లేచు

మఱువన్ మఱుచు

ఈడువన్ ఈడుచు

విడువన్ విడుచు

ఊడువన్ ఊడుచు

పోవన్ పోచు

ఓరువన్ ఓరుచు

111. బిందుపూర్వక చకార మంతమందుంగలిగిన ధాతువులకు పరముగ అస్పృత్యయము రాగా చకారమునకు పత్యము.

నులింపన్ నులించు

పంపన్ పంచు

చింకన్ చించు

స్తులింపన్ స్తులించు

వంపన్ వంచు

వింపన్ వించు

క్రిందవచ్చునవి విశేషరూపములు.

నేరువన్
నేరన్

} నేరుచు

కొలెన్
కొలెన్

} కొను

కొనన్
కొనన్

} కొను

పిలువక	} పిలుచు	కాక	} అగు	తేరక	} లేచు
పిలక		కక		తేన్	
పోలక	} పోలు	నాక	} అను	రాన్	వచ్చు
వలక		అనక		ఈయక	} ఇచ్చు
ఐలక				ఈక	

పోలక, వలక, కొలక, కోలక వీనియందు అన్వయయాకారమునకు ఎత్వము. పోలకయొక్క ఓకారమునకు అకారమును చకారమునకు వకారమును రాగా 'వలక' సిద్ధించును. కొను ధాతువుయొక్క నకారమునకు లత్వమును ఒకారమునకు పాక్షిక దీర్ఘమును రాగా కొలక కోలక అగును.

వానింబోలక 'వానిని పోలునట్లు' అని యర్థము.

వానివలక=వానినివలక = వానికొవలె వలక శబ్దముయొక్క అద్యవకారము స్థిరము అగుటచేత పూర్వమయిన నకారమునకు లోపము.

నాటంగోలక=నాటనుకొనిక; అనగా 'నాటను మొదలుగా గొని' యని యర్థము.

కొలక "అరామక్షోణికి జన్మనాటంగొలె". పను.

కోలక

"జననతయేనుపిడింబుం

డనురక్కను తెలియలం బ్రియంబున నినుఁ జా

చిన యప్పటఁ 'కోలెను' గడు

మనోజశరపీద్యమాన మానవనైతికా." భార.

"ఇతఁడుపుట్టిన 'కోలెను' నెనకమెనగ." భార.

నాక=అనన్.

"దీనినగపై 'నా' అరగు దివ్యమునీంద్రుడు తొల్లి ప్రీతితో భూసుత యగ్ని దేవ్యుడను భూరి మనీంద్రునకిచ్చె". భార.

“మానిను లనత్యవచనం

‘నా’ నిట్టు లనత్యభాషణం జుదితంబే”. భార.

ఈ = ఈయన్.

“...వరం

‘వీ’వచ్చిరి గోరుమెద్ది యివ్వమనీకున్”. భార.

112. కా - క ఈరెండును నామములతోను అన్వంతములయిన యితరభావనామములతోను అనుప్రయుక్తములయి నామముగను క్రియావిశేషణముగను వచ్చును.

చూడఁగన్ = చూడక + కన్. చూడక ‘చూచుట’ కక (అగన్) ‘అగినపుడు’ అనఁగా, ‘చూచునపుడు’ అని యర్థము.

చూడఁగవలయు, చూడక + కన్ + వలయు. చూడక ‘చూచుటయను కార్యము’, కన్ ‘అగుట సంభవించుట’ వలయుకా ‘ఇవ్వమగును,’ ‘చూచుటయనెడు కార్యము సంభవించుట ఇవ్వమగును’ అనఁగా ‘చూచుట యివ్వమగును’ అనియర్థము.

“‘అచ్చముగ’మూడుమెచ్చలు

మెచ్చిరిఁజిత్తమునఁగరుణమిక్కుటమయ్యెకా

‘నిచ్చలముగ’నడుగుమునీ

కిచ్చెదవలసినవరంబులెయ్యివియైనకా”. హరిశ్చం.

“దలముగ మేననెల్ల భవితంబెనలార నలంది చర్చ మి

ముల మెయిఁగప్పి భూతగణము ‘ల్భజియింపఁగ’ నిప్పరేక భూ

ముల వనీయించినట్టి ననుఁబోలినవాఁడవు నీవు నీకు నో

నలినహితాన్వయాభరణ నాన‘వహింపఁగ’నేటికి మైయింకా.” హరిశ్చం.

“మందాకినీపాండుమహితనైకతములఁ ‘గ్రీధసల్పఁగ’నీకుఁబ్రియమకాద.”

శృంగార నైషధము.

“శ్రచ్చటవేటవచ్చియిటగజ్జునుహమునిజూచి‘పోవగా’వచ్చితిమి”భా.

“అమితపరాక్రమంబును రయంబునులావును గల్గుభేదరొ
త్తముడవు పూని నీదయిన దాస్యమువాసి‘కొనంగ’ నీకుఁ జి
త్తముగలదేనిభూరిభుజదర్పముశక్తియొ‘నేర్పడంగ’ మా
కమృతము చెచ్చియిమ్ము.” భార.

“అసి‘పోవగా’వచ్చునె.” హరిశ్చం.

113. ఈక్రియానామము వలయ్యాదులతోఁ జేరి వా
నికిఁ గర్తగావచ్చును.

ఉ. చేయక + వలయును.

- వలదు.
- కూడును.
- కూడదు.
- చెల్లును.
- చెల్లదు.
- తగిను.
- తగదు.
- వచ్చును.
- రాదు.
- అగును.
- నాదు.

‘కావలయును’=కాక + వలయును.

“నాకుద్యవిల్లెడుప్రక్రందు దీర్ఘాయారొగ్గైక్వర్త బలమున్వితుం
డును పంశక ర్తయొఁ ‘కావలయు’ ” భార.

‘తలంపవలయును’=తలంపక + వలయును.

“క. జనసాధవేటసేపమున

గొవకొనికణ్వాశ్రమమునకున్వచ్చిముదం

బున వందు నీవునా కి

చ్చినవరముఁదలంపఁవలయుఁ’జిత్తములోనకా”. భార.

‘చేయందగును’=చేయక + తగును.

“నాయందుఁదొంటియట్టుల

చేయుమనుగ్రహమపజ్ఞ ‘సేయందగునే”. భార.

‘నేరఁబోలును’=నేరక + పోలును.

“ఉ. ఇచ్చుగనాత్మరక్ష విధియుంచువిధంబున మంత్రరక్షయ

త్నమ్మునఁ జేయఁగావలయుఁ దత్పరిరక్షణ శక్తిసెల్లకా

ర్యమ్ములు సిద్ధిబొందుఁ బరమార్థము మంత్ర విభేదమైనఁ గా

ర్యమ్ములునిర్వహించుగబ్రహ్మస్మృతికైనను‘నేరఁబోలునే.” భార.

‘ప్రేయంగవలయు’=ప్రేయక + కాక + వలయు.

“పొంగియుంకొక్కమాటు‘ప్రేయంగవలయు’”. హరిశ్చం.

‘పలుకఁగనగును’=పలుకక + కాక + అగును.

“క. భూవినుత నిన్నుఁ ద్రిభువన

పావను నభుచివని యెట్లు ‘పలుకఁగనగు’ న

ద్దేవివత్తపతివ్రత

గావున నకుచులకుఁ గానఁగాదనవద్యా”. భార.

ఈభావనామయొక్కకుది నకారము సంధివిధులచేతఁ బలువిధముల
మాటివచ్చుటఁబట్టి దీరిని గొందఱు బండితులు ఉత్తరపదములకుఁ గర్తృ
పదముగా గ్రహింపక వానితోఁజేర్చి ఒకశబ్దముగా గ్రహించి పద స్వరూ
పమునకు విరుద్ధముగా లక్షణముచెప్పిరి. అది యెట్లనఁగా, చేయకవల
యును అను రెండుపదములను ఒకపదముగా గ్రహించి దానిని వాక్యమునకుఁ
గ్రియఁగాఁజేసికొనిరి. ఆక్రియయొక్క సమవ్యర్థమునకు వాడు అర్థికమైన

కర్తకౌఁబట్టి యీలక్షణము కేవలార్థికము. శబ్దస్వరూపమునుబట్టి లక్షణము చెప్పునెడల వలదు కూడదు అనుపదముల తునిని దు అను నమ్రంశకలింగైక వచనప్రత్యయము వాఁడు అను కర్తకు విరుద్ధమగుటచే వలయు మొదలయినవానికిఁ జూర్వపదమే కర్తయగుట యుక్తము.

భ విష్య దర్థ క్రి యా విశేషణము.

114. అన్ ప్రత్యయాంతమయిన భావనామము చతుర్థి విభక్త్యర్థమున విభక్తి ప్రత్యయము లోపింప భువిష్యదర్థ క్రియావిశేషణముగావచ్చును. దీనికే తుమున్నర్థకమనిపేరు.

చేయఁబోయినాఁడు 'జేయుటకుఁబోయినాఁడు'.

పఠింపఁ బాఠశాలకేగినాఁడు. 'పఠించుటకుఁగాను పాఠశాలకు పోయినాఁడు'

'పఠక' పలుకుటకు.

"నాయొద్దనె 'పఠక' నీకు నాన యులేడే". భార.

'ఈక' = ఇత్యుక్ ఇచ్చుటకు.

"వరం

'బీ'వచ్చిరిఁగోరుమెద్ది యిష్టమునీకుక". భార.

115. ఈయర్థమునందు కాక, కన్ అను భావనామము అను ప్రయుక్తమగును,

'జేయంగ' = చేయన్ + కాక ; జేయక 'చేయుట', కాక అగుటకు,

"ఏను గఁచుం దనువాడ మ

హానియమ నమన్నికుండ బృహస్పతి సుకుండక

మామగ వచ్చితి నీకును

భావనిభా కిన్యవృత్తిఁ 'బనిసేయంగ'." భార.

'లేరంగ్' = లేర + కాక్ ; పైఁజెప్పినదానివలె, తెచ్చుట అని యర్థము.

“ అడవికిఁ బువ్వులు ‘జేరంగ’

వడి సరిగిన కఁచునిఁ జంపి వానిని దనుజాల్

పొడవుగడఁ గాల్చి సురతోఁ

దడయక యబ్బుది శుక్రఁ ద్రావించి రొగిజా”. భార.

భూతార్థక్రియా విశేషణము.

116. ధాతువునకు ఇకారము చేర్చుటచేత భూతార్థక్రియావిశేషణము వచ్చును.

ఉ. వచ్చి = వచ్చు + ఇ.

ఆడి = ఆడు + ఇ.

తెచ్చి = తెచ్చు + ఇ.

కొట్టి = కొట్టు + ఇ.

ఈక్రియలు అజనము మొదలయిన భావలలో ఉకారాంతములు కాని యితర ధాతువులవలె దుప్రత్యయము అంతమునందుఁ గలిగియుండినవి. అట్లుండినయెడల అవి వచ్చిరు, తెచ్చిరు, ఆడిరు, పాడిరు అని యుండవలయు. దుకారములలోపింకఁగా వచ్చి, తెచ్చి, ఆడి, పాడి, అనినీర్థించినవి.

117. యకారాంత ధాతువులకు ఇప్రత్యయము పరంబగునపుడు యాకు సత్వమగును. (౭౭-వ విధి చూడు).

ఉ. చేసి = చేయు + ఇ.

వేసి = వేయు + ఇ.

కొని = కొలు + ఇ.

118. అగు పోవుధాతువులకు ఇప్రత్యయము పరమగునపుడు గకార వకారములకు యకారాదేశంబు అగును.

ఉ. అయి = అగు + ఇ = అగి, అ. అగి;

అయి, ,, అయి.

పోయి = పోవు + ఇ = పోవి, ,, పోగి;

= పోయి, ,, పోయి.

119. ఈ క్రియావిశేషణముతో వేటుధాతువులు అను ప్రయుక్తములగుటచేత అనేక సమస్తధాతువులు పుట్టును.

ఉ. చేసివేసెను, చేసికొనెను, చేసియిచ్చెను, కట్టివేసెను, కట్టికొనెను, కట్టియిచ్చెను.

120. యకారాంతధాతువునకు కొనుధాతువు అను ప్రయుక్తమగునపుడు పైఁజెప్పిన ఇప్రత్యయమునిత్యము. ఇతర ధాతువులకు అనుప్రయుక్తమగునపుడు ఆ ప్రత్యయమునకు పాఠికలోపము.

ఉ. చేసికొనెను, చేసికొనెను.

వ్రాసికొనెను, మూసికొనెను.

పట్టుకొనెను, పట్టికొనెను.

తిట్టుకొనెను, తిట్టికొనెను.

ఇకారము లోపింపక యుండుటకు కారణము ఏమనఁగా, 'ఇకారము చేరఁగా యకారమునకు సత్వము అదేకమగుచున్నది. ఇకార లోపము యినయెడల యకారమునకు సత్వము లేకపోవును. అప్పుడు చేయుకొని అని చెప్పవలయు. ఇకారమయోగముచేత యాకు వచ్చిన సత్వము లో లగఁగ యుండుటఁబట్టి ఆసత్వమునకు కారణమయిన ఇకారము అవశ్యముగా నుండవలయు. గ్రామ్యభాషలో ఇకారమునకు లోపము వచ్చును. వచ్చియు ఇకారము లోలగఁగ నిలిచియుండును.

ఉ. తెలుసుకొను, చేసుకొను, పేసుకొను, వ్రాసుకొను, చూసుకొను,

121. తెచ్చుధాతువు అనుప్రయుక్తమగుచో ఈ యి ప్రత్యయమునకును ధాత్వంతాక్షరమునకును ప్రాయికంబుగ లోపంబగును. తెచ్చు ధాతువుయొక్క చకారమునకు ముందు అనుస్వారాగమమును పిక చకారమునకు లోపమును అగును.

ఉ. అగు + తెచ్చు = అగుచెంచు.

నెగయు + తెచ్చు = నెగయుచెంచు.

పోవు + తెచ్చు = పోవుచెంచు.

చొచ్చు + తెచ్చు = చొచ్చెంచు.

పుచ్చు + తెచ్చు = పుచ్చెంచు.

తోచు + తెచ్చు = తోచెంచు.

నడచు + తెచ్చు = నడచెంచు.

పఱచు + తెచ్చు = పఱచెంచు.

మొలచు + తెచ్చు = మొలచెంచు.

వీచు + తెచ్చు = వీచెంచు. ఇత్యాదులు.

ఈ తెంచుధాతువు ఖండనార్థకమైన తెంచుధాతువుకాదనియు తెచ్చు ధాతువునందు చకారమునకు పూర్వమున నిష్కారణముగ ననుస్వారమును ఉంచుటచేత తెచ్చు తెంచు అయినదనియు తెలిసికొనవలయు. దానికి తుముప్పర్థకము మొదలయినరూపములు తెచ్చుధాతువునకు వచ్చునట్లే వచ్చును.

ఉ. అగుడేరక, అగుడేక, అగుడేరక, అగుడేక, అగుడేరమి, అగుడేమి.

122. టప్రత్యయాంతములయినఖావసామములకు ఉన్న ప్రత్యయముః జేర్చుగా భూతార్థక క్రియావిశేషణము వచ్చును.

ఉ. వచ్చుట + ఉక = వచ్చుటయుక 'వచ్చినవెనుక' రాగాక.

తెచ్చుట + ఉక = తెచ్చుటయుక 'తెచ్చినవెనుక' లేగాక.

ఇచ్చుట వచ్చుట తెచ్చుట అనునవి టప్రత్యయాంతభావనామములు.
వానితో ఉక ప్రత్యయము చేరినవి.

ఉ. 'ఇయ్యకొనుటయుక' = ఇయ్యకొనుట + ఉక.

"అందఱు నత్రైత్యంగున 'కయ్యకొనుటయు' నతండు గాండీవంబు నవలొ
కించి" భార.

'చనుటయుక' = చనుట + ఉక.

"ఇంతి శేరంగః

జనియోవిధాల్పబుద్ధివశంబుఁడొప్పుమృగంబుచాడ్పునకా.

'చనుటయు' ద్రౌపదియతనింగని." భార.

'అనుటయుక' = అనుట + ఉక.

"నీమా

టలు నేటిదాక నన్యతం

బులఁబొరయపు నేడిదేల బొకఁగనీకుకా.

'అనుటయు' మేదిసీరమణుఁడామఃనివర్ణతలంపెటింగి". మారిశ్చ

'అగ్గించుటయుక' = అగ్గించుట + ఉక.

"అనికొంతాజనములలోఁ

దను 'నగ్గించుటయుఁ' కొంగిదర్శోద్ధతిని

ట్లును నత్తరుండు". భార.

'అగుటయుక' = అగుట + ఉక.

"ఇట్లు సూర్యోదయం 'అగుటయు' ధృతరాష్ట్రండు తత్కాలాదితా
చారంబులు నిర్వర్తించి." భార.

'జేయుటయుక' = చేయుట + ఉక.

“నిష్ఠురాలాపంబులు బాణంబులంబోలే మనోఘాతంబు ‘సేయాటయ’
నారాజవ్యచూడాక్షంబు”. హరిశ్చం.

123. అటనమునందు వచ్చునట్టి శైయ్యదు వరువదు అ
నుభావనామముల, అదు ప్రత్యయముయొక్క డ కారమునకు డా
దేశమును అకారవకారములకు ఉత్వమును రాఁగా, - వచ్చుడు
చేయుడు అను భావనామములు పుట్టును. వీనికి ఉన్ ప్రత్యయ
ముచేర్పఁగా ఆనంతగ్యార్థక క్రియావిశేషణము పుట్టును.

ఉ. వచ్చుడుక, తెచ్చుడుక, కొట్టుడుక, తిట్టుడుక, జాబిలితో
తెంచుడుం గువలయంబులు వికసితై. తోతెంచుడుక - ‘ఉదయించినవె
నుక’. అటుడు ‘అటుట’ అమ్ముడు ‘అమ్ముట’ మొదలయినవి ఇట్లువచ్చిన
భావనామములు.

‘అనవుడుక’=అనుడుక.

ఉ. “‘అనవుడు’నప్పలుకులువిని

తనచిత్తము కలఁకదేటి ధర్మతమాజం

దనుజన్తుల దెసఁజూచిన

ననిలముతుండిట్టులనియె నాతనితోడక”. భార.

‘అనుడుక’=అనుడు+ఉక. అ. ఎన్నడుమ్. ప్రా. క. ఎన్నుడుం.

“‘అనుడు’వివర్ణ మైనహృదయంబునగారవ మొంద”. భార.

‘నావుడుక’ = అనవుడుక - అనవుడుక అనుదాని మొదటి అకారము
సకారమునకు వెనుక దుమికి యక్కడనుండు అకారమునకాదేశమయి దీర్ఘ
మయ్యె.

“‘నావుడు’మోసినాకసమునకొదిశదంబుగ వివ్యవాణి”. భార.

‘నాటుడుక’=నాటుడు+ఉక. అ. నాట్టువడుమ్.

“క. అండుఁదనదృష్టి ‘నాటుడుఁ’

గందర్వనికాతసాయకంబులు వెలుచక

డెందముననాటధృలిచెడి

కందిమునీం ద్రుండు దానిఁ గవియందివిరెక”. భార.

‘అగుడుక’ = అగుడు + ఉక.

“ నాకునివ్వరమిమ్మని నను ‘యగుడు’ ”. భార.

124. భూతార్థక థాతుజన్య విశేషణముతో దనుక దాఁక అనుపదములను జేర్చుగా అవధ్యర్థక భూతార్థక క్రియా విశేషణములు వచ్చును.

ఉ. “క. అక్షాహిణిసామంతుల

నీక్షణమునఁగొనుచు వేగమేనచ్చెదనా

రాక్షసులకెదిరినీమఖి

రక్షయొనర్చెదనుధరను ‘బరికినదాఁక’ ”. భాస్కర.

125. తోడక తోక ప్రత్యయములు ట ప్రత్యయాంత భావసామములకుఁజేర్చు భూతార్థక క్రియావిశేషములు వచ్చును.

ఉ. వచ్చుటతోడక } వచ్చినవెనుక.

వచ్చుటతోక

చేయుటతోడక

చేయుటతోక

} చేసినవెనుక.

వర్తమానార్థక క్రియావిశేషణము.

126. థాతువునకు ఉచు, ఉచుక ప్రత్యయములు చేర్చు టచేత వర్తమానార్థకవిశేషణము పుట్టును.

ఉ. చేయుచు = చేయుచుకొనడునుచు = వడచుచుకొనడునుచు = వడచుచుకొనడునుచు

వచ్చుచు = వచ్చుచుకొనడునుచు = కడచుచు = కడచుచుకొనడునుచు

ఈ ఉచు, ఉచుకొనడునుచు ప్రత్యయములు కన్నడమందున్న ఉతు, ఉతుంప్రత్యయములవలనఁ బుట్టినవి. తకారమునకుచత్వము. కన్నడమన ఉతుప్రత్యయమునకు ఉకొ. ప్రత్యయముచేరి ఉతుం ప్రత్యయము వచ్చినట్లు ఉచు ప్రత్యయమునకు ఉకొ ప్రత్యయము జేర్పఁగా ఉచుకొ ప్రత్యయము వచ్చును.

127. అదుర్వాధిభాతువులకు ఉచుప్రత్యయంబు పరంబగుచో దానికిపూర్వమయిన దకారముతోఁ జేరిన యుకారమునకుపాక్షికముగలోపము. అయినను దకారరేఫములకు పూర్వమయినయచ్చు లఘువుగానే యుండును.

ఉ. అదురుచు = అదురుచు పదురుచు = పదురుచు

ఎదురుచు = ఎదురుచు విదురుచు = విదురుచు

“పాదంబులు పెట్టుదుఁ ద

త్పాదప భువకాభివీటిగి భల్లన నుచ్చై

ర్నాడమున దిక్కు ‘అదురుచుగ’

భేదిల్ల విహంగతకులు భీతింబిటవకొ”. భార.

“‘ఎద్రి చిన’కాలపాకమున నీగతిసీమదీగ్రోధవల్లికకొ

‘ఎద్రి చిన’వారు లేరు.” ఉత్తర నారివం.

“మొగివిచ్చుపసెడిగేదగిజేట్లగమిమించు

వికదచ్చదంబుల ‘ఎద్రి చిఎద్రి చి’.” పాండు.

128. దీనికి మూలప్రత్యయమయిన ఉతు అనునది దీర్ఘాంతముగా గ్రామ్యభాషయందు వచ్చుచున్నది.

ఉ. చేయుకూ = చేస్తూ

వచ్చుకూ = వస్తూ

పోవుతూ = పోతూ

అడుతూ కొట్టుతూ

పాడుతూ రిట్టుతూ

129. యంత చాంత ధాతువుల తుదియు కారమునకు లోపము రాఁగా యచలకు సత్వము.

ఉ. చేస్తూ, ఇస్తూ, తేస్తూ, వేస్తూ.

130. కనుకఁ; అతివమునందు 'కాణుంగాల్' అను పదము దీనికి మూలము.

కాణుంగాల్. కాణుమ్, 'కనుక' 'కనెడు' కల్ 'కాలమునందు.' 'కనినయెడలక' 'చూచినయెడలక' అనియర్థము కల్ పదము యొక్క లకారమునకు నత్వము ఆకారమునకు హ్రస్వము.

పక్షాంతరము.

కనక + కాక = కనకక.

కనక 'కనుట' 'చూచుట.' కాక 'కాఁగా' 'చూచుటకాఁగా' అనఁగా చూడఁగా అనియర్థము.

చూడవ పక్షము.

దీనికినిరయమున. ఆ. కాణల్ అగ అతివదములు.

కాక + కాక = కాఁక. ఇది కనుక అయియుండవచ్చును.

'కానక'; అతివమందు అగున్ + ఆల్ = అనిమాల్ = అమాల్. అమ్ = 'అగును,' ఆల్ అన్, అతి. అయినాల్. 'అయినన్'; అమాల్ అతివము నందు సంభావనార్థమునందును కారణార్థమందును వచ్చును.

కానక అనునది 'కావునకా' అనియుండును.

అనిమ్ అనునది, ఆకారము గకారమునకు పరమాగవచ్చి ఉకారము నకు అదేశముకాఁగా, గామ్ అనినిలుచును. గకారమునకు కత్వమును మకార

మునకు, నత్వమును రాగా కాక అయినది. ఇట్లే పక్షాంతరమున, అగ్రమ్ పదము, అకారము గలవిషయము జరుకను ఉకారమునకు పూర్వముననురాగా, గ్+అ+ఉమ్ అనినిలమును. గకారమునకు కాదేశమును మకారమునకు నాదేశమును అకారమునకు ఉకారమునకును మధ్యమున వకారాగముమునురాగా కావును అనిరూపమునిదింబును. అక అను దానితోఁజేరగా కావులక అనియుగును అన్ 'అయినన్', అ-అన్.

“‘కావున’ నేమియుఁజేయం

గావలవదు వారికై యకారణకరునా”. భార.

“ఉండుఁ గాన’ జెప్పకుండరాదు”. భార.

“నిక్కమునట్ల’ కాన’ దగునీతివదుల్ సురయుక్ల నంబునన్

మిక్కిలియైన వారినియమింకక అమ్మడురే”. సర్వచన.

ధా తు జ న్మ నా మ వి శే వ. ౪ ము.

భూతార్థకము.

131. ధాతువునకు ఇచ్చు ప్రత్యయము చెప్పుటచేత భూతార్థక ధాతుజన్మవిశేషము పుట్టును.

ఉ. వచ్చు + ఇన + వచ్చిన.

తెచ్చు + ఇన + తెచ్చిన.

కొట్టు + ఇన + కొట్టిన.

అడు + ఇన + అడిన.

పాడు + ఇన + పాడిన.

ఈ ఇనప్రత్యయమేభూతార్థమందుపచ్చినది. తెచ్చినవాడు, తెచ్చినవాడు = తెచ్చిన + వాడు. వాడు పదముయొక్క వకారమునకుఁ బాక్షికముగ లోపమురాగా తెచ్చిన + అడు అనినిలిచి తెచ్చినపదముయొక్క అంతాకారమునకు లోపమురాగా తెచ్చినాడు అనిపచ్చినది. (౬౩, ౬౭, చూడు)

132. యకారాంత ధాతువుల అంత యకారమునకు ఇనాగమేకారమురాఁగా స్వము. (22వ, విధిని చూడు).

ఉ. వేసిన = వేయు + ఇన.

ప్రసేస = ప్రాయు + ఇన.

మూసిన = మూయు + ఇన.

చేసిన = చేయు + ఇన.

133. అగు పోవు ధాతువుల గవలకు యకారమూదేశముగ.

ఉ. అయిన = అగు + ఇన, అ. అయిన.

పోయిన = పోవు + ఇన, ,, పోయిన.

134. పద్మాదులకు పరమయిన ఇనాగమేకారమునకు లోపమును నకారమునకు పూర్వహల్స్వరదేశమునగు.

ఉ. పడ్డ, పడు; ఇడ్డ, ఇడు; చెడ్డ, చెడు; అన్న, అను;

కన్న, కను; తిన్న, తిను; కొన్న, కొను;

మన్న, మను; విన్న, విను; చన్న, చను;

పడిన = పడు + ఇన = పడ్డ, అ. పట్ట,

చెడిన = చెడు + ఇన = చెడ్డ, అ. చెట్ట,

135. ఈ ధాతుజన్య విశేషణమునకు ఆన్ ప్రత్యయము చేరఁగా సంభావనార్థక్రియావిశేషణముపుట్టును. ఆ ప్రత్యయమునకు మూలము ఆటవములో ఆన్.

ఉ. అర. శ్చెయ్శ్చాత్ } 'చేసినకాలమున.' 'చేసినపక్షమున'

కాలవాచకమయినకాలశబ్దమునకు అంతస్వరలోపమువచ్చి కార్ అని అయినది. దీనియొక్క కకారమునకు పాక్షికముగ లోపమురాఁగా ఆల్

అని రూపము సిద్ధించెను. ఈ ఆల్పకృత్యముయొక్క లకారమునకు నకారాదేశమును అకారంబునకు హ్రస్వంబును తెనుఁగునవచ్చుటచే అల్ అను నది అన్ అగును.

ఉ. చేసిన + అన్ = చేసినకా.

వచ్చిన + అన్ = వచ్చినకా.

“ ‘అడిచినదిట్టి నన్న’ అని మనః పరుషంబులు పల్కియల్కతోఁ
‘బాడిచిన’ నుక్తమద్విజ్ఞానం పూజ్యులు వారలకెల్ల ‘నేసినం’
జెడునివాసుంబులగు నిదిసిద్ధము”. భార.

వర్తమానార్థక థాతుజన్య నామవిశేషణము.

136. ఇది థాతువునకు చున్న అను ప్రత్యయము చేర్చుట చేత వచ్చును.

ఉ. చేయుచున్న = చేయు + చున్న.

వచ్చుచున్న = వచ్చు + చున్న.

కొట్టుచున్న = కొట్టు + చున్న.

అడుచున్న = అడు + చున్న.

పాడుచున్న = పాడు + చున్న.

137. చున్న ప్రత్యయముయొక్క చ కారంబునకు గ్రామ్యంబున తాదేశంబు అగును.

ఉ. కొట్టుచున్న, పండుతున్న, తిట్టుచున్న, అడుతున్న, నిండుతున్న, పాడుతున్న.

138. ఈ తాదేశంబు థాతువుల అంత్యచకార యకారములకు పరంబగునపుడు చయలకు సత్వమగును.

ఉ. చేయుచున్న, చేస్తున్న. కేచుచున్న, కేస్తున్న.
 వేయుచున్న, వేస్తున్న. నిలుచుచున్న, నిలుస్తున్న.
 వచ్చుచున్న, వస్తున్న. నలచుచున్న, నలుస్తున్న.

139. ఈ క్రియలు కేవలపర్తమానకాలవిషక్షయందు ఏకపదములు; సాతత్యవిశయము రెండు పదములు; పూర్వ పదము పర్తమానక్రియా విశేషము. ఉత్తరపదము ఉండు ధాతువుయొక్క ధాతుజన్య సామివిశేషణము.

ఉ. చేయుచున్న - కేవలపర్తమాన కాలమున ఏకపదము. చేయుచున్న = చేయుచు + కన్న 'కార్యమును ఆరంభించి ఎడతెగకదానింజేసెడు' అని యర్థము; ఈయర్థమునందు రూపాంతరముగ అడు. చేయుచుచున్న = చేయుచు + కన్న (సంధిప్ర. చూ.)

భవిష్యదర్థక ధాతుజన్య సామి విశేషణము.

140. ఇది ధాతువునకు ఉన్ ప్రత్యయము చేర్చుట చేతగలుగును. ఈ ప్రత్యయముయొక్క నకారము అజాది పదము పరమగునపుడుండును. హలాదిపదము పరమగునపుడు లోపించును.

ఉ. వచ్చువాడు = వచ్చు + వాడు = వచ్చువాడు.

అ. = వరుడు + అవన్ = వరుబవన్.

కన్న. = బరువ + అవను = బరువవను.

వచ్చునతడు = వచ్చు + అతడు.

ఈ ఉన్ ప్రత్యయము ఉప్ అను అతివప్రత్యయము యొక్క వికృతి. ఈ ఉన్ ఉప్ ప్రత్యయములు కన్నడములోనుండునట్లు పూర్వమున ఉప యనురూపము కలిగియుండెను. ఇది యే మూల ప్రత్యయము. ఈ ప్రత్యయము

యొక్క రుచి అతొరమునకు లోపమును పకారమునకు ముకారాదేశమును రాగగా అతపప్రత్యయము ఉష్ సీద్ధించుచున్నది. ఉష్ ప్రత్యయమునుండి తేజఃగునకు ఉన్ వచ్చుచున్నది.

భూతవర్తమానకాలములయందు చేయుచున్న చేసిన యని ధాతు జన్య విశేషణములు అకారాంతములై యుండఁగా భవిష్యత్తునందు అకారములేక యుండుట విశేషము. దీనికిఁగారణమును వెఁ జెప్పిన విధమున నెఱుంగునది.

ఉ. వచ్చుకా, లేట్టుకా, కొట్టుకా, రెట్టుకా, వ్రాయుకా, చేయుకా, చేయుకా.

141. ఈ ఉన్ ప్రత్యయము ఉ అను అంతప్రత్యయమును దానికి పూర్వమున డ్ అను ఆగమమునుపొంది ఉండు అగును.

అతపమునందు ఇట్లే ఉమ్ అనునది ఉండు అగును.

కూప్పెయర్కుందు నీర్ కోటి.

కూను పెల్లగించెడు నీరుకోడి 'కూను-భూమిని'; ఈరూపము ప్రాచీన ద్రవిడ గ్రంథములయందుకనబడును.

ఈ ఉండు ప్రత్యయము తెనుఁగున ఎడి అనివిశ్రితమగును. దానికి ఉన్ అను నిరర్థక ప్రత్యయమును చేర్చుగా ఎడున్ అను ప్రత్యయముపుట్టును. ఈ ఎడున్ ఎడి ప్రత్యయములను ధాతువులకుఁ జేర్చు గ్రొత్తగా రెండు భవిష్యదర్థక విశేషణములు పుట్టును. సముచ్చయార్థకమయిన ఉన్ అను అవ్యయము ఇక్కడ అర్థము లేక ప్రత్యయమయినది.

ఉ. కొట్టెడుకా = కొట్టు + ఎడుకా.

కొట్టెడి = కొట్టు + ఎడి.

ఇట్లు తిట్టెడు, తిట్టెడి, తిట్టు; అడెడుకా. అడెడి, అడు; పాడెడుకా, పాడెడి, పాడు. ఇట్లేభవిష్యదగ్గక పూర్ణక్రియలయిన అడుకా, పాడుకా, మొదలయినవి అడెడిని, అడెడును, పాడెడిని, పాడెడును, అనివచ్చుటను చూడుము. (౮౬-వ వి. చూడుము.)

142. ఈ ప్రత్యయముయొక్క ఆదియయిన ఎకారము చేత ధాత్వంతయ కారమునకు సత్వము.

ఉ. పేసెడుకా = పేయు + ఎడుకా.

పేసెడి = పేయు + ఎడి.

ఇట్లు పేసెడుకా, పేసెడి మొదలయినవి.

143. వైఃశేషిని ఎడికా ప్రత్యయముయొక్క డకారమునకు టత్వమును ఎకారమునకు దీర్ఘమును రాఁగా ఏటి అను ప్రత్యయమువచ్చును. ఈ ప్రత్యయముయొక్క టికారమునకు లోపమురాఁగా ఏ అను ప్రత్యయమువచ్చును.

ఉ. చేసేటి, చేసే, పేసేటి, పేసే, కొట్టేటి, కొట్టే.

ఈ రూపములు తఱుచుగా గ్రామ్యులవలెను వచ్చును.

బాఁటేవాఁడు.

“అంతర్వాణి కుశేషయద్యమణిః బద్ధాక్షస్త దిన్నిల్నిడు
ద్ధాంతానంతభవాంధ మావతరణి పౌఢిక్ ధృఢసేతుఃకా
టింతురైద్రలు తద్దనమ్మి మయి ‘బాటేవానికికా’ చింతయా
కంత్రై నం గడమేనియుం గడమగాదాయించు మూహించుచుకా.”

పాండురంగ.

వ్యతిరేక క్రియలు; పూర్ణక్రియలు.

144. క్రియాజన్యసామవిశేషము సర్వసామయితో

సమసింది యేకపదమగుటచే పూర్ణభావక్రియలు సిద్ధించునట్లు పూర్ణభావక్రియలును పుట్టుచున్నవి.

ఉ. చేయనివాడు } చేయని+వాడు.
చేయఁడు

మొదటి రూపము నమస్తమైనప్పటికిని సంక్షేపమును బొందలేదు. రెండవదానియందు సంక్షేపము గలిగియున్నది. వాడు అనుప్రత్యయము భావాభావక్రియలకు సామ్యము. దానికి పూర్వమందుండు విశేషణము లలో భేదము కలుగు చున్నది.

ఉ. చేయువాడు, చేసినవాడు, చేయుచున్నవాడు, ఇట్లు కాలత్రయమునందును వచ్చేడు క్రియలందు పూర్వములయిన చేయక, చేయుచున్న, చేసిన అను పదములు భావాద్ధికధాతుజన్య నామవిశేషణములు; చేయనివాడు అనుదానియందు చేయని అనునది వైతఙ్గిక విశేషణములకు వ్యతిరేక రూపము.

145. వ్యతిరేకక్రియలకు సామాన్యవిధి. భావక్రియలలో కాలవాచకాగమముయొక్క హల్లునకును ప్రత్యయహల్లునకును పూర్వమున అకారాగమమునుంచిన వ్యతిరేకరూపములు కలుగును. ఆ హల్లునకు పూర్వమందుండు ఇకారోకారములకును ధాత్వం తోకారమునకును లోపము కాఁగా వానిస్థానమందు ఈ అకారమును ఉంచవలయు. భావరూపము వికృతమయి యుండిన యెడల అవికృతమయిన దాని మూలరూపమును గ్రహింపవలయు. ఈ వ్యతిరేక ప్రత్యయమయిన అకారమునకు మూలము అఱవ

మందుండు ఆ ప్రత్యయము. దాని స్థానమునఁ గన్పడమందు అకారమువచ్చును.

ఉ. క్షయ = క్షయ్యద.

గ్ధయ = గ్ధయ్యద.

అటవములో క్షయ్యద అనునది క్షయ్య అని దకారలోపముతో వచ్చును. ఈ తీరుననే క్షయ్యదవన్ అనునది క్షయ్యకా అని సంక్షిప్తమగును. ఈరూపము తెనుంగునజేయఁడు అనియు కన్నడమునందు గ్ధయ్యను అనియు వచ్చును. ఇదిభూతార్థకము. గండకా గండఁడు, మిండకా మిండఁడు, అయినట్లు క్షయ్యకా చేయఁడు అయిరది. ఈ పదము లన్నింటి యందును అంతమందుండు ప్రత్యయములు అకా అంగు అనునవి, అటవ ప్రత్యయమైనవనో తెనుంగునందు అండు అయినవివరమును ప్రత్యయములక్రింద చూడవచ్చును. భివివ్యత్తునందును వర్తమానార్థమునందును వచ్చునట్టి అటవము క్షయ్యమ్ అనునది కన్నడమందుండు గ్ధయ్యమ్ అనుదానివికృతి. ఈ గ్ధయ్యవ అనునదియు గ్ధయ్యద అనుప్రాచీనరూపముచుండి వచ్చినది. అటవము క్షయ్యమ్ అనుభావక్రియనుండి దానికి ఎదురయిన వ్యతిరేకక్రియను సాధించుటకు దాని అవికృతమయిన మూలరూపమును గ్రహింపవలయు. అదియే క్షయ్యద అనునది. దీనినుండి అటవమునందు వర్తమానభివివ్యత్కాలములలో క్షయ్యద అనువ్యతిరేక క్రియవచ్చినది. క్షయ్యద క్షయ్య అని సంక్షిప్తమగును. అట్లే క్షయ్యదవకా క్షయ్య అని సంక్షిప్తమగును. క్షయ్యద క్షయ్య అనుధాతుజన్య నామదిశేషణములును వానికి అవన్ అనుసర్వ నామము చేర్చుటచేయట్లిన క్షయ్యదవకా క్షయ్యకా అనువ్యతిరేకక్రియలును భివివ్యత్కాలమునందును వచ్చును. వైకేషిన్ విభమున ద్రవిడమందు క్షయ్యన్ అనునది త్రితామలయందును వచ్చెడు వ్యతిరేకక్రియ అయినది. ఇట్లే ఇకర పురుషలింగవచనములందును క్షయ్యఖ్ క్షయ్యడు

కొందలయినవి వచ్చినవి. కష్టద శ్రీయలును తెనుగు శ్రీయలును వాని నుండి పుట్టును.

తె.	కన్న.	తె.
ఉ. చేయఁదు	గెయ్యను	కెయ్యాన్
చేయదు	గెయ్యదు	కెయ్యాళ్
చేయరు	గెయ్యరు	కెయ్యార్
చేయదు	గెయ్యదు	కెయ్యాదు
చేయవు	గెయ్యవు	కెయ్య (కెయ్యవ. వ
చేయవు	గెయ్యయ్	కెయ్యయ్ లోపము)
చేయరు	గెయ్యరి	కెయ్యార్
చేయను	గెయ్యను	కెయ్యన్
చేయను	గెయ్యవు	కెయ్యవ్

ఈ శ్రీయలకు నామములుగాను ప్రయోగముగలదు.

ఉ. వాడురాడయ్యె, వారురారయిరి, ఆదిరాడయ్యె, ఆవిరావయ్యె.

146. భూతార్థక థాతుజన్య వ్యతిరేకము విశేషణము చేయని ; ఈరూపము చేసిన అనురానికి వ్యతిరేకము.

వైశిష్ట్యవ్యతిరేక శ్రీయయొక్క సామాన్యనిధిచేత వ్యతిరేక ప్రత్యయముయిన అకారమును సకారమునకు పూర్వమందుండునట్టి ఇకారమును ఎత్తిపెట్టి దాని చోటనుంచిన, చేయ్+అ+న అని నిలుచును. యికారమునకు సకారము ఆచేశమయి వచ్చుటకు కారణమైన ఇకారముపోగా కార్యమయిన సకారమునుపోవును. కాబట్టి చేయ్+అ+న=చేయన అనిరూపమువచ్చును, చేసిన అనుభావ శ్రీయయందుండు ఇకారము సామ్యస్యా

యముచేత చేయన అనుక్రియయొక్క తుదియకారమునకు ఆ దేశముకాగా చేయని అనిరూపము సిద్ధించుచున్నది. చేసిన అనుభావక్రియయందలి యికారము చేయన అను ప్రతిషేధక్రియ యందువైఁజెప్పిన న్యాయముచేతఁ బ్రాప్తముకాగా, అది చేయన అనుక్రియయందు ఎచ్చటనుండవలయు అని శంకపచ్చుచున్నది. చేయను అనుక్రియలో రెండవ అక్షరమునందు అభావార్థక ప్రత్యయమయిన అకారముండుట ఆవశ్యకమగుటచే అక్కడ ఇకారముండఁగూడదు. కాబట్టి మూడవ అక్షరమయిన నకారములో అకారమునకు ఆదేశమయినది.

ఈవిధిచేత చేయని అనునది భూతార్థకము వ్యతిరేక్తియ. చేయక అనుభవివ్యర్థవర్తమానార్థక భావవిశేషణమున నకారమునకు పూర్వముండునట్టి ఉకారముయొక్కస్థానములో అభావవాచకమయిన అకారమునుంచిన చేయక అనినిలుచుచున్నది. వైఁజెప్పిన భూతార్థకమైన చేయన అనుదానియొక్కరుదలో ఇకారమునుంచినట్లు చేయక అనుదానియొక్క అంతమునందు ఇకారమును ఉంచిన చేయని అనివచ్చును. ఇట్లుచేయని అనువ్యతిరేకనామ విశేషణము మూడుకాలములందును వచ్చినది.

కనని కానని	చూడని
అనని నాని	వలవని పిల్లని
పోని పోవని	పిలువని పిలని
లేని లేరని	లేని (ఇలని)
రాని (వరని)	కొట్టని
కాని (అగని)	తిట్టని
నేరువని నేరని	అడని
లేరని లేని	పొడని

ఈయని ఈని

వేయని

చొరని

తీయని

నోపని నోని

వ్రాయని

147. వర్తమానార్థక ధాతుజన్యసాదువిశేషణము.

చేయుత ప్రాచీనభావ రూపము.

చేయుచున్న వెనుకటిభావ రూపము.

వ్యతిరేక క్రియా సామాన్య సూత్రమున విధింపబడిన ఆకారాగమమును చేయుత పదముయొక్క తకారమునకు ముందున్న ఊకారముయొక్క స్థానములోనుంచిన,

చేయ్+అ+త అనినిలుచును. తకారమునకు చకారము అక్షేపముకాగా చేయ్+అ+చ అనినిలుచును. ఇచ్చట చకారమునకు కకారాక్షేపముకాగా చేయక అనురూపము సిద్ధించును. దీనికి సమానమునందు మనువు, తొల్లి, ముందు, మున్ను శబ్దములు పరంబగునవుడు మాత్రము ప్రయోగము.

ఉ. చేయక మనువు.

చేయక తొల్లి.

చేయక ముందు.

చేయక మున్ను.

ఇచ్చట చేయక అను దానిని భావసాదుముగా కొందఱు గ్రహించి కకారమును కజి ప్రత్యయమని చెప్పిరి. అది యుక్తముకాదు.

చేయక మనువు } ఈ రెండుశబ్దములు ప్రతిభాగమునను సమమయి
చేసినవెనుక } వచ్చినవి.

చేయక, చేసిన ఈరెండు పదములు ఏకరూపమయినవి. చేయక అను నది భావార్థకమందువచ్చిన సామము అని చెప్పినయెడల, చేసిన అనుపద మును అట్లే యుండవలయును. దీనినిమాత్రము ధాతుజన్యవ్యతిరేకవిశేషణ

ముగా గ్రహించి చేయక పదమును భావార్థమందువచ్చిన నామమని యెట్లు చెప్పవచ్చును? అదియనునదిగాక చేయక పదములో యకారముతోఁజేరిన అకారమొందుట వచ్చినది? భావార్థమందు క ప్రత్యయమును చేర్చుటచేత రాక, పోక, నడక అనురూపములువచ్చునపుడు, క ప్రత్యయమునకు మునుపు అకారములేదు. అకారముండినయెడల పోక అనునది పోవక అనియు నడక అనునది నడవక అనియు రావలయును, అట్లురావు.

అటవ కన్నడములందు చేయకమునుపు అనుపదమునకు సరియయినవి, అ. శైయ్యాదమున్పు. క. గైయ్యాదముందు. ఇచ్చటపూర్వముననుండు శైయ్యాద, గైయ్యాద అను పదములును ధాతుజన్య విశేషణములని ఆయాభాషను తెలిపిన వైయాకరణులుచెప్పుదురు. ఆంధ్ర భాషావైయాకరణులు మాత్రము స్వరూపమునకు విరుద్ధముగా శైయ్యాద, గైయ్యాద పదములకు సరియయిన చేయక అను పదమును భావనామమని చెప్పట కాస్త్రవిరుద్ధము.

వి శే ష రూ ప ము లు.

ఉ. చావక }	నేరువక }
చాక }	నేరక }
నోవక }	లేరక }
నోక }	లేక }
అనక }	ఈయక }
నాక }	ఈక }
పోవక }	చొరక }
పోక }	చూడక }
పిలువక }	నిలువక }
పిలక }	నిలక }

ఈ క్రియలును ధాతుజన్యవ్యతిరేక క్రియావిశేషణములును ఏక రూపము ఖంగానుండును.

148. భాతుజన్యక్రియావిశేషణము; భూతము.

ద్రవిడమునందు ఉకారాంతభాతువులకు భావార్థకభాతు జన్యక్రియావిశేషణము ఇకారాంతమయ్యుండును. దీని వ్యతిరేకరూపములను సాధించుటకు దీనిమూలరూపమును గ్రహింపవలయును. దీనికి మూలరూపము భాతుజన్యక్రియావిశేషణ ప్రకరణమునఁజెప్పిన ప్రకారము ఆదిదు అనునది.

ఇచ్చట దకారమునకు పూర్వమున ఇకారస్థానములో వ్యతిరేకాగమమును ఉంచిన ఆడదు అని రూపమువచ్చు; అ. అడదు. ఈరూపమునకు కన్నడమునందు నిరర్థక ప్రత్యయమైన ఎకారము చేర్చుగా ఆడదె అని వచ్చునట్లు తెనుగున అకారమును నిరర్థక ప్రత్యయముగాఁజేర్చి దకారమునకు చకారాదేశమును చకారమునకు కకారాదేశమును చేయుగా ఆడక అని వచ్చును. ఈ క్రియయొక్క విశేషరూపములు మిఁదఁజెప్పఁబడిన వానినంటివి.

149. భావమునందు క, ప్రత్యయాంత భావనాదుము ప్రేరణాద్యర్థమునందు పూర్ణక్రియగా వచ్చునట్లు వ్యతిరేకము నందును వచ్చును.

ఉ. కొట్టక, తిట్టక, రాక, పోక, వ్రాయక. అ. కొట్టఱ్ఱ, తిట్టఱ్ఱ, వరఱ్ఱ, పోవఱ్ఱ, వరైయఱ్ఱ, వీనికి గ్రామ్యమునందే ప్రయోగము.

ఈ క్రియలకు మధ్యమపురుష ప్రత్యయములు ఉము, ఉండు, ఉవె, ఉరె చేరి వచ్చును.

ఉ. కొట్టక + ఉము = కొట్టకుము.

కొట్టక + ఉండు = కొట్టుకుండు.

కొట్టక + ఉవె = కొట్టకువె.

కొట్టక + ఉరె = కొట్టకురె.

ఉము ప్రత్యయముయొక్క ముకారములో పింపగా ఉప్రత్యయము వచ్చును. అది క ప్రత్యయాంత భావనామములకు తుదినిరాగా ప్రార్థనాద్యర్థమునందు మధ్యమపురుషైకవచన క్రియవచ్చును. ఉ. కొట్టకు, తిట్టకు, చేయకు, రాకు, పోకు.

ఉము ఉండు ప్రత్యయములకు అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఎ, ఏ ప్రత్యయములు అనుప్రయుక్తములగు.

ఉ. చేయుము, చేయుమా, చేయుమి, చేయుమి.

“అశ్లేశపృత్తిరాజ్యము గలిగిన వారేల యిత్తురు నీకు బాట ‘చెప్పుమా’”
భార. “అనఘావినవలతుం ‘చెప్పుమా.’” ఉత్తరహరి, [భార.

‘ఏఱకుమి’ కనుగాయలు

‘దూఱకుమి’ బంధుజనల దోషమునుమ్మి

‘పాఱకుమి’ రణమందును

‘మిఱకుమి’ గురువులాజ్ఞ మేదిని మమతే.”

“తగవింతుక తప్పినచొప్పు ‘చెప్పుమా’” భా. రా.

చూడుమి అనునది చుమ్మి చుమి అనియు,

చూడుమా ,, చుమ్మా చుమా ,,

చూడుమి ,, చుమ్మ చుమి ,,

వచ్చును. ఇట్లే ఉండు ప్రత్యయమునకు ఉదాహరణముల తెలుంగునది.

150. అవు, అరు ప్రత్యయాంతములయిన మధ్యమ పురుష వ్యతిరేక క్రియలు ప్రశ్నార్థకముయిన ఏకారముతోఁగూడి ప్రేరణార్థకముగా వచ్చును.

ఉ. వినవే = వినవు + ఏ. నీవువినవా?

వినరే = వినరు + ఏ. మీరువినరా?

అని శబ్దార్థము.

చేసిన ప్రశ్నమునకు వినుటయందు ప్రవృత్తిని గలుగజేయుటయే తాత్పర్యము అగుటచే వినుమా వినుండు అని ప్రయోగార్థము.

కర్తణి ప్రయోగము.

151 అన్నంతములైన భావనానుములు పడుధాతువు లతోడేరి అధికరణార్థమునందుఁ బ్రయోగింపఁబడును. అపుడు సంధికార్యముచేత నకారమునకు వూర్ణార్థరానుస్వారములు నిత్యాదేశంబులగు, అధి కరణము ఆధారము.

ఉ. చేయఁబడుచున్నాడు.

చేయఁబడుచున్నాడు.

చేయఁబడుచున్నాడు } అనిష్టత్వ సంక్షేపంబులు లేవు.
చేయఁబడుచున్నాడు }

ఇక్కడ పడు అనుక్రియకు చేయకా అనుభావనామము కర్త. పడుట 'ఉత్పత్తియగుట.' ఈకర్తకు పడుక్రియతో నిత్యసమాసము రాఁగా చేయఁబడు అనుశబ్దపల్లవధాతువు పుట్టును. ఈసమస్తక్రియ చేయకా కర్తగాఁగలిగిన పడుట అనుకార్యమునకు ఆధారమైయున్న దేవదత్తుఁడుమొదలయిన కర్తతోఁబ్రయోగింపఁబడుచున్నది.

దేవదత్తునియందు చేయకా (చేయట) పడును ఉత్పత్తియగును.

చేయకాపడు అనుపదములను ఒకటిగా గ్రహించి చేయకా పడుటకు ఆధారమయిన దేవదత్తుఁడు అనుపదమును కర్తగాఁజేసి ప్రయోగించినయెడల కర్తణి ప్రయోగము సిద్ధించుచున్నది. ఈకర్తార్థకమయిన చేయఁబడు ధాతువుయొక్క రూపములు పడు ధాతువుయొక్క రూపములే.

ప్రయోగములందు వడు ధాతువునకు పూర్వమునకన్ అను భావనామము వచ్చును; వచ్చినను అర్థభేదములేదు.

‘వినఁగఁబడిరి’ = వినన్ + కాన్ + పడిరి. ‘వినఁబడిరి’ యనియే అర్థము.

వినఁగఁబడి అనుదానికి వినఁగఁబడు అనునది ధాతువు. ఇదికొందఱియందు వినకా కాన్ పడెను అనువాక్యమనందు, వినకా కాన్ పడు పదములను ఒక ధాతువుగా గ్రహించి దానిని అధికరణార్థమునందు ఉపయోగింపఁగా కొందఱు వినఁగఁబడిరి, అని భూతకాలమునందు వచ్చినది.

“బుద్ధిమంతుఁడు గావున వృద్ధతాప

సోత్తులకు స్రుక్తి దోర్జన్యముడిగి మెలఁగె

నతఁడుతనలా వెఱుంగనికతన మఱియు

వీరులనఁగొంద టిచ్చుహి ‘వినఁగఁబడిరి’.” నిర్వచన.

152. ప్రయోజకార్థము.

దేవదత్తుఁడు కార్యమును చేయుచున్నాఁడు.

యజ్ఞదత్తుఁడు దేవదత్తునిచేతఁ గార్యమును చేయుచుచున్నాఁడు.

కాఁబట్టి యజ్ఞదత్తుఁడు ప్రయోజకుఁడు; ప్రయోజకుడనఁగా ఒక కార్యమును వేఱొకనిచే చేయుచువాఁడు.

ప్రయోజకార్థమందు ప్రయోగింపఁబడు ధాతువులకు తుదిని ఇంచ్వాగమమువచ్చును.

ఉ. చేయుచు, వేయుచు, కొట్టించు, కట్టించు. ఇంచుయొక్క ఇక రాసుస్వారములు లోపింపఁగా, చు అగును. (అ. తు. కన. ను.)

ఉ. చేర్చు = చేరు + చు.

అ. శేర్చు. క. శేరిను.

కూర్చు = కూడు + చు.

అ. కూట్టు. క. కూడిను.

పఱుచు = పడు + చు.

అ. పడుత్తు. క. పడిను.

153. పు ప్రత్యయము కొన్ని ధాతువులకు ప్రయోజకార్థము నందువచ్చును. ధాత్వంత చ య ల కు పు ప్రత్యయముపరమగుచో లోపము.

ఉ. నడపు = నడచు + పు. అ. నడత్తు.

కఱపు = కఱచు + పు. ,, కఱ్ఱు.

లేపు = లేచు + పు. ,, ఎఱుప్ప.

తెలుపు = తెలియు + పు. ,, తెలివి.

154. ధాతువుయొక్క అంత్య వర్ణమునకు పూర్వమున ఇకారమునకు పుచు ప్రత్యయములు పరమగుచో వర్ణ సమీకరణ విధిచేత త్యయగును.

ఉ. తెలుపు = తెలియు + పు = తెలి + పు.

కలుపు = కలియు + పు = కలి + పు.

తడుపు = తడియు + పు = తడి + పు.

వడుచు = వడియు + పు = వడి + చు.

బిగుచు = బిగియు + చు = బిగి + చు.

మెలుచు = మెలియు + చు = మెలి + చు.

నలుచు } = నలియు + చు = నలి + చు.
నలుపు }

155. ప్రేక్షార్థమున ఇంచు పరంబగునపుడు పూర్వకారమునకు పాదేశంబు.

ఉ. పఠింపించు = పఠించు + ఇంచు. అ. పఠిప్పి.

వచింపించు = వచించు + ఇంచు. ,, వచిప్పి.

గణింపించు = గణించు + ఇంచు. ,, గణిప్పి.

పిలిపించు = పిలుచు + ఇంచు. ,, పిలిప్పి.

నలపించు = నలచు + ఇంచు. ,,

156. క్రిందవచ్చునవి ప్రయోజకార్థంబు నందువచ్చు విశేషరూపంబులు.

ఉ, అడలగు,	అడలచు,	అడగించు.	,,
అలగు,	అలచు,	అలపు,	అలగించు.
ఉడుగు,	ఉడుపు,	ఉడిగించు.	
కరలగు,	కరలచు,	కరలగించు.	
కుదురు,	కుదుర్చు,	కుదిరించు.	కుదురుచు
చినుకగు,	చినుచు.	చింపు.	
చెడు,	చెఱుచు,	చెఱుపు.	
డిగు,	డిగించు,	డించు.	
తిను,	తినిపించు.		
తిరుగు,	త్రి ప్పు.		
తునుకగు,	తుంచు.		
తేలు,	తేలుచు,	తేలించు.	
త్రెగు,	త్రెంచు,	త్రెంపు.	
నలలగు,	నలలచు,	నలలగించు.	
నిలుచు,	నిలుపు,	నిలువరించు.	
వడు,	వఱుచు.		
పాయు,	పాచు,	పాపు.	
పూను,	పూనుచు.		
పెరుగు,	పెనుచు,	పెంచు.	
బిగియు,	బిగిచు,	బిగియించు.	
మను,	మనుచు,	మనుపు.	
మాను,	మానుచు,	మానుపు, మానించు, మానింపించు.	

మాయ, మాపు, మాయించు.
 మునుగు, మునుచు, ముంచు.
 మేయ, మేపు.
 మెచ్చు, మెచ్చించు, మెస్పించు.
 వడియ, వడుచు.
 రేగు, రేచు, రేపు, రేగించు.
 వెలువడు, వెలువరించు, వెలువలుచు,
 విను, వినుచు, వినిపించు.
 విలుగు, విలుచు.

భౌవనాహుములు.

157. థాతువునకు భావార్థమునందు క, ప, ఇక, ఇ
 కి, ఉట, త, మి, వు, అది, ఉడు ప్రత్యయములగు.

158. కకారమునకు పూర్వమయిన థాత్వంత గ చ
 య వ లకులోపము.

ఉ. అక అగు. మలక మలగు.
 అలక అలుగు. మునుక మునుగి.
 ఎలుక ఎలుగు. మూక మూగి.
 కలక కలుగు. వంక వంగు. వీనియందుగలోపము.
 కాక, కాగు. నడక నడుచు.
 వీక వీగి. రాక వచ్చు.
 మొలక మొలచు. వీనియందుచలోపము.
 పోక పోవు. వలొపము.
 ముడుక ముడియ. కినుక కినియ. యలోపము

159. క ప్రత్యయమునకు వకారాదేశమురాగా వప్రత్యయము పుట్టును. ఇది గు, ంగు, అంతంబయిన కొన్ని థాతువులకగును. ధాత్వంత గ కారమునకు కాదేశము.

ఉ. అడఁకువ. అడంగు. అ. అడంగునై

ఎఱుకువ. ఎఱుంగు.

నలఁకువ. నలంగు.

పెనఁకువ. పెనంగు. అ. పెనంగునై

లోఁకువ. లొంగు.

వేకువ. వేగు.

మెలఁకువ. మెలంగు.

కలఁకువ. కలంగు. అ. కలంగునై.

160. వైఁజెప్పినక ప్రత్యయము ఇకారాగమముతో వేరి అంజ్వాదులకగు.

ఉ. అంజిక, అంజా, అరయిక, అరయు. ఆడిక, ఆడు.

అమరిక, అమరు. ఒనరిక, ఒనరు. ఓడిక, ఓడు.

ఓపిక, ఓపు. కానిక, కను. కూడిక, కూడు.

కోరిక, కోరు. పొందిక, పొందు. పోలిక, పోలు.

తూనిక, తూంగు. అనిక, అను. పూనిక, పూను.

161. ఇకి ప్రత్యయము కోర్వాదులకువచ్చును (అ. ఇవైఁ ప్రత్యయము.)

ఉ. కోరికి, కోరు. పూనికి, పూను. పోలికి, పోలు. మనికి, మను. వినికి, విను. చూడికి, చూడు.

162. ఉట ప్రత్యయము అన్ని థాతువులకును భావార్థంబునందగు.

163. ఉటప్రత్యయము ధాతువునకు పరఃబగునపుడు ప్రత్యయోకారమునకును ధాత్వంత డ ర ఆ ల కును లోపము బహుళంబుగ నగును.

ఉ. చేయుట,		చేయు.
వచ్చుట,		వచ్చు.
ఉండుట,	ఉంట;	ఉండు.
ఆడుట,	ఆట;	ఆడు.
పాడుట,	పాట;	పాడు.
ఊరుట,	ఊట;	ఊరు.
వికరుట,	వికట;	వికరు.
ఓడుట,	ఓట;	ఓడు.
లేరుట,	లేట;	లేరు.
త్రిష్టుట,	త్రిష్టుట;	త్రిష్టురు.
వేసరుట,	వేసట;	వేసరు.

164. ధాత్వంతములయిన యకారమునకును చకారమునకును సప్రత్యయముపరమగుచో లోపము. బుష్టయకారస్థానములో నధ్వానుస్వారంబగు.

ఉ. చేత, చేయు.	గీత, గీయు	మూత, మూయు.
వేత, వేయు.	నేత, నేయు.	రోత, రోయు.
అలత, అలయు.	పూత, పూయు	మోత, మోయు.
కూత, కూయు.	పోత, పోయు.	వ్రాత, వ్రాయు.
లాత, లాయు.	ప్రేత, ప్రేయు.	అవులింత, అవులిండు.
ఇగిలింత, ఇగిలించు.	ఓకలింత, ఓకలించు.	కొల్లగింత, కొల్లగించు.

కుసిలింత, కుసిలించు. కొక్కరింత, కొక్కరించు. కొప్పరింత, కొప్పరించు.
గిలిగింత, గిలిగించు. చిగిరింత, చిగిరించు, కాగిలింత, కాగిలించు.

163. మిప్రత్యయము (అ. మై. కన్న. మె) కలుగ్వాదులకగు, దీనికిముందు ఇకాశాగమంబగు.

ఉ. కలిమి, పిమి, హరిమి, నేమి, ప్రేలిమి, బ్రదిమి, ఒడ్డిమి, తాలిమి.

166. అన్ని ధాతువుల వలనఁబుట్టిన వికృతముయిన వ్యతిరేక నామ విశేషమునకు మిప్రత్యయము చేరుటవలన వ్యతిరేక భావనామములు పుట్టును.

ధాతుజన్య వ్యతిరేక నామ విశేషములు.

ఉ. చేయని,	అ.	శయ్యాద;	క.	గయ్యద
పోవని,	,,	పోగాద;	,,	పోగద
తేరని,	,,	తరాద;	,,	తారద
రాని,	,,	వరాద;	,,	బారద

ఇవి మొదలయినవి ఆంధ్రవర్ణలోపముచే,

చేయ,	అ.	శయ్యా;
పో,	,,	పోగా;
తే	,,	తరా;
రా,	,,	వరా, అనివచ్చును.

దీనికి తెనుఁగున మిప్రత్యయమును అణవమున మైప్రత్యయమును చేరగా.

చేయమి,	అ.	శయ్యామై;
పోమి,	,,	పోగామై;

రామి, ,, పరామై;
తేమి, ,, తరామై;

అను భావనామంజులు బుట్టును.

167. చేయ, పో, తే, రా. మొదలయిన వ్యతిరేక నామవిశేషణములు తెనుంగునలేవు. వానికి సమానమయిన, శెయ్యా మొదలయిన రూపములు అఱవమునందుఁ గలవు. కాబట్టి మైప్రత్యయంతములయిన అఱవభావనామములు తెనుంగునందు చేయమి, పోమి, తేమి, రామి అని వికృతముల యైనవియని తెలిసికొనవలయు.

168. వుప్రత్యయము ముహ్వాదులకగు.

ఉ. మనువు—మను. తడవు—తడయఁ.
కావు—కాదు. నిలువు—నిలుచు.
కొలువు—కొలుచు. నోవు—నొచ్చు.

169. అదుప్రత్యయము ఉవాగమూంతంబయిన ధాతు జన్యవిశేషణమునకుఁ జేర్చుగా భవిష్య దర్థకభావనామము అఱవంబునందును కన్నడమునందును బుట్టును. వర్ణసమీకరణ విధిచే దుకారమునకు పూర్వమయిన అకారము ఉకారము కాఁగా కన్నడమందు వేటొకభావ నామముబుట్టును.

ఉ. అ. అఱువడు. క. అఱువుడు. ఈ కన్నడ క్రియయందు పకార తోపమున దకారమునకు దత్వాదేశమును చేసినయెడల అఱుడు అనియగును. అఱుడు=అఱు+ఉడు.

ఇట్లు ఆమ్లు మొదలయిన ధాతువులకు ఉదుప్రత్యయము వచ్చును.

ఉ. ఆఱుడు,	ఆఱు.	దంపుడు, దంచు.
ఆమ్మడు,	ఆమ్మ.	దిగుడు, దిగు.
ఆల్లుడు,	ఆల్లు.	దోఁపుడు, దోఁచు.
ఎక్కుడు,	ఎక్కు.	పెంపుడు, పెంచు.
కమ్మడు,	కమ్మ.	ప్రాకుడు, ప్రాచు.
చోపుడు,	చోపు.	మాపుడు, మాయు.
త్రోపుడు,	త్రోపు.	రాపుడు, రాచు.
త్రొక్కుడు,	త్రొక్కు.	వేపుడు, వేచు.

170. ఈభావనాదుమె సముచ్చ రహర్థకమయిన ఉన్
అను అవ్యయముతోఁజేరి ఆనంతరార్థమునందు వచ్చును.
(౧౨౩-వ వి. చూడుము.)

171. అది ప్రత్యయము ధాతుజన్య విశేషణములకుఁ
జేర్పఁగా భావ నామములు పుట్టును.

ఉ. వచ్చునది.	తెచ్చుచున్నది.	పోయినది.
వచ్చుచున్నది.	తెచ్చినది.	రానిది.
వచ్చినది.	పోవునది.	లేనిది.
తెచ్చునది.	పోవుచున్నది.	పోనిది.

172. అది ప్రత్యయాంత మయిన భవిష్యదర్థక భావ
నామము విధ్యర్థమందు వచ్చును. (౧౦౫-వ వి. చూడుము)

173. కాలత్రయమందును వచ్చెడు ధాతుజన్యవిశేష
ణములతో వాడు, వారు మొదలయిన ప్రత్యయములు చేరిన
యెడల కర్తృక నామములు అగును.

ఉ. వచ్చువాడు.

వచ్చినవాడు.

వచ్చినాడు.

వచ్చుచున్నవాడు.

వచ్చువాడు.

వచ్చునది,	వచ్చినది,	వచ్చుచున్నది. క్రి.
వచ్చువారు,	వచ్చినవారు,	వచ్చుచున్నవారు.
వచ్చునది,	వచ్చినది,	వచ్చుచున్నది.
వచ్చునది,	వచ్చినది,	వచ్చుచున్నది.

కారక క్రియ లు.

174. నామములతో నుత్తమ మధ్యమ పురుషసర్వనామములు సమస్తములయి ప్రత్యయత్వమును బొంది వాక్యమునందుఁ గ్రియలుగావచ్చును.

ఉ. మంచివాడు + ఈవు = మంచివాడవు. ఈవు అనుభవనామము అవుఅయి ప్రత్యయత్వమునుబొందె.

మంచివారు + ఈరు = మంచివారరు. ఈరు అనుఅయినది. వర్ష నామమునకు ప్రత్యయత్వముపైఁజెప్పినట్లు.

మంచివాడు + విను = మంచివాడను. విను అనుఅయినది;

మంచివారు + విము = మంచివారము. విము అనుఅయినది.

ఈనమస్తక్రియలలో పూర్వపదమయిన మంచివాడనునది మంచి శబ్దమునకు వాడు ప్రత్యయముచేర్చుటచే వచ్చిన నామము.

పండుచున్నవాడు } + ఈవు = { పండుచున్నవాడవు.
పండుచున్నాడు }

పండుచున్నవారు } + ఈరు = { పండుచున్నవారరు.
పండుచున్నారు }

పండుచున్నవాడు } + విను = { పండుచున్నవాడను.
పండుచున్నాడు }

$$\left. \begin{array}{l} \text{పండుచున్నవారు} \\ \text{పండుచున్నారు} \end{array} \right\} + \text{విము} = \left\{ \begin{array}{l} \text{పండుచున్నవారము.} \\ \text{పండుచున్నారము.} \end{array} \right.$$

$$\text{శంభువపు} = \text{శంభువు} + \text{అవు.}$$

$$\text{విభాశపు} = \text{విభాశ} + \text{అవు.}$$

$$\text{గోపపు} = \text{గోవు} + \text{అవు.}$$

ఈనమస్తక్రియలలో పూర్వముననుండు వచ్చుచున్నవాఁడు, వచ్చుచున్నవారు, వచ్చుచున్నాఁడు, వచ్చుచున్నారు అనుపదములు ధాతు జన్య కర్తృర్థకనామములు. (౧౬౬ విధి. చూ.)

175. అవుప్రత్యయము ఇశారాంతేశారాంత నామములకు పరముగరాఁగా అకారలోపమును ఉకారమునకు వర్ణ సమీకరణ న్యాయముచేత ఇత్త్యయమును అగును.

$$\text{ఉ. ముక్కంటి} + \text{అవు} = \text{ముక్కంటివి.} \quad \text{జ్ఞాని} + \text{అవు} = \text{జ్ఞానివి.}$$

$$\text{కవి} + \text{అవు} = \text{కవివి.} \quad \text{క్రి} + \text{అవు} + \text{క్రి} = \text{క్రివి.}$$

“నీవునరుండను పూర్వమువిది.” భార.

176. దిప్రత్యయాంత స్త్రీలింగనామమునకు పరముగ అవుప్రత్యయమురాఁగా దిప్రత్యయముయొక్క ఇశారమునకు ఆన్ ఆదేశమగును.

$$\text{మంచిది} + \text{అవు} = \text{మంచిదానవు.}$$

$$\text{చిన్నది} + \text{అవు} = \text{చిన్నదానవు.}$$

$$\text{మంచిది} + \text{అను} = \text{మంచిదానను.}$$

$$\text{చిన్నది} + \text{అను} = \text{చిన్నదానను.}$$

ఈరూపములు భ్రాంతిచేతకచ్చినవి. మంచిదివి, మంచిదిని; చిన్నదివి, చిన్నదిని అని రావలసినది.

అణవములో ఆదు అను నశుంభక సర్వనామైకవచనమునకు, విభక్తి ప్రత్యయములు పరమగునపుడు వ్యవర్థకమగు అన్ ప్రత్యయమువచ్చును. అది యే తెనుంగున ఆదుకల్పమునకు సమానమయిన అదికిని నచ్చును.

అ. ఆదనై.	తె.	దానిని
ఆదనాల్	,,	దానన్
ఆదనుక్కు	,,	దానికి
ఆదనిలిరుంగు	,,	దాననుండి
ఆదనుడైయ	,,	దానియొక్క
ఆదనుళ్	,,	దానిలో.

వైఃశేష్ఠీన మంచిది, చిన్నదికల్పములందుండు అది ప్రత్యయమును నశుంభకమునందు వచ్చెడు అని ప్రత్యయమనియెంచికొని వికారమునందుండు ఇకారమునకు భ్రాంతిచేత అన్ అదేశమును జేసినారు

మంచిదాని, మంచిదానన్, మంచిదానికి, మంచిదాననుండి, మంచిదాని యొక్క, మంచిదానిలో. ఇట్లు విభక్తి ప్రత్యయముపరమగునపుడు వి ప్రత్యయముయొక్క ఇకారమునకు తప్పుగావచ్చునట్టి ఆదేశము, అపు ప్రత్యయము పరమగునపుడుకూడ వచ్చుచున్నది. కాఁబట్టి మంచిదిని మంచి దిని అను రూపములకు ఇదులుగా మంచిదానవు, మంచిదానను అను రూపములు వచ్చును.

177. 'కలిగిన' అను అర్థముగల కల అను విశేషణము నకు అందు మొదలైన ప్రత్యయములుచేరఁగా కలందు మొదలగు రూపములువచ్చును.

క. కల + అందు = కలందు.

కల + అరు = కలరు.

కల + అడు = కలడు.

కల + అవు = కలవు.

కల + అను = కలను.

కల + అము = కలము.

178. క్రిందవచ్చు పూర్ణక్రియలు వాక్యమునందు ఆ వ్యయముగా వచ్చును.

కదా కాదు ఆగుభాతువుయొక్క వ్యతిరేక సమంశకైకవచనము.
 కద ఆకారము ప్రక్షార్థకమయిన ఆవ్యయము. కాదు+అ=కాదా.
 కదరా ఆకారము ప్రాశస్త్యముగటచే కాదా, కదా, కద అని మాటి
 కదవే. వచ్చును. కద అనుదానికీ రా, వే ప్రత్యయములురాగా కదరా
 కదవే అనియువచ్చును. ప్రక్షార్థకమయిన ఏకారము చేరగా
 కాదు+ఎ=కాదె, కదె అనియువచ్చును. కాదా, కదా మొద
 లయినవిప్రక్షమనందు వచ్చినను, నిశ్చయమే తాత్పర్యముగ
 టచే నదియే ప్రాయోగికార్థము.

“వర్ణతతినా శ్రమతోఽపి వాఙ్మూలకాదేనైవ”

“ఏనేమిశబ్దజేసిరినో నశినదలొప్పినీ నియోగమునంగా

‘జే’నాఁడుబలధినుండుట మానియుటవచ్చినాఁడమగువలంబానుకా,”

“అక్కఱమరానిచుట్టము

మొక్కినపరమినివేల్పు మోహరమునఁ దా

నెక్కినఁ బొలినిగొట్టము

గొక్కునవిడువంగ వలయు గదరా నుమటి.”

అవురా ఆగుభాతువుయొక్క భవిష్యదర్థక సమంశకైకవచన పూర్ణ
 టేరా క్రియ అగును. గకారమునకు పకారమురాగా అవును వచ్చును.
 టేగదా ఇదియే టేసు అగును. వీనితోరాఅను ఆవ్యయముచేరగా
 అవుఁగద అవురా, టేరా సిద్ధించును. వైఁజెప్పినకదా, కదె మొదలయి

నది అవును బొనుబతో. కేరగా అవుంగదా బొంగద మొదలయినది సిద్ధించును.

కొ.బోలు. అగును వైఃశేష్విసపూర్ణక్రియ. దానితోపోలు ధాతువుయొక్క భవిష్యదర్థక నపుంసకైకవచన పూర్వక్రియయైన పోలును అనునదిచేరగా అగును + పోలును అనివచ్చును. పోలును పదము నులోపముచే బోలు అగును. అగును + పోలు = కాను + పోలు; సంధిచేత కాను + పోలు = కాబోలు అయ్యె. ఇది గ్రామ్యమునందు కామోలు, కాములు అనివచ్చును. 'కొనే మో' అనియర్థము.

179. కొన్ని భూతార్థక క్రియావిశేషణములు కాలమును సూచింపక క్రియావిశేషణములగును.

ఉ. మరలి=మరలు+ఇ. } వ్యాపారముయొక్క ఆవృత్తిని బెలుపును.
తిరిగి=తిరుగు+ఇ. }

ఒత్తిలి=ఒత్తిలు+ఇ. 'గట్టిగాక' 'పట్టుగాక'. అ. ఒత్తల్, భా. నా. 'ఐలముతో' అడుముట'. ఆభావ నాడుమునుండి వచ్చిన. ఒత్తిలు అనుక్రియతో 'ఐలము కలిగియుండుట' అనియర్థము.

వెండి. తె. వెన్ను, అ. పిన్ 'వేనుకటిభాగము'. అ. పిన్ అనుపదము నుండి పిందు అనుధాతువుపై 'వేనుకబోవుట' అని యర్థము నిచ్చును. అట్లే వెన్ను అను తెనుంగుపదమునుండి వెండు అను ధాతువుపై. దానికిని 'వేనుకబోవుట' అనియే అర్థము. వెండి. వెండుధాతువువలనఁబడిన భూతార్థక క్రియా విశేషణము. 'వేనుకబోయి' అనియర్థము, వ్యాపారముయొక్క ఆవృత్తిని బెలుపును.

వెంటడి. తె. వెంటడు. వెన్ను + పడు, వెన్ను, 'వెనుక' పడు 'అగుట'. ఇది అణవపదమయిన "వెన్నుడు" అను దానికి సమమయినది. వెండివలెనిదియును వ్యాసారణ్యయొక్క అన్నత్రినీ చెబుచును.

అని. అనుభాతువులనఁ బుట్టిన భూతార్థక క్రియావిశేషణము. ఇది 'ఈప్రకారమానక' 'ఇట్లు' అను అర్థమును ఇచ్చును.

గుఱించి } గుఱించి అనునది గుఱించుభాతువునుండి పుట్టిన భూతార్థక
గుఱించి } క్రియావిశేషణము. ఇది ద్వితీయావిభక్తిర్ధములందు వచ్చును.
కూర్చి } ఇదియెకూర్చి అని వచ్చును. దీనికి సరియైనది అణవయిన
తుఱిత్తు. గుఱించి అనుస్వారలోపముచే గుఱించి అగును.

ఉ. 'అబ్జాననుఁడు తన్నునర్థతో 'గుఱించి'యఱించుట గోరె నృజించె
సురల." భార. పూ.

తొట్టి. తొట్టుభాతువులనఁ బుట్టిన భూతార్థక క్రియావిశేషణము.
ద్వితీయావిభక్తితోఁజేరి 'మొదలుకొని' అనువర్ధమునిచ్చును.

ఉ. "ననకేళి కొతుకమానఁ జనియెను శస్త్రవై 'దొట్టి' నఖిలైల్ల
ముదంబునఁ గొలిచిరాఁగ." భార.

'పరములిచ్చు వేడ్క వచ్చిరి నెయ్యరై యమరనాథు 'దొట్టి'
యమరులైల్ల.' భార.

తొడంగి. తొడంగు భాతువులనఁ బుట్టిన భూతార్థక క్రియా విశేషణము,
తొట్టివలెదీనికిని 'మొదలుకొని' యనియర్థము.

ఉ. "బొడ్డుమి 'తొడంగి' వదునాలుగు దివసంబులొక్కొకగింజ
యకొందూమొడువడ్డు నమకూర్చి." భార.

పట్టి. పట్టుభాతువులనఁబుట్టినది. ద్వితీయతోఁజేరి హేత్వర్ధమునందు
వచ్చును.

చేసి. చేయుధాతువువలనఋజ్జినది. ద్వితీయతోజేరి హేత్వర్థమునందు వచ్చును.

ఇయి } అగుధాతువువలనఋజ్జినది. చతుర్థీవిభక్తితోజేరి ప్రయోజ
వి } నార్థమునందు వచ్చును.

ఉండి. ఉండుధాతువువలనఋజ్జినది. సప్తమీవిభక్తితోజేరి పంచమీ
విభక్తిర్థమునందు వచ్చును.

ఉ. అచ్చోటనుండి, అక్కడనుండి, గ్రామ్యమునందు ఉండి. ఉంచి
యగును. అచ్చోటనుంచి, అక్కడనుంచి.

